

STRINDBERGS VÄRLDAR

STRINDBERGS VÄRLDAR

Omslagets framsida: August Strindberg, ca 1890.
Foto Augusta Kindahl, Stockholm. (Privat ägo.)
Omslagets baksida: Potsdamer Platz, Berlin, ca 1890.
Foto Moyse Léon och Georges Lévy.
(IBL Bildbyrå Roger-Viollet.)

© Bokförlaget Max Ström 2012
© Text Björn Meidal
Bildredaktör Bengt Wanselius
Formgivning Patric Leo
Faktagranskning Per Stam
Original Petra Ahston Inkapööl
Repro Linjepunkt, Falun
Tryckt av Graphicom, Verona, Italien 2012
ISBN 978-91-7126-162-5

Bokförlaget Max Ström
Kyrkslingan 11, Skeppsholmen
111 49 Stockholm
www.maxstrom.se

STRINDBERGS VÄRLDAR

BJÖRN MEIDAL   BENGT WANSELIUS

BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

INNEHÅLL

FÖRORD 7

BARNDOM OCH UNGDOM 11

STUDENT, LITTERÄR DEBUT 37

Studenten 37
Brevskrivaren 43
Författaren 46

FÖRFATTARE 59

Det första romanförsöket 66
Tidningsman, brödjobb 67
Konglig Sekter 67
Sinologen 70
Siri von Essen 72

GENOMBROTTET 83

Röda rummet – genombrottet 87
Kulturhistorikern 93
Gamla Stockholm 93
Kulturhistoriska studier 98
Svenska folket 98
Historiedramatik och sagospel 103
Det nya riket 108
Antisemiten 111
Dikter på vers och prosa 114

RESAN UT 119

Landsflykt, exil 119
En smutsförfattares toalettstudier 123
Paris 126
Sin egen agent 127
Samhällskritik och mera poesi 127
Schweiz 130
Italienskt lustmord 132
Giftas I 135
Åtalet 143
Utopier 144
Nya förflyttningar 148
Fredsaktivisten 148
Svenskhet och Europatanke 152

FRANKRIKE – SCHWEIZ 157

Absolut(?) kvinnohatare 160
Brev från Stockholm 161
Verner von Heidenstam och
kinkighetsfejden 162
Bland franska bönder 166
Åktenskapet 177
Självbiografi och självbiografier 182
Han och Hon 186
18 Impressionist-fotografier 186

TYSKLAND – DANMARK 193

Hemsöborna 196
Det fint bildade Danmark 203
Danska uppbrott 203
Skada jag har så dålig ekonomi att jag ej
kan utföra vad jag vill 206
En dåres försvarstal 207
Skovlyst 211
Fröken Julie 213
Fordringsägare 216
Att skriva "dåliga" böcker för att få pengar till
att skriva "goda" 219
Rör inte honom. Det är Strindberg, Sveriges
störste diktare! 220
Skandinaviska Försöksteatern 220
Jag kysser era stora händer på avstånd –
Nathalia Larsen 224
Nietzsche och Poe 225

ÅTER SVERIGE 231

Improduktiv vinter 231
I havsbandet 233
Kulturhistoria och naturvetenskap 234
Sveriges natur – resor 238
Den plågsamma skilsmässa 243
Erotik på Dalarö 251
Bland societeten i Djursholm 254
Marstrand och sagospel 255
Nya enaktare 259
Leka med elden och Bandet 259

BERLIN – LONDON – DORNACH 269

Storstaden Berlin 274
Zum schwarzen Ferkel 275
Frida Uhl 279
Dagny Juel 280
Infernotanken 286
Vigsel på Helgoland: komedi, tragedi –
och en förströdd brudgum 288
England – kvinnoö 294
Pank i Hamburg, kolera och svavelångor
på Rügen 298
Återförening i Bränn 300
Familjeliv vid Donau 303

PARIS 311

Vila och kemi 329
Paris 331
Kort resa till Ystad 336

ÖSTERRIKE – LUND – PARIS 341

Lund 347
Åter Paris 353
Åter Lund 365

HEMMA FÖR GOTT 379

HARRIET BOSSE 387

Dramatik av det mest varierande slag 392
Röda huset 402
Bröllops- och bildningsresa 406
Historiedramatik och drömspel 409
Kris, exorcism, självterapi 415
Fortsatt förnyelse 423

INTIMA TEATERN 431

Kammarspelen 438
Regissören 452

BLÅ TORNET 457

Sextioårsdagen 464
Fanny Falkner – "sista kärleken" 465
Anne-Marie 466
"Eremiten i Blå tornet" 466
Från dialog till monolog 468
Språkspekulationen 469
Fotografen 469
Strindbergsfejden 470
Nationalinsamlingen 482
Greta, Karin och Hans 483
Striden om svenskheten 486
Den sista födelsedagen 489
Död och begravning 490

NOTER 496

LITTERATUR 505

PERSONREGISTER 507

FOTOGRAFER I URVAL 510

LIV – VERK 510

BILDKÄLLOR 512

FÖRORD

”Har jag icke tagit avsked nog? Var icke hela mitt liv en törnestig av avsked? Gästgivargårdar, ångbåtsbryggor, järnvägsstationer med viftningar av tårade näsdukar?” suckar Den Okände i *Till Damaskus*.

Strindbergs världar är många och av de mest skiftande slag. Med hustru och två barn lämnade han 1883 Sverige. Nära halva sitt yrkesverksamma liv tillbringade han sedan utomlands. Även i hemlandet var han ständigt på väg.

Alla hans skjutsstationer, hyrda rum, pensionat, hotell, lantliga byar, världsmetropoler och länder var aldrig enbart fysiska rum utan omskapades med diktarens rätt och efter aktuella behov till talande bilder och symboler. Inte heller begränsades hans sfärer till den geografiska kartan: ideologier brukades och förbrukades i samma takt som adresserna. Arbete och försörjning varierade: han var verksam som lärare, informator, teaterstatist, journalist, samhällskritiker, bibliotekarie, lärd, guldmakare, målare, fotograf, teatergrundare och författare. Den lilla världen, makens och familjefaderns, var en värld alldeles för sig själv. Efter 1890-talets infernokris kom hans blick att riktas mot andra, hinsides, regioner.

Fotografierna i denna bok är samtida med Strindberg och avbildar platser som var honom kära eller blev honom förhatliga, och människor, som en kort tid drogs in i hans krets för att sedan stötas bort. Åtskilliga avporträtterar författaren. På det tidigaste är han en allvarlig och till synes lika välklädd som välanpassad fjortonåring. På det kanske sista har han vänt sig bort från fotograf och betraktare och kan i det bländande motljuset nästan inte urskiljas. Denna värld – August Strindberg – intresserade honom allra mest.

Ingen har skildrat August Strindberg bättre än han själv. Hans självbiografiska författarskap bär dock starka spår av bearbetning, där allt är sett från det perspektiv som rådde vid författandet. Jag hade för ett antal år sedan förmånen att fullborda den stora utgåvan av *August Strindbergs Brev*. I de över 10 000 bevarade breven följde jag hans liv dag för dag. Breven är inte heller tillförlitliga, men innehåller alltid ögonblicksbilder, positionsbestämningar och reaktioner på det ständigt pockande nuets krav. Jag har strävat efter att skriva utan facit samt att ta hans oroliga och förvånade frågor ”Var är jag?”, ”Hur har jag kommit hit?”, ”Vem har jag nu blivit?” och ”Vad göra?” på allvar.

Stockholm i februari 2012

Björn Meidal

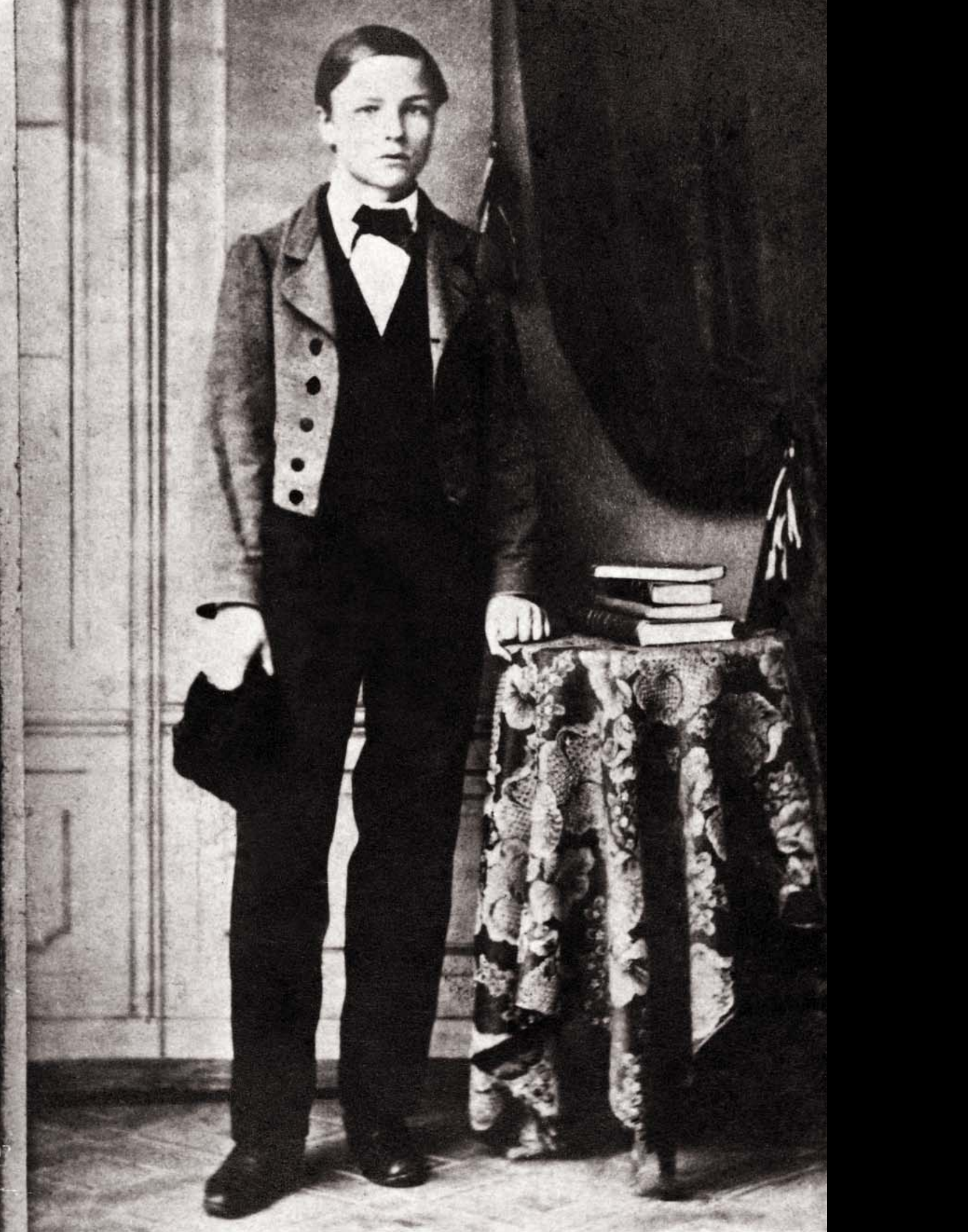

BARNDOM OCH UNGDOM

Sommaren 1857 lade den åttaårige August Strindberg till en liten hälsning i ett brev hem till mor och far: "Detsamma önskar ock Pappas och Mammans *August*." Han var tillsammans med sin två år äldre bror Oscar och den fyra år äldre Axel i Årdala klockargård i Sörmland. Brodern hade skrivit: "Må väl, snälla Pappa och Mamma! önskar Eder *Oscar*." Åttaåringens anspråkslösa text är den äldsta vi har bevarad av den blivande författaren. Den tolvårige brodern Axel rapporterade ansvarsfullt hem till föräldrarna: "August läser för varje dag, så att han kommer säkert i 1^{sta} Klassen." De tre bröderna var utackorderade i klockargården för att ferieläsa, andas frisk luft, bada och öva musik. Deras yngre syskon, tvååringarna Olle och Anna, var hemma i staden, på den hyrda malmgården Loviseberg, med nio rum, vid Stora Gråbergsgatan 25, väster om Stockholms observatorium. Under året föddes systemen Elisabeth.

Klockargårdsvistelserna skulle bli flera. Pappa Strindberg hade hand om ångbåtar, med förtroendeingivande namn som Gripen, Hermoder och Thorshälla, och man kan gissa att transporterna blev billiga. På "den rosenröda ångbåten" Hermoder skulle för övrigt Strindberg låta den romantiske klockaren på Rånö, Alrik Lundstedt i novellsamlingen *Skärkarlsliv*, företa en resa. Beskrivningen av Riddarholmskajen i novellen är kärleksfullt och färgsprakande detaljerad, kajen låg "med sina ångbåtar i alla regnbågens färger, sjögröna med cinnoberröda vattengångar, lysande av blankskurad mässing, och vitt järn, svarta skorstenar och kopparröda ångpipor, gamla Gripen och Kommendörkapten, den långa smala Aros med för och roder i båda ändar, Prins Gustaf och Upland, och längst bort vid Simskolan den lilla Tessin". Och i kammarspelet *Pelikanen* minns de stackars syskonen som brinner inne sin far: "[M]inns du då vi gick ner till de vita ångbåtarna och klappade dem, när de voro nymålade och väntade på oss, då var pappa glad, då levde han [...]."

Sommaren 1858 skrev nioåringen August, med prydlig piktur, det allra första egenhändiga brev som bevarats av hans hand, här återgivet med originalets stavning:

Älskade Pappa och Mamma!
Härmed vill jag blott säga, att jag är frisk, samt framföra många kära belysningar till alla mina i hemmet. Vi ha allasammans varit bortta några gånger och ibland åkit alla på ett böskak – En dag har vi åkit bortt och plockat nötter – Här är mycket varmt om dagarna och brådt för landtgubbarne med Sädskyllarne. Må alltid väl, snälla Pappa och Mamma! och kom ibland ihåg

Eder
August

Tiden var mer politiskt orolig än pojkarna Strindberg i klockargårdsidyllen kunde vara medvetna om. Februarirevolutionen i Paris 1848 hade skickat svallvågor upp till Norden. "Marsoroligheterna" bland Stockholms arbetare och gesäller kvästes i blod,

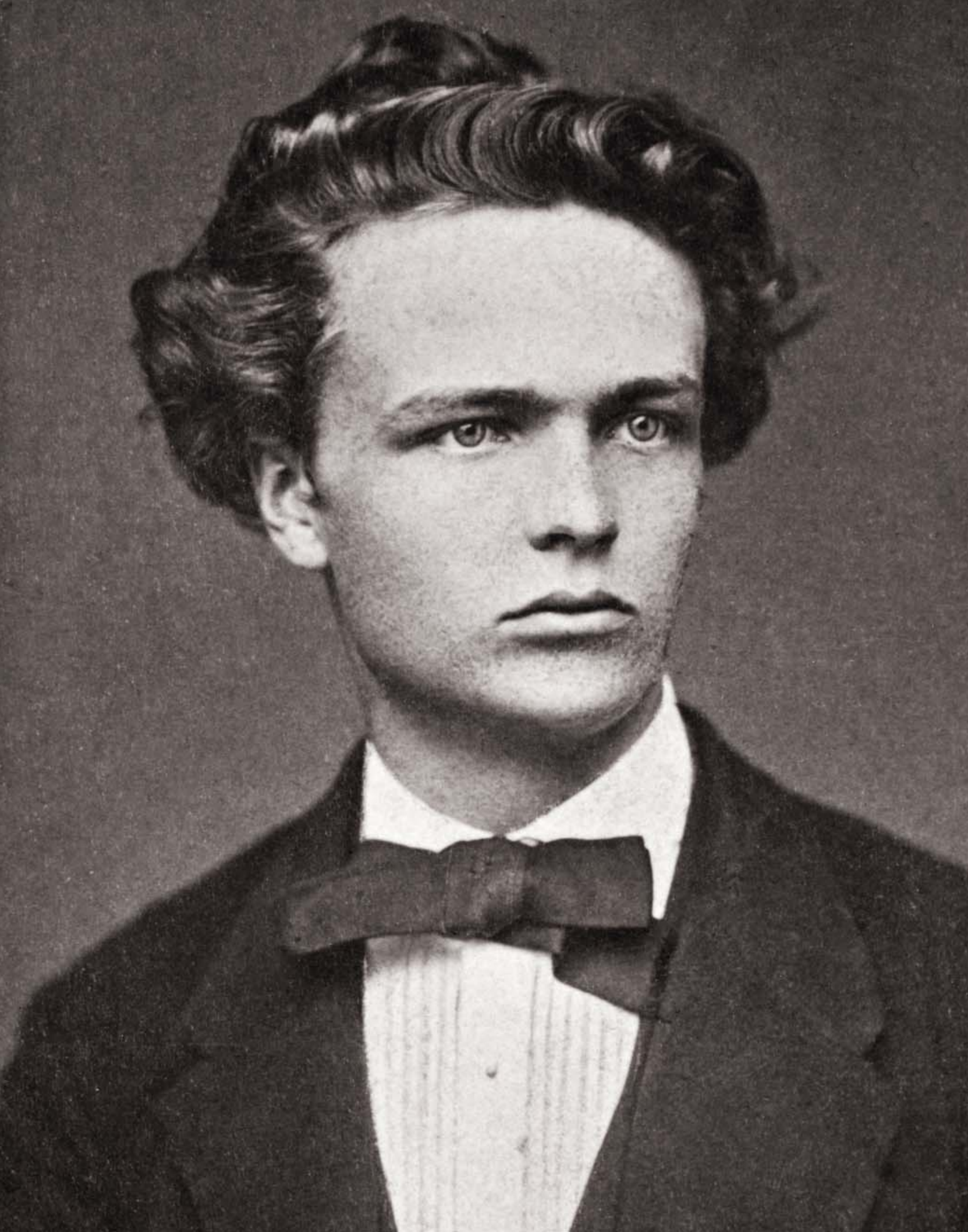

August Strindberg, 1862.
Blyertsteckning av den fyra år äldre brodern Axel.

Motstående sida: August Strindberg som fjortonåring. Fotograf F.A. Reinhold. Det äldsta kända fotot av författaren.

Föregående uppslag: Stockholm sett från Mosebacke 1846. Dagerrotypi. Till vänster Skeppsbron. I fonden Ladugårdslandet, där det nuvarande Östermalm i slutet av 1800-talet byggdes. Till höger Skeppsholmen.

STUDENT, LITTERÄR DEBUT

Nu gick den nittonårige August Strindberg ut i livet. Med åttio egenhändigt tjänade riksdaler i plånboken och kokkärl, ordentligt nedpackade i bagaget av trotjänarinnan Margret, tog han ångbåten, som via Mälaren, trånga farleder och Fyrisån, krånglade sig upp till lärdomsstaden Uppsala. Att inte resa ut mot Stockholms skärgårds öppna landskap utan i stället inåt landet, där åkrarna snart kom att trängas mot relingen, måste redan det ha känts som ett nederlag.

Uppsala kunde yvas över landets äldsta universitet, grundat 1477. När Strindberg kom till staden var invånarna elvatusen, de ordinarie professorerna trettiofyra, de extra ordinarie arton. Studenternas antal hade 1851 varit ettusen, 1909 hade summan fördubblats. Universitetet öppnades 1870 även för kvinnliga studenter men om någon sådan skulle Strindberg aldrig berätta.

STUDENTEN

De dramatiska händelserna i världen kom under Strindbergs studentår aldrig i blickfältet. Studenternas tidigare skandinavistiska engagemang hade abrupt upphört efter Österrikes och Preussens besegrande av Danmark 1864. Inget intresse visades Suezkanalens öppnande 1869, det tysk-franska kriget 1870–71, Vilhelm I:s utropande till kejsare i Versailles slott, valet av Bismarck till rikskansler, den socialistiska Pariskommunens blodiga nedslagande eller Italiens enande 1871. Inte heller de mindre uppskakande förhållandena hemmavid noterades, vare sig den nya tvåkammarriksdagens arbete från och med 1867, den infekterade försvarsfrågan eller det nyliberala partiets bildande. Världen från Uppsalas studenthorisont var, i alla fall med Strindbergs ögon, synnerligen liten och omfattade i första hand det egna jaget och dess allra närmaste omgivning.

Tar man del av de senare rapporter Strindberg skulle skriva om livet i Uppsala, blir bilden tämligen dystert. I självbiografen *Tjänstekvinnans son* betonas starkt klassperspektivet, där underklassaren också i det akademiska livet hade svårt att hävda sig. Alla professorerna var – lite paradoxalt – ”bönder”, staden ”luktade bondkvarter”, och här fanns inte en enda ”framstående lärare som höjde sig över hopen”. Några var ”förfallna toddygubbar”, andra ”oprövade dilettanter som kommit fram genom sina fruar eller småtalanger”. Universitetet var inte en den fria forskningens högskola utan endast en trivial ”examensanstalt”. Landskapet var dessutom förfärligt, trista ”ändlösa leråkrar”, och han längtade hem till Stockholm. Den första terminen ”kröp fram, olidligt sakta, resultatlöst, försoffande”. Studentlivet präglades av ensamhet, nöd och meningslöshet.

Men i hans samtida brev och också i vittnesmål från kamrater träder en annan bild fram. Efter en vecka rapporterade han, i egenskap av lydig och ansvarsställande son, hem till fadern. Den stora fördelen med studentlivet var friheten, som, underströks det för säkerhets skull, inte var ”liktydig med lössläppandet av alla begär och

Motstående sida: Strindberg, 21 år (1870). Fotograf Math:s Hansen, Stockholm.

Nästa uppslag: Uppsala, Fyrisån och Östra Ågatan.

Omslaget till *Från Fjärdingen och Svartbäcken* (1877) med Strindbergs noveller om studentlivet i Uppsala.

Gustavianum, Uppsala, 1860-talet. Fotograf Henri Osti, Uppsala/Stockholm.

passioner utan en frihet som alltid är underordnad det rättas och sedligas lagar". Inför kusinen Johan Oscar Strindberg, som han vid denna tid stod särskilt nära och ofta anförtrodde sig åt, hyllas friheten utan reservationer: "Här för man ett gudaliv. Oinskränkt frihet!" "Det är någonting i detta Uppsalaliv som jag tycker om – ingen själviskhet – broderligt deltagande och verklig vänskap – inget pryderi – här genererar man sig ej för att gå över gatan med buteljer i fickan och brökakorna i hand." Samtidigt delgav han brodern Oscar att studentlivet visserligen inte var någon dans på rosor, men det var å andra sidan "så rikt på poesi, som är det huvudsakliga elementet i ynglingens själ, att man tror sig åtminstone vara lycklig även om man icke har utsikt att få bröd för morgondagen".

Breven från denna tid och vittnesbörden från vännerna verifierar dessutom att recentioren Strindberg inte, som många av antihjältarna i de Uppsalanoveller han något år senare i novellsamlingen *Från Fjärdingen och Svartbäcken* skulle skildra, på heltid ägnade sig åt punschbålar eller bräd- och kägelspel. I ett av de första breven hem till familjen slog han fast att hans "huvudsakliga nöje" och "enda ärelystnad" var att "inhämta så mycket kunskaper som möjligt". Han "läste flitigt", vidimerar en ungdomsvän, och en annan instämmer: "Det var en duktig pojke. Besatt att läsa." Om det nu var kurslitteratur eller inte han med sådant engagemang fördjupade sig i är naturligtvis en annan sak. Kamraterna hävdar också att Strindberg var en tämligen måttlig dryckesbroder, vilket ej hindrar att han var mottaglig för "den eldiga druvans poesifulla saft" och "det simpla brännvinets djuriska ångor" och i breven då och då berättar att han varit "djuret", en aningen eufemistisk omskrivning för ett tämligen massivt alkoholintag.

Hans kärleksliv synes ha varit tidstypiskt: platoniskt svärmeri på avstånd, för kusinen Maria eller för någon av de oåtkomliga flickor som var inackorderade i samma hus, och kroppslig samvaro på närmare håll, hos kafé-flickor och prostituerade, ”här vankas visserligen famntag så hårda och så heta – men som upphöra när ruset gått av – och lämna efter sig – några spår av punchesölade händer på överrocken!” På Stallmästaregården i Stockholm underhöll han i två år en förbindelse: ”Hon beviljade alla favörer utom den sista.”

Det allra mest frapperande med den unge studenten är att mycket av det som senare skulle karakterisera den vuxne Strindberg redan här på ett häpnadsväckande sätt är fullt utvecklat: otåligheten, de snabba kasten mellan triumf, förtvivlan och självmordshot, blyghet och tillbakadragenhet som dock inte uteslöt auktoritetstrots och ett starkt behov av att synas och höras, penningnöden, de trassliga affärerna, de många lånen men också förekomsten av många villiga mecenater.

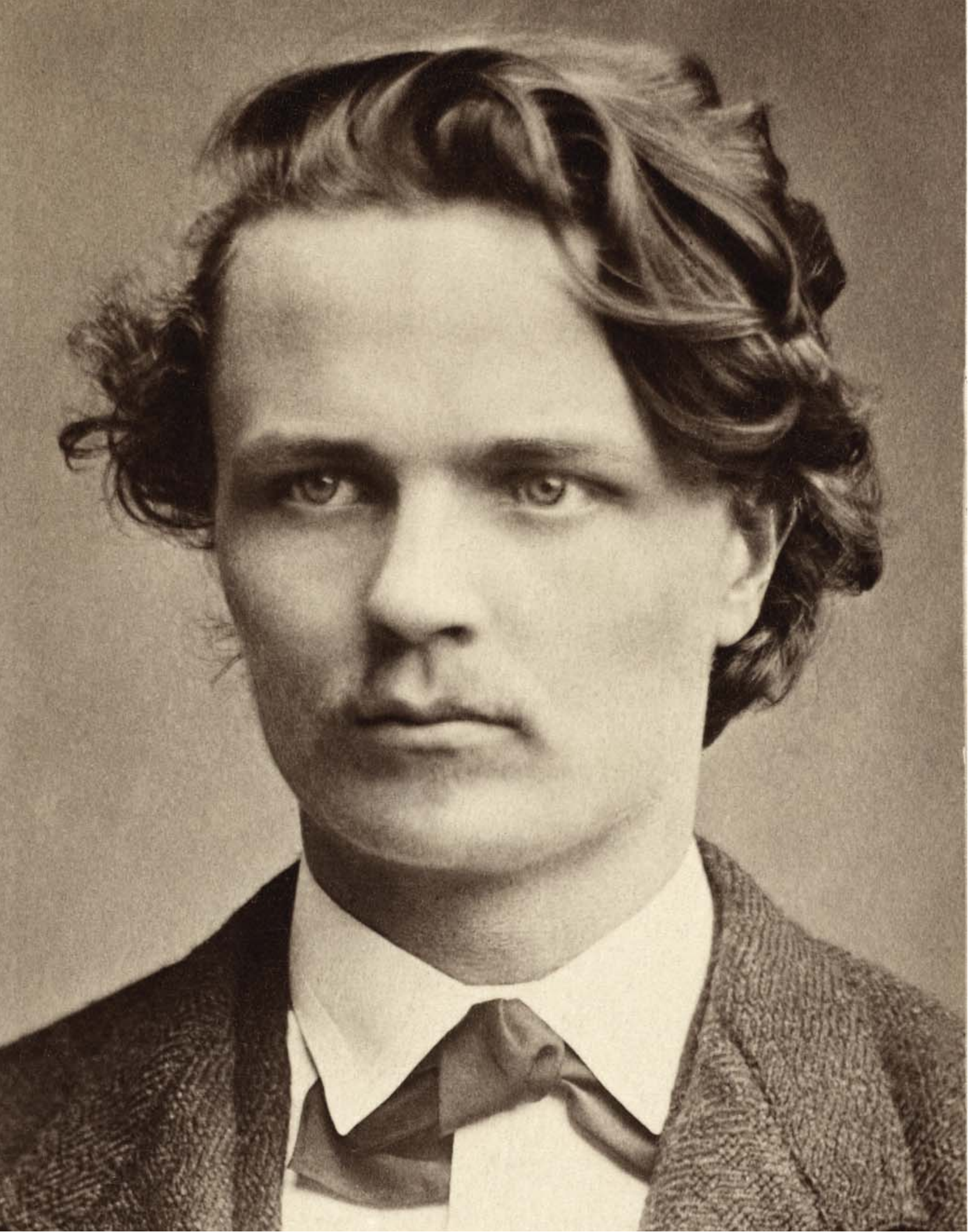
Han skulle i sitt liv alltid – vid sidan av hjälpsamma ”assistenter” – ha behov av ett mindre forum, ibland av hovliknande karaktär, där han utan att alltför starkt riskera att ifrågasättas med självklarhet stod i centrum. Exempel på sådana skulle senare ”Klubben” vid 1880-talets början, krogen Zum schwarzen Ferkel i Berlin vid inledningen av 1890-talet eller de så kallade Beethovengubbarnas sammankomster i hans sista bostad, Blå tornet, bli. Men redan i Uppsala lyckades han skapa en dylik miljö, Förbundet Runa. Alla medlemmarna antog fornnordiska namn, Strindbergs blev, skickesedigert och uppfordrande, ”Frö” (Frej), efter fruktsamhetens och alstringens gud. Här kom flera av hans första litterära alster att läsas upp och utsättas för kamratlig granskning.

Uppsalakamraterna vitsordar att Strindberg trots sin blyghet redan var utrustad med ”en mani att vanvörda vad som vedertaget brukar vördas”. Denna bristande respekt kunde skoningslöst drabba en nationalskald som Tegnér eller förorsaka att han närapå råkade i handgemäng med en äldre professor efter att trotsigt, stående med händerna i kors över bröstet, ha deklarerat att Dante var överskattad. Många anekdoter florerar om hans inte alltid harmoniska mellanhavanden med sina lärare. Rasande blev han över en professor som oförsynt rakade sig under en muntlig tentamen.

Ännu i september 1870 konstaterade Strindberg att han trivdes ”förb[annat] bra – läser som [en] häst och tänker snart ta graden”, men lade till ”så vida jag inte förut tar livet av mig!” Kanske var detta första gången som självmordshotet yppades i breven? Många gånger skulle det under dessa år med stor konstfullhet utbroderas, med litterära allusioner på Hamlets självmordsmonolog eller mer handfasta hänvisningar till på skrivbordet strategiskt utposterade giftflaskor, och sedan dess kvarstå som ett ständigt återkommande tema.

Ominösa skulle hans alla flyttningar också visa sig vara. En rutinerad flyttare var han sedan barnsben. Studentbostäderna var inte alltid av högsta klass. Ofta frös han, och ibland fick han hänga upp bläckhorn som skulle fånga det regn som eljest hade kommit in genom taket. Ibland kinesade han hos kamrater. Inte att undra på att flera av dessa rum hade en ”magnifik självmordsstämning”. De ständiga bytena av hemvist

Strindbergs bostad, en vindskupa på Järnbrogatan, Uppsala, hösten 1871. Huset är i dag rivet. Han flyttade vid denna tid sex gånger på tre veckor. ”Det var ett hybble med en tältäng utan lakan eller örgottsvar. Icke en ljusstake, ingenting. Men han låg i sängen med underkläderna och läste med ett ljus i en halvbutelj. Vännerna skaffade honom mat då och då. Men så kom kylan. Då gick han ut när det blev mörkt och lånade en brasa ved som han bar hem i sin nattsäck. [...] Dessutom gick en skorstenspipa långt fram i rummet och den var varm varje torsdag då man tvättade. Då stod han med händerna på ryggen och läste i boken som han ställt upp på den framdragna byrån.” (*Tjänstekvinnans son.*)

FÖRFATTARE

I Stockholm hyrde Strindberg av en poliskonstapel, husets enda ståndsperson, ett enkelrum på Grev Magnigatan 7, som ännu låg i en utkant av staden. På Djurgården promenerade han och målade, och i ”Röda rummet” i Berns salonger deltog han med andra författare, journalister och konstnärer i ett intensivt sällskapsliv. Många ansåg emellertid att han drabbats av ”vansinne” då han övergivit sina studier. Han insåg att han nu börjat ett nytt liv och stod inför en vändpunkt. Vid sådana tillfällen, skrev tjugotreåringen, ”brukar jag alltid dra mig inom mig själv och glömma det förflutna”. Vändpunkterna i hans liv, personliga, ideologiska eller yrkesmässiga, skulle ju bli många och stadfästes lika ofta genom byte av bostad, stad eller land.

Nu skulle han söka leva på sin penna, i första hand medelst tidnings- och tidskriftsartiklar. Uppenbart är att politik och samhällsproblem började att utöva en större attraktionskraft. Huvudstadens journalistik kändes modern och angelägen, medan det akademiska Uppsala betraktades som en del av forntiden. Som ett slags efterbörd till studierna i Uppsala kan man betrakta hans debattartiklar ”Varför har ej huvudstaden någont universitet ännu?” och ”Latin – eller Svenska?” Frågetecknen var provokativt retoriska. Han gjorde också en jämförelse mellan studenternas och arbetarnas villkor, där han argumenterade utifrån sina egna erfarenheter. Det var å ena sidan inte säkert att studenten hade det bättre, å den andra måste kroppsarbetet visas aktning. Endast så kunde försoning uppnås, ”och arbetarne skall ej mer vara *packet*, och de å deras sida skola bortkasta allt hat och avund mot de övriga”.

Men detta var, menade han, i första hand ”skräp” och brödskriveri – procentare och pantlånare anlätades flitigt denna tid, och hans klocka var ofta ute på vift – för att få medel att slå det stora slaget, det ”gesällstycke” han sedan en tid planerade. Han hade gett sig ”fan på att få en styver av de 6 000 staten ger åt författare”. Ett äldre författarsystem, som byggde på stipendier, inte minst stammande från eller förvaltade av Svenska Akademien, var i takt med en allt mer livaktig press och driftiga förläggare på väg att förlora sin betydelse, men fortfarande naturligtvis attraktivt.

Det ”gesällstycke” Strindberg redan i Uppsala hade börjat samla omfattande historiskt material för var dramat *Mäster Olof*. Sommaren 1872, som åter, tillsammans med tre Uppsalakamrater, tillbringades ute på det inspirerande Kymmendö, skrev han det, i en ”spritt ny tidsenlig stil”, färdigt. I centrum står, liksom i *Fritänkaren* och *I Rom*, en ung man inför sin kallelse. Historiedramat tronade allra högst på tidens estetiska värdeskala, en värdering som var nära förknippad med framväxandet av 1800-talets moderna nationalstat. Enligt regelbokens stränga krav skulle här nationens stora gestalter skildras som etiska och politiska föredömen, uppträdande i för landet avgörande situationer. Dramat skulle befrämja patriotism och medborgerliga dygder.

Den historiska period Strindberg valde, den svenska reformationstiden, där dels politik och religion stod på spel, dels nationen Sverige föddes eller pånyttföddes genom att Gustav Vasa befriade landet från danskar, den tyska Hansan och påvens makt, var idealiskt vald för att uppfylla de fordringar tiden ställde på ett historiedrama.

Motstående sida: Strindberg, april 1875. Fotograf G.W. Brunstedt, Stockholm.

Nästa uppslag: Strandvägen, Stockholm, mot Nybroplan, 1870-tal. Till vänster vedskutor med seglen på tork.

Nedan: Gustaf Edvard Klemming, Strindbergs vördade förman på Kungliga biblioteket. Akvarellerad teckning gjord av Strindberg 1880.

Motstående sida ovan: Kungliga biblioteket, Stockholm. Fotograf Axel Lindahl. Strindberg var anställd vid biblioteket (med många tjänstledigheter) 1874–82. Samlingarna inhystes först i Kungliga slottet men överfördes 1877 till den nyuppförda byggnaden i Humlegården.

Motstående sida nedan: Kungliga bibliotekets läsesal, teckning av G.A. Mankell och R. Haglund, *Ny Illustrerad Tidning* 1878. Den stående mannen till höger med skägget föreställer bibliotekets chef, G.E. Klemming.

Nästa uppslag: Berns salonger vid Berzelii park, Stockholm, 1870-tal. Fotograf Johannes Jaeger, Stockholm. Här låg också det "röda rum" som Strindberg skulle göra odödligt i sin genombrottsroman *Röda rummet* (1879). "Här samlades vid sjutiden skaror av ungt folk, vilka befunno sig i det abnorma tillstånd som inträder då man lämnar föräldrahemmet och räcker tills man kommer i eget; här sut[t]o skaror av ungarlar, som flytt den ensliga kammaren eller vindskupan för att få sitta i ljus och värme och träffa en mänsklig varelse att samtala med."

Likaså var de historiska gestalter han lät befolka scenen, Gustav Vasa, reformatorsbröderna Olaus och Laurentius Petri och katolicismens försvarare biskop Brask, väl ägnade att illustrera en otvetydig nationell sens moral. Men Strindberg trotsade regelboken och skapade ett helt annat drama, där historien får belysa aktuella samhällseliga och moraliska problem.

Titelfiguren Olof får visserligen kallelsen – "Du är född till förargelsen; du är född till att slå" – och accepterar den, men efter att ha blivit dömd till döden gör han på Storkyrkans skampall avbön och blir kungens redskap. Dessutom införs en helt ohistorisk gestalt, Gert Bokprantare, som nästan övertar huvudrollen. Denne hör mer hemma i Strindbergs samtid än i svensk medeltid och skulle ha kunnat vara en av de aktiva kämpar som i Pariskommunen just slagits ned. Han strider mot både kung och påve och får sista ordet i dramat med sitt föraktfulla rop "Avfälling!" Han är också befryndad med den Mefistofeles som hos Goethe erbjuder Faust sina tjänster och med den Jesus som lärjungen Petrus förräder.

Inte heller är dramats Gustav Vasa något ideal utan en tämligen skrupelfri maktpolitiker. Här var läromästaren Shakespeare och inte den samtida historiedramatiska konventionen. Av den store engelske dramatikern hade Strindberg också lärt att blanda högt och lågt. Scener på slottet interfolieras med frispråkiga replikstiften mellan en polyglott samling representanter för Europas folk i en ölbod. En komisk scen med en törstig kyrkvaktare och dennes hustru sätts i respektlös relief till en högstäm diskussion om individens ansvar och skyldigheter.

Det stora livets politik och religion speglas i och kontrasteras mot det lilla familjelivets förpliktelser och glädjeämnen samt avslöjar skoningslöst motsägelser mellan teori och praktik. Kvartetten Olof, hans hustru Christina och mor – med samma namn! – Christina samt hustruns far Gert framstår faktiskt som något av en plågad kärnfamilj bestående av föräldrar, en son och en dotter. Olof tvingas svika sin djupt katolska mor när han förvägrar henne den sista smörjelsen. På samma sätt omfattar varken hans eller svärfadern Gerts frihetspatos den yngre Christina. Olof förräder också sin far/svärfar när han gör avkall på det han kämpat för, liksom denne dömer sonen/svärsonen.

Nu hade Strindberg lärt sig att effektfullt bruka metadramatiska inslag och skapa ett sinnrikt bildspråk i dialogen. Bibelns berättelse om hur den helige ande sänkte sig ned över Jesu lärjungar utgör samtidigt bakgrund till Olofs anammelse av kallelsen och till Gerts hänryckning. Pingstens förhoppningar har när sommaren väl kommer slagit slint. Naturen själv får ge material till det bildrika språket. "Vår skörd var ej mogen", konstaterar revolutionären Gert. Ungdomen liknas vid vårens plantor: "De skjuta antingen undan de torra löven eller gå de mitt igenom, ty de *skola* fram." Olofs oskyldiga konfirmanders kyrkospel hör ungdomen till men har föga relevans för den vuxna verkligheten. Gert har blivit klok på dårhuset, och hans spelade galenskap à la Hamlet gör det möjligt för honom att säga sanningar som eljest hade varit omöjliga att framföra. Allehanda förklädnader förvirrar, i gammal god teaterstil, inte endast scenens aktörer utan också oss i salongen: När Gert gömmer sig under en borgares kläder och en sköka antar nunnedok problematiseras också deras identitet. En helgonbild som simmar runt i utspillt öl blir en bild av hur det gudomliga dras ner i smutsen. Den stränge Marsken anklagar Olof för att "spela dräng för att sedan demaskera er som Gud!"

Den snabba dialogen har getts en kraft och uttrycksfullhet som inte återfinns vare sig i Strindbergs egna förstlingsverk eller i annan samtida svensk dramatik. Vardagliga vändningar kombineras med bibliska allusioner och arkaiserande formuleringar.

Inspiration till dramats idédebatt hämtade Strindberg från engelsmannen H.T. Buckles relativistiska historiesyn enligt vilken förekomsten av absoluta sanningar ifrågasattes. Olof kan därför säga till sin mor: "När du var ung moder hade du rätt, när jag blir gammal, ja, då har jag kanske orätt! Man växer inte i kapp med tiden!" Dansken Søren Kierkegaards skrifter hade Strindberg ofta liggande framme på bordet i sin studiekammare i Uppsala: "Han är hemsk! Men han river en med i en dödsdans! Det är just min man!" Filosofens stränga kallelsekrav hade givits dramatisk form redan i Henrik Ibsens *Brand* och hade också varit en central källa i Strindbergs debutdrama *Fritänkaren*. Även i *Mäster Olof* har han satt tydliga spår.

De förhoppningar Strindberg hyst om dramat var stora, och hans besvikelse blev naturligtvis därför oerhörd när Kungliga teatern refuserade stycket som "omoget" och i enlighet med rådande teaterkonventioner menade att den svenska historiens

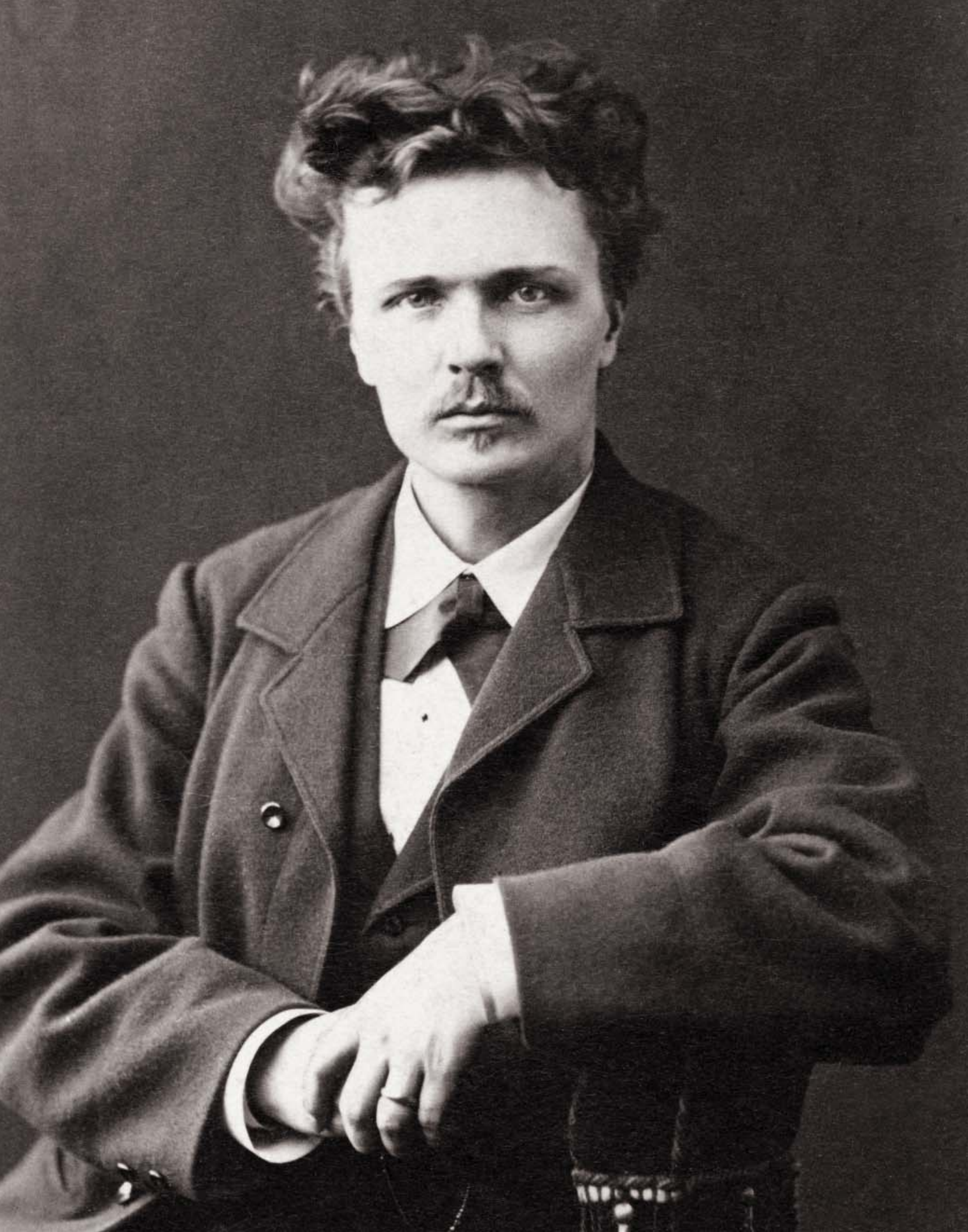

GENOMBROTET

Året 1879 började olycksbådande för det unga paret Strindberg–von Essen. Lågkonjunktur härjade i landet och många bolag gick omkull. Strindberg drogs med och tvingades den 9 januari inlämna konkursanmälan. Huvuddelen av makarnas tillgångar utgjordes av värdepapper som hustrun fört med i boet. Av äktenskapsförordet framgår att maken var god för 900 kronor, maken för 15 697 kronor. Skulderna uppgick nu till 9 252, tillgångarna 5 591 kronor. Även andra skulder fanns i form av lån. Den fullständiga historien om Strindbergs ekonomi har ännu inte någon vågat skriva. Själv var han av den fatalistiska övertygelsen att han var ”född med dåliga affärer!” Fortfarande var han anställd vid Kungliga biblioteket men med många och långa tjänstledigheter.

Goda råd var dyra, Strindberg hade ”förlorat” hela sin ”operationsbasis”. Hos förläggarna bad han därför i sin nöd om översättningsuppdrag och hade planer på att åter starta en tidskrift. Men krisen klarades huvudsakligen genom att nya lån uppdrevs. Från och med nu kom de ekonomiska bekymren att alltid kasta sin hotande skugga över det äkta paret. Översättningarna föraktade han och såg som ”prostitution” eller åtminstone kvinnögöra. En överföring till svenskan av en samlingsvolym *Amerikanska humorister* undertecknade han därför försiktigtvis endast med sina initialer ”J.A.S.”. Andra översättningar lät han förstå gjordes av hustrun.

Kanske skulle han ändå byta bana, bli ämbetsman på heltid eller medarbetare i någon tidning, ”ty det kommer en dag då handen domnar och då är det gott att vara ämbetsman”. Den eviga tanken om att grunda en egen teater blev åter aktuell, då det tyvärr var ”lättare att skriva en pjäs än få den spelad”.

Men livet fortsatte. Under året flyttade Strindberg med höggravid hustru till Humlegårdsgatan 14–16, där de under de två kommande åren hyrde tre rum. Hundhataren Strindberg var ännu inte mer rabiatt än att han tillät Siri von Essens lilla Mutte, som senare skulle visa sig åsamka författaren stort förtret, följa med. Och i februari föddes dottern Karin. År 1881 flyttade de till en mer ståndsmässig femrummare på tvåhundrafyrtio kvadratmeter vid Östermalmsgatan. Livet fortsatte således, trots förarglig konkurs, att gå sin gilla gång.

Inga otäcka moln syntes på den äktenskapliga himlen. De unga två deltog med liv och lust i sällskapslivet. Strindberg instiftade ”Klubben”, som samtidigt var både en drift med och en representant för tidens populära ordensväsen. Här fanns allvarliga, till och med tryckta, stadgar och allehanda högtidligt utsedda styrelseledamöter, ”stormästare” och ”stormästarinna”, ”ceremonimästare”, lek med medaljer och utmärkelser, tal till kvinnan, bengaliska eldar, sång och musik. En familjevänlig kätgelklubb grundades också och aktiverade sig när väder och vind tillät. Samtidigt deltog Strindberg i ett mer manligt umgänge, framför allt på kaféet Gropen i Grand Hôtels källare, där han kunde njuta av ungarlivets goda sidor.

Somrarna 1880–83 tillbringades på det älskade Kymmendö, ”Lycksalighetens Ö”. Ön kom framgent att bli en realiserad utopi för Strindberg: först som ett världsligt minne av ungdomens lycka, den unga kärleken, sommaren, barnen och vännerna och

Søren Kierkegaard. Teckning av Niels Christian Kierkegaard ca 1840. ”Jag har sökt upp Kierkegaard igen. Han är hemsk! Men han river en med i en dödsdans! Det är just min man!” (Brev till Eugène Fahlstedt den 26 september 1872.)

Motstående sida: Strindberg, 1879. Fotograf C. & J. du Jardin, Stockholm.

Nästa uppslag: Östra Slussgatan, Stockholm, i bakgrunden Skeppsbron. Foto 1896.

J. J. DANSSON
MJÖL GRYN & SÄNNMÅLSHÅNDEL.
22

NOTER

Citaten ur Strindbergs brev, äldre litteratur samt ur handskriftliga källor är nystavade. Stavning som markerar eller kan markera uttal har däremot behållits, t.ex. "Sverige", "aldra" etc., likaså verbens pluralformer, "fingo", "gingo" etc., och den bestämda artikeln i pluralis, -ne, t.ex. "karlarne". Undantag har gjorts för stavning som "suto", "hambuse", "hämnd" etc., där korrekt modern stavning supplerats inom hakparentes, "sut[t]o", "ham[n]buse", "häm[n]d", för att undvika missförstånd.

Brev till och från Strindberg skrivna på andra språk än svenska har, liksom citat ur icke-svenskspråkig litteratur, översatts av författaren.

I några fall har brev som tryckts efter brevutgåvan rättats, när brevtextern där återgivits efter avskrifter och originalbrev senare återfunnits.

De flesta av de verk som här använts förtecknas i litteraturförteckningen.

Förkortningar

- SV *August Strindbergs Samlade Verk 1-72. Nationalupplaga*, (huvudred.) Lars Dahlbäck 1981-2008, Per Stam 2009-.
- SS *August Strindbergs Samlade skrifter 1-55*, (red.) J. Landquist, 1912-20.
- OD *Ockulta dagboken*, faksimilupplaga, Gidlunds förlag, 1977.
- Brev *August Strindbergs Brev I-XXII*, (red.) Torsten Eklund (I-XV) och Björn Meidal (XVI-XXII), 1949-2001.
- SgNM Nordiska museets Strindbergsdeposition i Kungliga biblioteket (Strindbergs efterlämnade papper, "Gröna säcken").

Barndom och ungdom

Sidan 11 Utförligast har Strindbergs barndom och ungdom behandlats av A. Hagsten, *Den unge Strindberg I-II*, 1951; se även A. Swerling, *Strindbergs ungdomsår*, 1981; "Detsamma önskar" Brev 21, s. 11; "August läser" *Ögonvittnen. August Strindberg. Ungdom och mannaår*, red. S. Ahlström, 1959, s. 13; "med sina ångbåtar" SV 26, s. 28; "[M]inns du" SV 58, s. 296; "Älskade Pappa och Mamma!" Brev 1, s. 1; samtidshistorien S. Carlsson, *Svensk historia II. Tiden efter 1718*, 1964, s. 386 ff.

12 ett värdefullt arbete rörande Strindbergs bostäder i Norden är A. Rasmussen, *Det går en oro genom själen...* Strindbergs hem och vistelseorter i Norden, 1997.

16 fakta rörande August Strindbergs barndom är fra. hämtade ur Hagsten I, s. 39 ff.; skolvägen SV 20, s. 30; "Där öppnade sig" SV 20, s. 147 f.

20 "förmämsta göromål" *Gamla Stockholm*, orig.uppl., s. 452.

21 "det enda nöje" *Ögonvittnen* 1959, s. 14; "Den enda glädje" Hagsten I, s. 102; "[H]an saknar

dig" *Ögonvittnen* 1959, s. 14; "Min Goda Broder Oscar" Brev 1, s. 13.

22 "Jag väckte Axel och August" *Ögonvittnen* 1959, s. 15; "testamentet" M. Brundin, "Eleonora Strindberg: *Till mina Gossar*. Ett nyförvärvat manuskript i Kungl. biblioteket", *Strindbergiana. Sextonde samlings*, 2001, s. 74 f.; "ung och trevlig" Brev 1, s. 9; "mycket snäll" Brev 1, s. 15; "inbegreppet av allt gott" SV 16, s. 34; "Moderlighet" SV 71, s. 205.

23 "De starkaste intryck" SV 71, s. 119; "Ännu hade barnet icke" SV 20, s. 49; "Familj, du är alla sociala lasters hem" SV 20, s. 17; "Rädd och Hungrig" SV 20, s. 9; "för brödernas nävar" SV 20, s. 10; "från den förfärliga dressyrtiden" SV 4, s. 153.

24 "aristokrat av börd och uppfostran", "demokrat i sitt innersta" SV 20, s. 11; "otacksam" SV 20, s. 13; "[a]llas försörjare" SV 20, s. 14; "Troligen överansträngde hon sig ej" SV 20, s. 14; "var aristokrat i botten" SV 20, s. 11. **26** "sitter i ryggen" SV 27, s. 188; "mest lik far" *Ögonvittnen* 1959, s. 19; "oböjlig som sin far" ibid., s. 2; "Som du vet" Hagsten I, s. 101 f.; de ekonomiska realiteterna under Strindbergs barndom, Hagsten II, s. 21 ff.; "skygg och blyg gosse", "höll sig också alltid undan" *Ögonvittnen* 1959, s. 18 ff.

27 "Men vi anade aldrig" *Ögonvittnen* 1959, s. 18 ff.; "August är så konstig" *Strindbergs systrar berättar*, 1926, s. 21 f.; "en nästan pedantisk ordning" *Ögonvittnen* 1959, s. 35; "På förmiddagen skulle Morbror och jag" Brev 1, s. 8. **28** "ganska gott" Brev 1, s. 8 f.; "Hans svåraste drömmar" SV 20, s. 32; "stillsam och blyg" R. Geete, "Till August Strindbergs ungdomshistoria", *Ur språklådan*, 1914, s. 155, återgivet i *Ögonvittnen* 1959, s. 29; "b och B i all ting" Brev 1, s. 9.

29 "fristad" ("fristad under skräckregeringen") SV 4, s. 152 ff.; "ett nöje att gå i skolan" SV 4, s. 153; "tyst och sluten" *Ögonvittnen* 1959, s. 34; studentbetygen Brev 1, s. 16. **33** "Styvmodren var slagen" SV 20, s. 101; "Han kände sig snopen" SV 20, s. 161.

Student, litterär debut

37 "bönder", "luktade bondkvarter" SV 20, s. 172; "förfallna toddygubbar", "oprövade diletanter" SV 20, s. 184; "examensanstalt" SV 20, s. 174; "ändlösa lärkrår", "kröp fram" SV 20, s. 179; "liktydig med lössläppandet" Brev 1, s. 17. **40** "Här för man ett gudaliv" Brev 1, s. 24; "Det är någonting i detta Uppsalaliv" Brev 21, s. 19; "så rikt på poesi", "huvudsakliga nöje" Brev 21, s. 19; "Det var en duktig pojke" *Ögonvittnen* 1959, s. 57 f.; "det simpla brännvinets djuriska ångor" Brev 1, s. 29.

41 "här vankas" Brev 1, s. 36; "Hon beviljade" SV 20, s. 203; "en mani att vanvörda" *Ögonvittnen* 1959, s. 57; "förb[annat] bra" Brev 1, s. 33;

"magnifik självmordsstämning" Brev 1, s. 86.

43 "Jag gratulerar" Brev 1, s. 86; "konstens glada boningar", "vetenskapens mörka skrymslor" Brev 1, s. 35; "här i staden" Brev 1, s. 90; "Läsa så mycket onödigt", "Om han fått sätta eld" SV 20, s. 235 f.; "Lorderna hava hitsänt" SV 20, s. 253; "[S]lutade August i Upsala" Rasmussen, s. 321; "den döda bokstavens" Brev 1, s. 48; "dagligen värre" Brev 1, s. 70.

43 "Jag beklagar djupt" Brev 1, s. 20; "Hör stormen" och följande citat Brev 1, s. 23 ff.

45 "som om åratat av smärta" SV 20, s. 259.

49 "Under det han ligger där" ibid.

50 "i landet på andra sidan västerhavet" SV 1, s. 60; "tarvligt" etc. SV 1, s. 242.

51 "en egendomlig feber" SV 71, s. 119 f.; "vackra löften" SV 1, s. 252; "första succés rus" SV 20, s. 289; "frukta att få höra" Brev 1, s. 39; "kanske min inbillade kallelse" Brev 1, s. 41.

54 "så säg att jag håller på med Isländskan" Brev 1, s. 56; "Jag är ej något barn!" etc. SV 3, s. 48 f.; "bara skald", "Jag tappade bort mig själv" SV 3, s. 77.

55 "lovande anlag", "denne unge Apollon" Brev 1, s. 93.

Författare

59 huvudverket om den unge Strindbergs politiska radikalism (från *Fritänkaren* till *Tjänstekvinnans son*) är S.-G. Edqvist, *Samhällets fiende. En studie i Strindbergs anarkism till och med Tjänstekvinnans son*, 1961, om *Mäster Olof*, s. 52 ff.; "[B]rukar jag alltid" Brev 1, s. 97; "och arbetarne skall ej mer" SV 4, s. 35; "fan på att få en styver" Brev 1, s. 97; "spritt ny tidsenlig stil" Brev 1, s. 109.

62 "Du är född till förgargelsen" SV 5, s. 14;

"Avfälling!" SV 5, s. 194; "Vår skörd var ej mogen" SV 5, s. 189; "De skjuta antingen undan" SV 5, s. 160; "spela dräng" SV 5, s. 99.

63 "När du var ung moder" SV 5, s. 77; "Han är hemsk!" Brev 1, s. 122; "omoget" G. Ollén, *Strindbergs dramatik*, 4:e uppl., 1982, s. 33.

66 "En tröst har jag" Brev 1, s. 128; "En berättelse från Stockholms skärgård" jfr B. Meidal, förord till förlaget Rekolids faksimilutgåva av första-trycket av den ofullbordade berättelsen (utg. av T. Eklund, 1948), 2003, pp. I-VII; "[S]olen sticker" SV 2, s. 17.

67 "en hop trådslitna" SV 2, s. 9; "gick han ned till stranden" SV 2, s. 32; "Jag är led vid allt!" Brev 1, s. 119; Strindbergs översättning av "Ba-a, ba-a, black sheep" M. Brundin, "Vita lamm och svarta får. Om den första översättningen av 'Baa, baa, black sheep'", *Strindbergiana. Tredje samlings*, 1988, s. 96 ff., jfr SV 15, s. 457 ff.; "Man får icke vara styv i nacken" Brev 1, s. 154; "söka varda från kompetensbevis befriad" Brev 21, s. 39; Strindberg på Kungliga biblioteket U. Wilers, *Från slottsflygeln till Humlegården. August*

Strindberg som biblioteksman, 1962; se även [M. Brundin,] "August Strindberg, 'Konglig Sektern'", i: *August Strindberg. Diktare och mångfrestare*, red. M. Brundin, 1999, s. 9 ff.; "ganska användbar" Willers, s. 38.

70 "som gränsade till rädsla" Willers, s. 93; "Frånstötande föreföll han" Willers, s. 41; "Jag har beslutat" Brev 1, s. 168; "hjärna, där svunna generationers tankar ordnats" SV 25, s. 27; avsnittet "Sinologen" jfr B. Meidal, "Sinicus rapticus. August Strindberg, China and the Chinese language", i: *Medvandrare. Festskrift till Roger Holmström den 13 november 2008*, red. M. Ekman, J. Tidigs och C. Zilliacus, 2008 (i svensk övers. revid. och kompl., *Strindbergiana. Tjugosjätte samlingen*, 2011, s. 11 ff.).

71 "I handskriftsamlingen" SV 21, s. 96 f.; "årtusendens asiatiskt arbete" SV 4, s. 235; "Att kineserna äro skarpa tecknare" SV 7, s. 154; "vilkas mekaniska inlärande" SV 7, s. 95; "Jag troede ikke" Brev 21, s. 49 f.

72 "säkert är, att kineserna" SV 7, s. 40; "Det var på Drottninggatan" SV 15, s. 87; Siri von Essens släkt och barndom M. Dahlbäck, *Siri von Essen i verkligheten*, 1989 (i forts.: M. Dahlbäck 1989); se också U. Boëthius, *Strindberg och kvinnofrågan till och med Giftas I*, 1969, s. 148 ff.

75 "Alla barnen hemma" Brev 1, s. 389; "moderlös", "faderlös" Brev 1, s. 270; "en främmande liten gosse" Brev 1, s. 246; "lilla snälla gosse" M. Dahlbäck 1989, ss. 43, 45; "det vilsegångna barnet" Brev 1, s. 223; "som en barnunge" Brev 1, s. 207; "Svärdet och pennan" SV 25, s. 50.

76 Ida Charlotta Olsson G. Brandell, *Strindberg – ett författarliv*, 1, 1987, s. 349 f.; "ledsna på mig" Brev 1, s. 222; "neutralisera den gryende" Brev 1, s. 226; triangeltematik i *En dåres försvarstal, Fordringsägare, Leka med elden, Brott och brott, Dödsdansen I och Till Damaskus I-III* jfr A.-S. Lönnngren, *Att röra en värld. En queerteoretisk analys av erotiska trianglar i sex verk av August Strindberg*, 2007; "D. v. s. ett snille är endast snille", "Alla människor är snillen", "En författare är endast en referent" Brev 1, s. 190; "jag blir en slags Kristus" Brev 1, s. 201; skrivkursen jfr K. Dahlbäck, *Ända tycks allt vara osagt. August Strindberg som brevskrivare*, 1994, s. 305 ff.

77 "redan alltför långa liv", "Köp mig levande" Brev 1, s. 227 f.; "Gör jag icke mänskligheten en tjänst" Brev 1, s. 233; "Annars skjuter jag mig" Brev 1, s. 282; "en ovanligt glad självmordsstämning" Brev 1, s. 284; "Jag är alldeles för nyfiken" Brev 1, s. 206.

78 "vara ensam" och följande citat Brev 1, s. 237 ff.; "skall visserligen vara en begåvad person", "blott ögon och öron" M. Dahlbäck 1989, s. 51; "Tänk på Carl" Brev 1, s. 261; "en vän i familjen" Brev 1, s. 277; "intima" vänskapen" etc. Brev 1, s. 281.

79 "Nu har jag talat om allt" Brev 1, s. 286; "[J]ag har icke det skarpaste huvudet" Brev 1, s. 293; "[J]ag älskade Er båda" Brev 1, s. 304; "Är det steg", "Jag tror jag älskar honom än" Brev 1, s. 333; "Ack jag ser ännu" Brev 1, s. 331; "Jag ville

befria Dig" Brev 1, s. 350.

80 "Himmeln 100000098" Brev 1, s. 355 f.; "hämmas alla dina oförrätter" Brev 1, s. 293; "en känslig och skiftande uttrycksfullhet" och följande uttalanden om debutanten Siri von Essen, M. Dahlbäck 1989, s. 97 ff.; "allmän svaghet" ibid., s. 109, jfr densamma, "Änglamakerskan – en myt i Strindbergs fantasi", *Strindbergiana. Fjärde samlingen*, 1989, s. 168 ff.; "upptaga' barnet", "skydda modrens och fadrens ömtåliga ställning" Brev 7, s. 67; "byggt på likställighet" SV 21, s. 121; Strindbergs och Siri von Essens "I kloster", B. Meidal, "Nåväl, skrif! En hittills okänd historia av och om August Strindberg och Siri von Essen", *Moderna Tider*, nr 68–69, juli 1996.

Genombrottet

83 "född med dåliga affärer" Brev 3, s. 52; "förlorat", "operationsbasis" Brev 2, s. 57; "ty det kommer en dag" Brev 2, s. 99; "lättare att skriva en pjäs" Brev 2, s. 25; "Lycksalighetens Ö" Brev 2, s. 254.

86 "i ett paradisi" Brev 2, s. 155; "Här är obeskrivligt ljuvligt!" Brev 2, s. 256; "Kolossal!" Brev 2, s. 263; "briljanta" Brev 3, s. 47; "sällskapslös och eländig" Brev 3, s. 34; "en angenäm fridfull sommar" och följande citat ur brevet Brev 2, s. 28; "Min far ligger för döden" Brev 3, s. 162.

87 huvudverket om *Röda rummet* är C.R. Smedmark, *Mäster Olof och Röda rummet*, 1952; "visa ett panorama", "på de trampades sida", "passera revue" Brev 2, s. 66; "[J]ag skriver inte för att få heta poet" Brev 2, s. 72.

89 "Behagar inte frun sitta?" SV 6, s. 174 f.

90 "blek som ett lik" SV 6, s. 44; "svag ormläk rörelse" SV 6, s. 12; "hade klättrat upp" SV 6, s. 169; "Det var en afton i början av maj" samt följande citat ur *Röda rummet* SV 6, s. 7; bildspråket i *Röda rummet* K.-Å. Kärnell, *Strindbergs bildspråk. En studie i bildspråk*, 1962, s. 191 ff. och Bo Bennich-Björckman, "Fåglar och författarroller hos Strindberg", *Samlaren*, 83, 1962.

92 "Stockholm i fågelperspektiv" SV 8, s. 7; "lik en fågel" SV 6, s. 18; "Sitt! Sitt!" SV 6, s. 23; "tillgivna som hundar" SV 6, s. 43; "fodras", "fått sig ett ben" SV 6, s. 114; "koppel" SV 6, s. 18; "allt gammalt", "förfölja allt nytt gott" SV 6, s. 106; "bli fin som spetsen på ett synål" SV 6, s. 160; "med en kattunges smidiga rörelser" SV 6, s. 209; "Jag är socialist" Brev 2, s. 166.

93 "Min pessimism" Brev 2, s. 181; "stränga torra studier" SV 6, s. 289; kulturhistorikern Strindberg, Bo Bennich-Björckman, "Strindberg, kulturhistorien och 1800-talets folkliga underhållning", *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok* 1989, s. 5 ff.; densamma, "Konglig Sektern som kulturhistoriker", i: Brundin 1999, s. 19 ff., Edquist 1962, s. 163 ff., S. Welinder, *Strindberg som arkeologikritiker*, 1994, s. 31 ff.

96 "ytligt", "för att icke skrämra" Brev 2, s. 153; citaten ur "En Stockholmspromenad på 1730-talet" SV 8, ss. 32, 59, 161 och 169 f.

98 "religion" SV 7, s. 100; Strindberg som introduktör av impressionismen G. Söderström,

Strindberg och bildkonsten, 1972, s. 58 ff.; "Med ett ord" SV 7, s. 115; "skildra livet i det lilla", "det skenbart obetydliga" SV 10, s. 533.

99 "utan en hel mängd små stammar" SV 9, s. 21; "en förbannelse" SV 9, s. 300; nyckelpigskartan jfr K. Ek-Nilsson, "Bland franska bönder och Svenska folket. Några etnologiska reflexioner över August Strindberg som kulturhistoriker", *Strindbergiana. Tjuogoandra samlingen*, 2007, s. 159 f.; "förmodade", "vilseladande eller dunkel", "medium" SV 9, s. 31.

101 "hårt spänder", "dårhet" SV 9, s. 352 f.; "onödiga krig" SV 10, s. 103; "en bland de minst tilldragande", "folktribunen", "hänga kungliga fogdar" SV 9, s. 366 f.; "svenska kvinnans historia" etc. SV 10, s. 237 ff.; Strindberg som kvinnohistoriker, Boëthius, s. 221 ff.

102 "smala ben" SV 9, s. 372; "hela nationen", "den akademiska ungdomen" SV 10, s. 346; "akademisk halvbildning", "historieskrivare i tredje hand" etc. SV 10, s. 536; "Vad Montelius beträffar" Brev 2, s. 320; Strindbergs förhållande till arkeologin, Welinder; striden om *Svenska folket* Janken Myrdal, "Den stora striden om kulturhistoria 1881–82", *Förr och Nu*, nr 2, 1976, s. 22 ff., Welinder, s. 239 ff.; "Jag står så helvetes ensam", "och nu vill folket" Brev 2, s. 283.

105 "den grönskande ön" SV 11, s. 265; "men inte så som jag hade tänkt mig" SV 11, s. 177; "som en skolkande skolgosse" Brev 2, s. 363; "Det var bara kulisser" Brev 4, s. 19; "Mina teaterintressen", "göra" Brev 2, s. 18.

108 "brudgummen" etc. SV 11, s. 273; "sjungit min avskedssång" Brev 3, s. 136; "ett bland de yppersta verk" Ollén 1982, s. 41; "överklassen" Brev 2, s. 359; "hämnd", se kapitlet "Hämnden" i *Tjänstekvinnans son*, SV 21, s. 147 ff.; "Det anspråkslösa, försynta och hyggliga Svenska Folket" SV 12, s. 25; "entreprenadssystemet" SV 12, s. 45 ff.; "våra idealister" SV 12, s. 61 ff.; "Till Emma" SV 12, s. 119.

111 "[I]nstitutionerna voro så skyddade" SV 12, s. 131; "hänsynlösaste stridsskrift" M. Lamm, *August Strindberg, I*, 1940, s. 164, jfr SV 12, s. 136; "sinnesrubbing", "I moraliskt hänseende" SV 12, s. 138; Strindbergs antisemitism N. Solomin, "Strindbergs judefientlighet fram till 1882", *Strindbergiana. Elfte samlingen*, 1996, s. 9 ff., J. Myrdal, Strindberg och antisemitismen", i: *de svartare fanors tid. Texter om litteratur, lögn och förbannad dikt*, 1998, s. 120 ff. samt B. Meidal, "August Strindberg – 'Oh, så osvenskt?"; i: *Vad är Sverige? Röster om svensk nationell identitet*, red. A.W. Johansson, 2001 (i forts.: Meidal 2001), s. 28 ff.

114 "judtjuvar" Brev 2, s. 98; "Han är väl Jude" Brev 2, s. 127; "Och det är icke så noga" Brev 2, s. 381; "en skrift av antisemitiskt innehåll" SV 3, s. 56; "Moses skall vara snäll" SV 12, s. 78; "Jag hatar icke judarne" Brev 3, s. 54; "tillfälligt", "Att jag icke kan annat" SV 17, s. 214; Strindbergs 80-talslyrik J. Bellquist, *Strindberg as a Modern Poet. A Critical and Comparative Study*, 1986, J. Spens, "I Musernas bidé." *En essä om Strind-*

bergs *'fula' poesi omkring 1883*, 2000.

115 "Jag tror nämligen" Brev 2, s. 297; "Denna gång den utmanande" SV 15, s. 9; "Tidens Gudar" SV 15, s. 25; "Här rivs" SV 15, s. 38; "Han var mera orolig" etc. K.O. Bonnier, *Bonniers. En bokhandlarefamilj, IV*, 1931, s. 43; "Luften hemma började" SV 21, s. 150.

Resan ut

119 "Men jag ser icke" SV 15, s. 108; Strindberg och "exilen" jfr B. Meidal, "Strindberg och exilen", i: *Strindbergs resa. August Strindbergs möten med det främmande*, Strindbergsmuseet, 2007, s. 5 ff.; "Men jag måste" Brev 4, s. 94.

122 "Sen straffade jag dem" Brev 4, s. 129; "skola svenskarne få det nöjet" Brev 4, s. 154.

123 arvodet för *Dikter* SV 15, s. 357 f.; "Gräsligt!", "förbannat ful[t]", "Res aldrig ut" Brev 3, s. 302; "smutsförfattare", "Den mest glänsande uppfinningen" Brev 3, s. 302 f.

126 Strindberg i Grez K. Wennberg, *Strindberg i Grez*, 2007; "l'auteur, le plus populaire", Carl Larsson, brev till Strindberg 7/9 1883, Uppsala universitetsbibliotek; "luktade brännvin" Brev 3, s. 317; "Hotell-idyll" Brev 3, s. 304; "äckla" Brev 3, s. 350; "ett skithus" Brev 3, s. 332; "ett straff", "Fransmännens hundmat" Brev 3, s. 331; "fördomsfulla och djävliga" Brev 3, s. 338; "sturskt, ohövligt", "luderböcker" Brev 3, s. 363; "Jag är icke förtjust" Brev 3, s. 325; "yr i huvet" Brev 3, s. 355; "älskade", "Det är den man", "mänskliga och sanna" Brev 3, s. 379 f.

127 upplagans storlek SV 15, s. 359.

130 mottagandet av *Dikter* SV 15, s. 360 ff.; "härva" Brev 3, s. 357; "Hemsjuk pilgrim" SV 15, s. 234; Bonniers önskan och Strindbergs reaktioner Brev 3, s. 365 f.; "värkt bort" Brev 4, s. 128; Strindberg och Schweiz, S.-G. Edqvist, "Strindberg et la Suisse", *Études de lettres, série II*, tome 6, 1963, no 3, juillet-septembre, ss. 157-191, K. Naumann, *Utopien von Freiheit. Die Schweiz im Spiegel schwedischer Literatur*, 1994, s. 84 ff.; Munthe Brev 4, s. 16.

131 "vackert som i himmeln" Brev 4, s. 133; "under fågelsång" Brev 4, s. 94; "Engelsk Porter" Brev 4, s. 225; "Här är det återfunna Paradiset", "se himmelen" Brev 4, s. 247; "omvältning i hjärnorna", "blevo så betagna" Brev 4, s. 20; "mastodonernas" Brev 4, s. 387; "smörgåsiander-nas" ("smörgåsländet") Brev 4, s. 399; "Det är ett stort utvårdshus", "fransmännen äro" Brev 4, s. 63; nervbehandlingen Brev 4, s. 4; "[J]ag tycker det är", "konst", "ansedd" Brev 4, s. 144 ff.

132 "Thet är Biblia", "onödigt" Brev 4, s. 9 f.; "det snillrikaste" Brev 4, s. 198; "Alla upplysta människor" Brev 4, s. 155; "modren och amman" Brev 4, s. 406; "nyckeln till hela mitt författarskap" Brev 4, s. 35; "med våta handdukar" Brev 4, s. 37; "Vad är Samhället?", "En samlevnadsform", "Samhället är en uppfinning" SV 17, s. 155; "Och jag tycker om" Brev 4, s. 268.

134 "Jag vill se den argaste mannen" Brev 4, s. 39; "Skulle även Italien" SV 18, s. 71; "Som jag endast studerat" SV 18, s. 73; "gråa, ogenomskin-

liga löv" SV 18, s. 79; "ganska poetisk" etc. SV 18, s. 86; "Ni reste dit" Brev 4, s. 167; "Uppenbarelse-bokens stora sköka" SV 18, s. 173; "ganska vacker grop" SV 18, s. 174; "en rektangulär låda" SV 18, s. 176; "Om du visste" Brev 5, s. 62.

135 "tänk 7 böcker", "Att jag skriver så mycket" Brev 4, s. 285.

136 "lidit hela vintern" Brev 4, s. 121; "Skarpt, lugnt" Brev 4, s. 185; "Ren socialism" Brev 4, s. 270.

138 "Var är novellen om kvinnans rättigheter?" Brev 4, s. 304; "onatur", "romantikens sista utlöpare" Brev 4, s. 357.

139 "Och hon blev hans hustru och kamrat" SV 16, s. 136; "Emellertid skulle man" SV 16, s. 47.

143 *Giftas*-åtalet och den offentliga fejden Boëthius, s. 327 ff., G. Michanek, *Skaldernas konung. Oscar II, litteraturen och litteratörerna*, 1979, s. 300 ff.; "Hermafroditerna skola väl" Brev 4, s. 327; "[P]å mig verkar den "Säd" Brev 4, s. 334; "Tror Ni det blir åtal" Brev 4, s. 319; "Det oförskämda bedrägeriet" SV 16, s. 51; "hädelse mot Gud" Brev 4, s. 336; "Sveriges störste triumfator" Brev 5, s. 11; "sådana där demonstrationer" Brev 4, s. 339; "till ett manligt och värdigt uppträdande" Brev 4, s. 356; "Var sann!!" Brev 4, s. 355; "en opinionsstorm" *DN* 17/10 1884, *Strindberg i offentligheten. Giftas-riden 1884-1885*, 1980, s. 21.

144 "Svenskarne ha vaknat" Brev 4, s. 361; "en aktör", "ett valspektakel" Brev 4, s. 367; "besök, kallelser" Brev 4, s. 364; "De begagnade honom också till allt" Brev 4, s. 387; "djävulska taktik" Brev 4, s. 352; "skulle placera dynamiten" Brev 5, s. 187; "Drängstugor med sångar" Brev 4, s. 385.

145 "ett svinhusrum" *ibid.*; "Hos oss vill man också" SV 18, s. 170; "unga bildade fanatici", "Hade jag varit ogift" Brev 4, s. 388.

148 kritiken i Schweiz Brev 5, s. 70 f.; "det stora Babylon", "både till angrepp och beundran" Brev 5, s. 190; "ur denna brinnande ugnen" Brev 5, s. 87; penninglånet Brev 5, s. 107; "det stupidaste" Brev 5, s. 129; "Sover tolv timmar" Brev 5, s. 154; "två raska Danska flickor" Brev 5, s. 208; "Jag kan icke ha roligt" Brev 5, s. 261; fredsaktivisten Strindberg Edqvist 1961, s. 257 ff., O. Bring, "Strindberg och folkkrätten", *Strindbergiana. Femtonde samlings*, 2000, s. 43 ff.; "vid fredssakens genomförande" SV 17, s. 179; "fredsliga" SV 17, s. 182.

152 "[D]et betyder att krig" SV 19, s. 177; Strindbergs svenskhet och Europatanken, Meidal 2001, s. 18 ff. och densamme, "Let us all become Europeans!", *The Parliament*, Jan. 22, 2001; "bildad Japanes" SV 17, s. 120.

153 "en europé helt enkelt" *ibid.*; "En utvecklad form av egendoms känsla" SV 17, s. 165; "så att det kryper i benen" Brev 5, s. 83; "sin hemsjuka för sig" SV 21, s. 233; "Det är ju fan" Brev 5, s. 111; "religion" B. Björnson, "Ett besök hos August Strindberg", *En bok om Strindberg*, 1894, s. 52; "Vi skola bli Européer alla!", "Icke tänker jag vända Sverget ryggen" Brev 4, s. 94; "den skall se Schweiz" SV 17, s. 112.

Frankrike - Schweiz

157 huvudverket om Strindbergs vändning mot naturalism och psykologi är H. Lindström, *Hjärnornas kamp. Psykologiska idéer och motiv i Strindbergs åttiotalsdikning*, 1952; "oduglig" Brev 6, s. 101; "bankrutt", "nervös till ytterlighet" Brev 5, s. 289; "söndermosad av fruktan" Brev 5, s. 29; "[J]ag har två portföljer fulla" Brev 5, s. 255 f.; "Jag ser ingen utgång" Brev 5, s. 272; "sex-skottsrevolver" Brev 5, s. 306; billighetsutgåvan Brev 5, s. 277 f.; bokauktionen H. Lindström, *Strindberg och böckerna*, 1977, s. 17 f.; den tjänstvillige brodern Axel, Axel Strindberg (Jr), *Arvet från Strinne*, 1989; barnmorskeplanerna Brev 5, s. 319.

160 manusförsäljningen, försäkringsbrevet Brev 6, s. 240; "icke i hålor" Brev 5, s. 298; "Jag tänker starkt på att resa" Brev 5, s. 272; "Ja, och nu har jag sålt allt" Brev 6, s. 233; "att ta subsidier" Brev 5, s. 256; "tåget" M. Dahlbäck 1989, s. 205; "I Wien var jag en känd storhet" Brev 6, s. 194; "Att resa tål jag ej alls" Brev 6, s. 5; "Jag uppträder nu" Brev 5, s. 327; mottagandet av *Giftas* // SV 16, s. 345 ff.

161 "Min oerhörda produktionsdrift" Brev 6, s. 80. **162** "brännvinsskalden", "skapat den kanoniska form", "finaste och självständigaste" A. Strindberg, *I Bernadottes land*, red. G. Michanek, övers. från franskan S. Stolpe, 1981, s. 97 ff.; "sorterar under hovet" *ibid.*, s. 121; "Svensken tillhör en nation" *ibid.*, s. 30; "rojalist in i mörgen" *ibid.*, s. 32.

163 "Hela aftonen har jag" Brev 5, s. 363; brev-växlingen Strindberg-Heidenstam jfr K. Dahlbäck 1994, s. 222 ff.

166 "Kinkighet är en egenskap" Brev 5, s. 360; "Jag trodde dig nog fördomsfri" *Verner von Heidenstam August Strindberg, Brev 1884-1890*. Med en inledning av M. von Platen, kommentarer av G. Fröberg, 1999, s. 131; *Bland franska bönder* jfr B. Meidal, "Mina ögon äro röda som mörtens och fodret i min rock är ruttet av svett". Strindberg bland franska bönder", i: *Tio reportage som förändrade världen*, red. O. von Friesen, Chr. Hellmark, J. Stolpe, 1982, s. 11 ff.; "Jag vill icke sätta ut dess namn" SV 23, s. 23.

170 "Franska kvinnan" SV 23, s. 55; "Skongen ser här ut" SV 23, s. 31; "ty jag är skitstövel" Brev 4, s. 85; "Er kolossala okunnighet" Brev 6, s. 46; "Jag tror jag är för förnäm" Brev 5, s. 350; "lycklig som icke avslöjat" Brev 5, s. 380; "Och kom ihåg" Brev 6, s. 29; resrutten SV 23, s. 222 ff.

172 "slöhet" Brev 6, s. 73; "utomordentliga nervositet" SV 23, s. 208 f.; förhållandet Strindberg-Steffen jfr Lindström 1952, s. 165 ff.; "en kroppslig och andlig regeneration" Brev 6, s. 155; "hanar med lem på livet" Brev 6, s. 142 f. **176** "veta allt förut", "För att skriva vetenskapligt" SV 23, s. 79; "Men när jag tänker" SV 23, s. 128; "Nu börja husen antaga" SV 23, s. 93; "Mina ögon äro röda" Brev 6, s. 63.

177 "Vad slutligen franska bondens" SV 23, s. 184; "en farlig metod" K. Smirnoff, *Strindbergs första hustru*, 2:a uppl., 1926, s. 244; jfr Brev 6,

s. 241 ff.; "gissade", "Och det är nu min fulla övertygelse" Brev 6, s. 242; "bekänt", "psykisk tortyr" Brev 6, s. 250; "en bedrift" SV 25, s. 242; "försörja sig själv" Brev 6, s. 195.

178 "en tjuvköpare" Brev 6, s. 195; "alla mänskor", "Och möjligt är" SV 18, s. 294 f.; "Lever absolut idyll-lugn" Brev 5, s. 379; "därför leva vi" Brev 6, s. 103; "emanciperade", "manliga värdighet" Brev 6, s. 110; "Mitt kvinnohat" Brev 6, s. 148 f.; *Marodörer* SV 28, s. 268 ff.; "Det finns således män" Brev 6, s. 156; "Hela min opposition" Brev 6, s. 114 f.; skilsmäsoansökan Brev 6, s. 243.

182 "Siri känner sig", "Tar stryk", "Retad ända in i genitalkörtlarne" Brev 6, s. 251 ff.; "Siri är gammal" Brev 6, s. 259; "Hänglås" M. Dahlbäck 1989, s. 210; "Dessa frivilliga hallucinationers framkallande" Brev 6, s. 18; "Man ser att man icke rår på" Brev 5, s. 319; "besynnerlig" Brev 5, s. 306.

185 "Det är sålunda" Brev 5, s. 314; "Och sådan gick han ut" SV 20, s. 167; "aristokrat", "fortfor att vara demokrat" SV 20, s. 11; "Och han skall bliva lik" 1 Mos. 16: 12; "känslighet för tryck" SV 20, s. 167; "Härliga, sedliga institution" SV 20, s. 17; *Tjänstekvinnans son* och verklighetsbakgrunden, Hagsten, T. Eklund, *Tjänstekvinnans son. En psykologisk Strindbergssstudie*, 1948; Strindbergs matmetaforik T. Eklund, "Idag har jag gudamat ...", i: *Strindberg. Kulturhuset Stockholm 15 maj-4 oktober 1981*, red. F. Olsson m.fl., s. 22 ff., L. Vinge, "Mat och makt i Röda rummet och Giftas", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 67, april 1983, s. 1 ff., S. Delblanc, "Kärlakens föda. Ett motiv i Strindbergs kammerspel - bakgrund och innebörd", *Stormhatten*, 1979, s. 29 ff. (omtryckt i S. Delblanc, *Strindberg - urtida, samtida, samtida*, red. L. Ahlbom och B. Meidal, 2007, s. 90 ff.) samt B. Meidal, *August Strindbergs kokbok*, 1999; "Det är ju avundsvårt" Brev 6, s. 69.

186 "synden ej är farlig", "lukten av skämda ägg", "soplårs" SV 20, s. 366 f.; "Det är fort skrivet" Brev 5, s. 355; "Jag sover nämligen" Brev 5, s. 379; "betydelsefullaste bok" Brev 5, s. 354; "bättre än någon roman", "sälja sitt lik" Brev 6, s. 18; "Frågan blir dock" Brev 5, s. 356; *August Strindberg. Tolf Impressionist-Bilder af S. v. E. Med text af Aug. Sg.* är utgiven i faksimil av B. Meidal, 1997, för bakgrunden jfr efterskriften till utgåvan; "Frågan blir dock" och de övriga brevcitaten Brev 6, s. 101 f. är återgivna efter originalbrevet, Bonniers arkiv.

Tyskland - Danmark

193 *Fadren* jfr B. Meidal, "Han var tokig. Hon var ännu galnare. Strindberg och Dödsdansen", *Dramatens programblad, Dödsdansen*, 2007; "ett märkligt och intressant verk", "konstruerade varelser" SV 27, s. 352; det mytopoetiska mönstret H.G. Carlson, *Strindberg och myterna*, 1979, s. 65 ff.; "Laura, när du var ung" SV 27, s. 95.

194 brytningen med Bonniers Brev 6, ss. 171, 211 ff., 219, jfr SV 27, s. 280; arvodet SV 27, s. 281 f.

195 "sjukliga hjärna" etc. samt om mottagandet av *Fadren* SV 27, s. 284; "Att komma upp"

Brev 6, s. 283; den andra upplagan av *Fadren* Brev 6, s. 382; "Du kan veta" Brev 6, s. 174.

196 "Det förefaller mig" Brev 6, s. 298; "Jag längtar" Brev 6, s. 84; "som varken handlar om Er själv" Brev 6, s. 239; "Jag är för ung att dö" Brev 6, s. 224; "poesiens könsnjutningar", "Innan jag slutar Skönlitteraturen" Brev 6, s. 100; "Är mitt namn så opopulärt" Brev 6, s. 255; "som ett yrväder" etc. SS 21, s. 7.

198 "Den rysliga tomhet" Brev 6, s. 269; "med döden i hjärtat" Brev 6, s. 285; bildspråket i *Hemsöborna* Kärnell, s. 213 ff., L. Dahlbäck, *Strindbergs Hemsöborna. En monografi*, 1974, s. 271 ff.; "krokig som en syskonhake" SS 21, s. 8; "en skuta med kölen i vädret" SS 21, s. 17; "passade på vindkasten" SS 21, s. 11; *Odysséen* jfr O. Lagercrantz, *August Strindberg*, 1979, s. 211; "ful spark åt skrevet" SS 21, s. 67.

199 "Vikingen" och "Odalmannen" jfr B. Meidal, "Odalmannen och vikingen. Bonden i svensk litteratur", i: *Bonden i dikt och verklighet*, red. Bo Larsson, 1993, s. 17 f.; "Och till rors" SS 21, s. 179; "vidrig som ett slemligt reptil-djur" Brev 6, s. 280; "en falsk idealistbok" Brev 6, s. 289; *Hemsöborna* som klassiker L. Dahlbäck, "Hemsöborna blir en klassiker", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 33, maj 1963, s. 10 ff.

203 Strindbergs tid i Danmark H. Jacobsens tre böcker *Digteren og Fantasten. Strindberg paa "Skovlust"*, 1945, *Strindberg og hans første hustru*, 1946, och *Strindberg i Firsernas København*, 1948; Lundegårds uppdrag A. Lundegård, *Några Strindbergsminnen knutna till en handfull brev*, 1920, s. 43 ff.; "Dansen är nya intelligensadeln" Brev 7, s. 73; "nog intelligent" Brev 7, s. 87; "hellre den förste" Brev 6, s. 345; "När jag i slutet av 80-talet" SV 71, s. 188; "en ljushårig, högvuxen, magerlagd dam", "Det är min f. d. hustru" Lundegård, s. 47.

206 "Stor penningenöd!" Brev 6, s. 350; "Den 1a Maj äro vi uppsagda" Brev 7, s. 57; "Livet är tungt" Brev 7, s. 272; "Skada att jag har så dålig ekonomi" Brev 6, s. 383; Brockhaus Brev 7, s. 36; kameran Brev 7, s. 17 f.; "Det är full gardeskaptens lön!" Brev 7, s. 51; "fiasko" Brev 6, s. 314; "Bed mig uppträda" Brev 7, s. 26; "Slav söker jag nu bli" Brev 7, s. 81; "Författar om morgnar och kvällar" Brev 7, s. 77; "Mina succ'er" Brev 6, s. 345; "Min röst slocknar", "skulle ha förgåtts" Brev 7, s. 36 f.; "vid ovanligt god hälsa" Brev 7, s. 95; "Jag skriver" Brev 21, s. 247.

210 "knastrar i hjärnan" Brev 6, s. 389; "äreräddning" Brev 7, s. 42; forskningen om *Han och Hon* S. Rinman, "Strindberg", *Ny illustrerad svensk litteraturhistoria, IV*, 1967, s. 70 f.; "Jah! Där finns knappast", K. Smirnoff, *Så var det i verkligheten*, 1956, s. 205; "Nu är historien slut" SV 25, s. 262; "Skäll ner mitt vainsinne" Brev 6, s. 297; "huvudman", "uppfostr sig som adelsmannen" Brev 7, s. 43; mottagandet av *En daires försvarstal* SV 25, s. 587 ff.

211 "svartsjukemani" SV 25, s. 565; försöken att psykiatriskt etikettera Strindberg J. Cullberg,

"Strindbergs inferno", i: *Skaparkriser. Strindbergs inferno och Dagermans*, 1992, s. 13 ff.; "Nej, nu sedan min passion" Brev 7, s. 65; "ett hors-slott" Brev 7, s. 87 f.; händelserna på Skovlyst Jacobsen 1945.

212 "min blonda gosse", "Ziegeunarens" Brev 7, s. 113; "Du kände mitt förhållande" Brev 7, s. 119; "Efter sex månars gräsligt celibat" Brev 7, s. 128; "kvinnohataren våldtagit ett barn" jfr Brev 7, s. 123; "to gange" Brev 7, s. 119; "dallra[de] som en telefontråd" Brev 7, s. 114.

213 "Min vän och jag" Brev 7, s. 120; "Det blir en roman" Brev 7, s. 112; "Ack! en dålig bok" Brev 7, s. 302; "Härmed tar jag mig friheten", "alltför riskabelt" Brev 7, s. 104 f.; "en sophög" och övriga citat från mottagandet av *Fröken Julie* SV 27, s. 316 f.

216 "tämligen karaktärlösa", "denna förkrympta form av människa", "halvkvinnan, man-hataren" SV 27, s. 101 ff.; "Han lyssnade" Lundegård, s. 114 f.; dubbel exponeringen jfr Carlson, s. 91.

217 *Fordringsägare* jfr B. Meidal, *Fordringsägare*, text till Riksteaterns uppsättning av dramat 2009, www.riksteatern.se; "intimt" Brev 7, s. 134; "Uppblåst av teaterframgången" SV 25, s. 209; "tre personer, ett bord och två stolar" Brev 7, s. 105; "Handlingen är ju spännande" Brev 7, s. 124; "[D]et skall kanske komma en tid" SV 27, s. 102.

218 "Denna kvinna finns i min kropp" SV 27, s. 204.

219 "Det skulle bli det gamla väsendet" SV 26, s. 176; "förläggarlitteratur", "skriva naturalistiska sorgespel" Brev 7, s. 127; "Det är den gula tonen" Brev 7, s. 81; "en idyll ändå idiotiskare" Brev 7, s. 91; "nödd och tvungen" Brev 7, s. 127; "en ny skitbok" Brev 7, s. 112; "en hora" Brev 7, s. 236; försäljningen av uppföranderätten Brev 7, s. 297, jfr SV 32, s. 248 f.; "Det är pengar" Brev 7, s. 251; "studenter som knasa pigor" Brev 7, s. 20 f.; "Att skriva om bönder", "som att göra våldtäkt!" Brev 7, s. 57 f.

220 kafébesöken Jacobsen 1948, s. 70 f., Lundegård, s. 105 ff.; "Rör inte honom" Lundegård, s. 107 f.; "Svenskarne äro ett vanskligt folk" Brev 7, s. 55; "Varför icke spela mina nyare stycken" Brev 7, s. 9; Skandinaviska Försöksteatern Jacobsen 1948, s. 79 ff.; "Det är rollerna" Brev 7, s. 171; "halvdresserad" Brev 7, s. 161.

221 kapporna Brev 7, s. 172; skulden till Axel Brev 7, s. 205, den var ännu i juli 1889 inte reglerad, Brev 7, s. 351; "De få (3 personer)" Brev 7, s. 157; "Teaterplanen är emellertid" Brev 7, s. 161; de inlämnade pjäserna Brev 7, s. 187.

222 "Är jag bannlyst?" Brev 7, s. 242; "relativt obetydligt" Brev 7, s. 173; "Du kan vara nöjd", "ordonnans", "När vi få pengar" Brev 7, s. 264; "vi få en fri teater" SV 18, s. 333; "I varje drama" Brev 7, s. 184; premiären av *Fordringsägare* Brev 7, s. 275 f., Ollén 1982, s. 160.

223 "Ett hörn av ett damkafé" SV 33, s. 11, jfr H. Sabzevari, *Varför tiger du? Expositionen i sju enaktare av August Strindberg*, 2008, s. 57; bedömningen av Siri von Essens insatser Ollén

1982, s. 171; *Paria* jfr Sabzevari, s. 81 f.; *Parias* premiär Ollén 1982, s. 179; urpremiären av *Fröken Julie* Ollén 1982, s. 133 f.

224 "Min Teater!" Brev 7, s. 268; "Er det da nödvändigt" Brev 7, s. 286; "Vill du nu gå med mig", "Märk väl, att du blandar ihop" Brev 7, s. 281 f.; Nathalia Larsen jfr Jacobsen 1948, s. 106; "[J]ag kysser Era stora händer" Brev 7, s. 182; "Dock måste jag" Brev 7, s. 31 f.

225 "Utan att vara förälskad i Er" Brev 7, s. 277; "Det borde vara Er man" Brev 7, s. 382, jfr Brev 8, s. 36; "Köp dig en tysk modern filosof" Brev 7, s. 91; "Emellertid mitt aandsliv" Brev 7, s. 112; brevväxlingen mellan Strindberg och Nietzsche är tryckt av W.A. Berendsohn i *Samfundet Örebro stads- och länsbiblioteks vänner, Meddelande* nr XVI, 1948, s. 9 ff.; "vårt Grönländska språk" Brev 7, s. 190; "NIETZSCHE CAESAR", "Den Korsfäste" Brev 7, s. 216 f.

226 "Deus, optimus maximus", "vår vän" ibid.; "Jag tror Nietzsche gör mig blind" Brev 7, s. 236; "Eget att jag nu genom Nietzsche" Brev 7, s. 192; Strindbergs förhållande till Poe jfr B. Meidal, "Författaren som detektiv. August Strindberg och Edgar Allan Poe. Några beröringspunkter", i: *Läskonst, skrivkonst, diktkonst. Aderton betraktelser över dikt och diktande. Till Thure Stenström 12/4 1987*, red. P. Hellström och T. Wretö, 1987, s. 147 ff. samt densamme, "[Poe's Influence on Major World Writers] Ola Hansson and August Strindberg", i: *Poe Abroad*, Ed. by Louis Davis Vines, 1999, s. 183 ff.; "samma år jag är född" Brev 7, s. 217.

227 resan till Malmö Brev 7, s. 312; "skämt" Brev 7, s. 310.

Åter Sverige

231 "Vad göra?" ibid.; "ty det intryck naturen i Skärgården gjort på mig" Brev 7, s. 313; "minnet av utland" Brev 7, s. 323; "Men Siri, kom till mig", "Kommer Ni ej nu" Brev 7, s. 312 f.; följande brevreferat Brev 21, s. 279; "Gå ifrån mig", "Varen välkomna", "icke mig överlägsen" Brev 7, s. 318 ff.

232 *Hemsöbornas* premiär Ollén 1982, s. 185, Brev 7, s. 335; skulden till Axel ovan s. 221; sparbanksboken Brev 8, s. 7; "Mästaren" Brev 7, s. 378; "en modern roman" Brev 7, s. 342; "lörd" Brev 7, s. 368; "Endast på detta sätt" Brev 7, s. 358; "stora skalda-juver", "den Starke mannen" Brev 7, s. 368; *Mäster Olofs* premiär Ollén 1982, s. 42; "stortjuv", "kleptomani", "griper hela kakan" Brev 7, s. 391.

233 "Agorafobi, förföljelsemani" Brev 8, s. 1; "Det levnadssätt" Brev 8, s. 16; "Härmed nu alltså" Brev 8, s. 54.

234 "Ut mot den nya julstjärnan" SV 31, s. 183; "Skönlitteraturen äcklar mig" Brev 7, s. 348; "Och så söka en professur" Brev 7, s. 352; "Den som läst Kinesiska" Brev 7, s. 356; "minst sex utländska ordnar" Brev 7, s. 360.

235 "lärd knåp" ("lärt knåp") Brev 7, s. 368; boklånen Brev 8, s. 217; *Meritförtäckning* SV 30, s. 275 ff.

238 utgivandet av *Les relations* [...] SV 30, s. 244 ff.; Bonnier och hederslegionen Brev 7, s. 365 f.; orientalistkongressen Brev 7, s. 352, jfr SV 7, s. 387; krönikan SV 7, s. 271 ff.; "Sveriges relationer till Rom" SV 30, s. 97 ff.; det planerade arbetet om de svensk-ryska förbindelserna Brev 7, s. 363; "de många 'smås' upphöjande av materialsamlerit" Brev 8, s. 215; "Jag tror icke på" Brev 8, s. 306; "Herre och Mästare" Brev 8, s. 318.

239 "Ur-Sverige" Brev 7, s. 305; Vult von Steijerns understöd till resorna Brev 7, s. 82; "Eastmans Kodak-Handkamera" Brev 8, s. 88.

242 "Självordsmanin givit sig" ibid.; Strindbergs vistelse i Göteborg och relation till staden, A. Larsson, "Ett slags hemlängtan till Göteborg", i: *Göteborg förr och nu*, nr 26, 1996, s. 63 ff.; "Strindbergs-ångare" Brev 8, s. 116; "gick fots" Brev 8, s. 114; "tortyr i en dålig sång" Brev 8, s. 105.

243 "mina fäders hem" Strindbergs resedagbok, Kungliga biblioteket, cit. Rasmussen, s. 326; "såg", "Och med ett Jätterus" SV 29, s. 322 f.; "reda tankarna", "Med darrande hand" Brev 8, s. 339 f.; "i anseende till sjukdom" SV 29, s. 323; huvudverket om Strindbergs och Siri von Essens skilsmässa är D. Norrman, *Strindbergs skilsmässa från Siri von Essen*, 1953; "till horor" Brev 8, s. 15; "Mellan Fru Sg. och mig" Brev 8, s. 25; "Som jag aldrig kommer" Brev 8, s. 121; "är det dyrt vara gift" Brev 8, s. 142; "Sedan återstår bara" Brev 8, s. 372.

245 Strindberg på Brevik, K. Wennberg, *Strindberg på Brevik*, 1994, samt densamme, *Strömma, Fågelbro, Brevik från det förgångna*, 1996; "en medelålders Man", Wennberg 1994, s. 27; "Uppriven och söndergråten" Brev 8, s. 146 f.; "Neka icke denna tjänsten" Brev 8, s. 144; "de, efter en barndom" Brev 8, s. 366; "Jag dömes av Tinget" Brev 8, s. 171; "att det endast är" Brev 8, s. 212.

246 "otukt, som emot naturen är" Brev 8, s. 264; "ifrågavarande fruntimmer" Brev 8, s. 265; "Ja, det är mina gamla misstankar" Brev 8, s. 273; "I dag har fröken David", "Mina nerver äro ytterst spända" Brev 8, s. 300; "l'enfant terrible" Brev 7, s. 308.

250 "l'enfant perdu", "också det bortskämda barnet" ibid.; "befanns sakna alla de egenskaper" Brev 8, s. 301; "en interneringsliga" Brev 8, s. 300; "självordsmanien" Brev 8, s. 312; "det plågar mig tänka" Brev 8, s. 309; "Alla personer som närmare känna August" Brev 8, s. 298; Brandes utlåtande Brev 7, s. 292; domen vid rättegången Brev 9, s. 38 f.

251 "Med ett ord" Brev 8, s. 196; "dödade", "framkallade förföljelsemani" Brev 8, s. 249; "Och dikta är icke göra när man skall eller vill" Brev 8, s. 360; "enda bildade umgänge" Brev 8, s. 261; "söka komma in" Brev 8, s. 315; "suggerade", "lusten att leva" Brev 8, s. 279; "Undersökt min säd" Brev 8, s. 294; "Ett Dussin Condomer" Brev 21, s. 326.

254 "oskyldigt", "en hänförande grannpiga", "som vax" Brev 8, s. 325; "en vilopunkt", "Är

uppriktigt rädd", "av dieten och bullret" Brev 8, s. 331 f.; Rydberg Brev 8, s. 127; "sin sydländska livlighet" S.E. Vingedal, "När Strindberg skulpterade på Djursholm", *Skrifter utg. av Samfundet Djursholms forntid och framtid*, XII, årg. 1968, 1968, s. 131; "varm och underbar timbre" Hanna Palmes berättelse om sina minnen av Strindberg i *Vecko-Journalen* 1916, nr 7, återgiven i *Ögonvittnen. August Strindberg. Mannaår och ålderdom*, red. S. Ahlström och T. Eklund, 1961, s. 40; "Frukat att snart få se Fru Palme" Brev 8, s. 343; Hedins minnesbild, S. Hedin, *Stormän och kungar I*, 1918, återgiven i *Ögonvittnen* 1961, s. 36 ff.; Johan Bergmans minne, *Hågkomster*, 1943, cit. i Vingedal, s. 129 f.; om Strindberg i Djursholm se också G. Brandell, "Djursholm och det litterära nittioåret", *Skrifter utg. av Samfundet Djursholms forntid och framtid*, IX, årg. 1958, 1959.

255 "uppskatta geniet" G. Linder, *Sällskapsliv i Stockholm under 1880- och 1890-talen*, 1918, återgivet i *Ögonvittnen* 1961, s. 34; Rydberg och Svenska Akademiens Brev 8, s. 156; planerna på en teater i Djursholm Brev 8, s. 345 f.; "till halv galenskap", "där de bo" Brev 8, s. 349; "färden ut i livet" SV 32, s. 147; August Lindberg, annonserna Brev 9, s. 5 ff.; insamlingen Brev 9 s. 16 f.; "som i en rävsax" Brev 9, s. 9.

258 "Bygg nu ditt himmelrike själv", "Schlaraffenland" SV 32, s. 239; Lindbergs refusering Brev 9, s. 12 f.; "ett enda sammelsurium" Brev 9, s. 20; "endast en kvinna" Brev 9, s. 49.

259 "Och jag tycker mig finna" SV 33, s. 270; "Ni förstår utan tvivel" Brev 9, s. 233.

263 "Vet du vem vi kämpat emot" SV 33, s. 325; Utö Brev 8, s. 334 f., jfr Rasmussen, s. 235; Kymmendö Brev 9, ss. 23 ff., 35; "gamal och malåten" Brev 9, s. 35; den andra målarperioden, Söderström 1972, s. 174 ff.

267 "Förb. att lsbens sjuka åldriga aande" Brev 8, s. 69; *Fadren* i Berlin Ollén 1982, s. 109; *Fröken Julie* i samma stad Ollén 1982, s. 144.

Berlin - London - Dornach

269 Strindberg i Berlin, jfr B. Meidal, "Nya romaner i verkligheten, mycket Schweinerei och otroliga lärdomar" - Strindberg i Berlin", i: *Strindberg i Berlin*, Strindbergsmuseet, 1998 (i forts.: Meidal 1998) och densamme, "Tjugotre år, skön, och något för intelligent. Frida Uhl och tiden i Berlin", i: L. Einhorn (red.), *Om Strindberg*, 2010, s. 195 ff.; Strindberg och Przybyszewski, A. Uggla, *Strindberg och den polska teatern 1890-1980. En studie i reception*, 1977, s. 16 ff.; "[J]ag kuskade honom", A. Paul, brev till J. Dahlberg 28/9 1892, Uppsala universitetsbibliotek; Paul har skildrat sin tid med Strindberg i *Min Strindbergsbok*, 1930; jfr G. Söderström, "Mästaren" och "husslaven". Om förhållandet Strindberg - Adolf Paul", *Strindbergiana. Artonde samlingen*, 2003, s. 89 ff.; "Mina djävaste förhoppningar" Brev 9, s. 70; "tiggarpapp" jfr B. Meidal, *Från profet till folktribun. Strindberg och Strindbergsfejden*

1910–12, 1982 (i forts.: Meidal 1982), s. 180 f.; "litet luftigare" Brev 9, s. 106.

273 "Från Norden kommer ljuset" Brev 9, s. 124, jfr Paul 1930, s. 75; Munchs utställning Söderström 1972, s. 195 ff.; Dehmels dikt *Dikterna om Strindberg*, red. H. Svensson, 1965, s. 29 f.; "När ridån föll" Ollén 1982, s. 164; "i hälarne" Brev 9, s. 124; "Kejsaren av Österrike" Brev 9, s. 167; "Strindberg diskuteras" Brev 9, s. 134; "Det måste vi finna oss i" Brev 9, s. 99.

274 "Det är som hörde man", "ett oerhört urverk" G. Brandes, *Berlin som tysk Rigshovedstad. Erindringer fra et femaarigt ophold*, 1885, s. 455.

275 "Ett pensionat medför alltid tidspillan" Brev 9, s. 162; "Det var det hemska" SV 50, s. 11 f.; jfr Brev 9, s. 140 och Strindbergs uppsats "De perversa", SV 34, s. 54 f.; C.L. Schleich berättar om sina minnen av Strindberg i *Erinnerungen an Strindberg*, 1917, och i *Det var dock härligt att leva*, 1937, s. 190 ff.; "mörkögd och med lockar svarta som natten" Paul 1930, s. 57; resan till Weimar Brev 9, s. 90.

279 "den djupögda djävletten" Brev 9, s. 106; "fullständig kärleksförklaring" Brev 9, s. 93; "Jag enstöring" Brev 9, s. 104; litteratur om Strindberg och Frida Uhl: H. Gerstinger, *Österreich. "Holdes Märchen und böser Traum". August Strindbergs Ehe mit Frida Uhl*, 1987; M. Strauss, *En grym bankett. Om Frida Uhl, Strindbergs andra hustru*, övers. från engelska originalet (*Cruel Banquet. The Life of Frida Strindberg*, 2000), 2001; E. Martinus, *Strindberg and Love*, 2001 (svensk övers., *Lite djävul, lite ängel: Strindberg och hans kvinnor*, 2007); Frida Uhl har själv skildrat sitt liv med Strindberg i två volymer, vilkas kallvärde dock är diskutabelt: *Strindberg och hans andra hustru. I-II*, övers. K. Boye, 1933–34. Det tyska originalet utgavs 1936; F. Buchmayr har utgivit ett urval av makarna Strindberg-Uhls brev: *Wenn nein, nein! August Strindberg und Frida Uhl. Briefwechsel 1893–1902*, 1993; Buchmayr har också utgivit en kommenterad dokumentksamling, *Madame Strindberg oder Die Faszination der Boheme*, 2011; det första mötet mellan Strindberg och Frida Uhl Brev 9, s. 129; "Snart kanske Du får höra" Brev 9, s. 128; "Jag lever här mitt i Berlin" Brev 9, s. 135; "Stör det Er?" Brev 9, s. 146 f.; den hemliga förlovningen Brev 9, s. 147; "Du har ett litet korn av man i dig" Brev 9, s. 153; det främsta arbetet om Dagny Juel är M.K. Norseng, *Dagny Juel Przybyszewska. The Woman and the Myth*, 1991; jfr E.K. Kossak, *Irrande stjärna. Berättelsen om den legendariska Dagny Juel*, förkortad övers. från polskan av Chr. Wollin, 1973; Dagny Juels *Samlede tekster* har utgivits, 1996.

282 sexuella praktiker, samtalsuppteckning av V. Carlheim-Gyllensköld, Kungliga biblioteket; "Att älska per post" Brev 9, s. 170; "Hur ska jag kunna sitta ensam" Brev 9, s. 154; Gabrielle Tavaststjärna Brev 9, s. 161 f.; "Jag älskar min kärlek" Brev 9, s. 159; "en gammal tant" Buchmayr 1993, s. 42 f. **283** "Känn Er ej förpliktad" *ibid.*; "ett rykte", "Till Din trolovning önskar jag Dig allt gott" Brev 9,

s. 166; "kejsarkyssar" Uhl I, s. 286.

284 "Svartsjukans natt" Brev 9, s. 171, G. Söderström, "Strindbergs måleri", i: *Strindbergs måleri. En monografi*, red. T.M. Schmidt, 1972, s. 111; "jämförande anatomi", "Det är handen", "Hos stora kraftiga män" Brev 9, s. 177; huvudverket om Strindbergs infernokris är G. Brandell, *Strindbergs infernokris*, 1950; Brandell skriver om fem psykoser, den första skulle ha drabbat Strindberg sommaren 1894, den sista i november 1896 (s. 71 ff.); Lagercrantz hävdar (i likhet med E. Sprinchorn bl.a. i *Strindberg as a Dramatist*, 1982) däremot, att krisen i första hand var en iscensättning vars syfte var att skapa dikt (s. 325 ff.); i *Strindberg – ett författarliv. Tredje delen*, 1983, går Brandell, åtminstone delvis, Lagercrantz till mötes (se t.ex. ss. 169, 175); Cullberg talar om en paranoid psykos i samband med Strindbergs flykt från Paris i augusti 1896 (s. 47) samt hävdar att Strindberg led av en "narcissistisk-depressiv karaktärsproblematik" (s. 117); A.-Ch. Gavel Adams driver i *The Generic Ambiguity of August Strindberg's Inferno: Occult Novel and Autobiography*, 1990, tesen att *Inferno* kan läsas som en fransk okkultistisk roman, med delvis dolda budskap avsedda för en invigd krets; krisens förspel i Berlin jfr Meidal 1998, s. 10 f.; "Mig synes Ödet" Brev 9, s. 76; "alla svarta djävlar" Brev 9, s. 90; "dompterat de onda andar" Brev 9, s. 136; "till helvetet" Brev 9, s. 143.

288 "sedan slutligen diamanter och guld" Brev 9, s. 11; "vinröd reskappa" Uhl I, s. 341; mötet på stationen Uhl I, s. 362 ff.; "en förmögen zigenarkärna" Uhl I, s. 365.

289 "Hon reser tillbaka" SV 50, s. 48 f.; bröllopsvittnena Buchmayr 2011, s. 79; Strindbergs nervositet Uhl I, s. 385 ff.; "allvarsamme mannen", "hur han skulle förstå" SV 50, s. 49.

292 "Han hade redan halvt om halvt lyckats" Uhl II, s. 9; "[J]ag är tillräckligt gammal" Brev 10, s. 306; "Berlin är en god stad" Brev 9, s. 194; "Efter tre dagars jävkrängel" Brev 9, s. 184; brevet till Lidforss Brev 9, s. 182 f.; "Det var själva fan!", "Hon ödelägger familjer" Brev 9, s. 188 f.; den engelska tidskriften Brev 9, s. 71.

294 förhållandet mellan *Klostret* och Strindbergs brev till Frida Uhl, K. Dahlbäck 1994, s. 338 ff.; "Om jag far till England", "en sidenkjol" SV 50, s. 54 f.; "Fraueninsel" Brev 9, s. 196; "England är gott" Brev 9, s. 199; "I dag har jag besett London", "förtvivlade försök till coitus" Brev 9, s. 197; "Sedan jag nu lekat", "ha retat på mina energikörtlar" Brev 9, s. 205.

295 "Han gick före" SV 50, s. 58.

298 "Jag borde egentligen skjuta mig" Brev 9, s. 211; "där det bara köptes och såldes", "det ohyggliga hotellrummet" SV 50, s. 62; "huvudsyftet kanske att få tala" SV 50, s. 64; "Klockan sex på morgonen" Paul 1930, s. 129; "stort, ljusst och lugnt rum" *ibid.*, s. 126; "Därtill kom att hela trakten" SV 50, s. 231; "självmondsmani", "brist på energi", "Jag måste stamma från Lappland" Brev 9, s. 249; "[D]et förflutna lämnar mig ingen ro" Brev 9, s. 217.

300 "Jag älskar dig" Brev 9, s. 226; "När man sliter sönder ett hjärta" Buchmayr 1993, s. 75, jfr Brev 9, s. 232; "Jag läser" Brev 9, s. 236; "så vänlig" Brev 9, s. 259.

301 "Du älskar mig" Brev 9, s. 272; Humboldt Brev 9, s. 270; "En var på sitt håll" SV 50, s. 86.

302 "Vilken sysselsättning" SV 50, s. 95; "exalterad" Brev 9, s. 295; pensionatsincidenten och dess efterspel SV 50, s. 251 f., Uhl II, s. 126 ff., Brev 9, s. 301, Buchmayr 1993, s. 124 f.; "Att hon förhandlar med en advokat" Brev 9, s. 300; åtalet SV 25, s. 557 ff.

303 resan till Lund Brev 9, s. 300 ff.; "för att ruva" Brev 9, s. 316; "rysligt hatad" Brev 9, s. 307; "Situationen något dunkel" Brev 9, s. 303; "behöver alltid pengar", "skitvinter", "skorstensstad", "Jag frågar ännu" Brev 9, s. 312 f.; "De nådde färjstaden" SV 50, s. 96; "Jag bor nu vid Donau" Brev 9, s. 325.

304 "förtjänar", "Österrikisk godmodighet" Brev 9, s. 368; "Ensamheten här vid Donau" Brev 9, s. 345; "symbolisttavlor" Brev 10, s. 106; "som ett straff" SV 50, s. 97; "Och vad allt jag skakat" Brev 9, s. 372; "vårt lands räddning", "fått luft under vingarne", "Bäh åt allt", "att resa hem" Brev 9, s. 368 f.; "vomitiv" Brev 9, s. 365; "Alltså jag är räddad" Brev 9, s. 325; "Endast jag hade ro" Brev 10, s. 52.

305 "Min son. – i fjärran" Brev 10, s. 177; "Modren är redan" Brev 10, s. 52.

306 "legat med fyra folkslag", "därför att jag red hans Juel" Brev 10, s. 58; "Vore jag intresserad" Brev 9, s. 352; "Att en kvinna icke besvarar" Brev 9, s. 374; "Vill han kalla Ferkeln" Brev 10, s. 15.

307 "Levde 10 dagar som en asket" Brev 10, s. 60; "Ja, det är det förbannade" Brev 10, s. 64; "Varje rad bär så uppenbart geniets adelsmärke" Brev 10, s. 45; "vad som är riktigt däri" T. Svedberg, "Strindberg som kemist", *Forskning och industri. Naturvetenskapliga essayer*, 1918, s. 98; "någon speciell längtan", "öppna en regelbunden författareverksamhet" Brev 10, s. 49; "Jag har i dag" Brev 10, s. 67; planerna på uppbrott Brev 10, ss. 67, 117, 313; "Det är inte leksaker" Brev 10, s. 143; "den fixa idén", "Och barnet skriker" Brev 10, s. 221.

308 "Hur kommer sig", "Har min komplicerade karaktär" Brev 10, s. 222; "I Paris har jag det nu så rart" Brev 10, s. 67; "Det är lycka" Brev 10, s. 130; "Orsaken: ungefär den samma som i första resan" Brev 10, s. 155; "Frun 23 år" Brev 10, s. 158.

309 "En svagare än jag" Brev 10, s. 222; "en mördare", "dåliga kläder" Brev 10, s. 224; "Och så for han åter ut" SV 50, s. 111.

Paris

311 "ultrakranka" Brev 10, s. 238; försöken att bli utgiven på franska Brev 10, ss. 233 f., 236, 242 et pass.; Zola Brev 10, ss. 239, 243 ff., jfr S. Ahlström, *Strindbergs erövring av Paris. Strindberg och Frankrike 1884–1895*, 1956, s. 177 ff.; kemister och ingenjörer Brev 10, ss. 148 ff., 387 ff., 391;

konstanbudet, utställningen Brev 10, s. 262 f., jfr Söderström 1972, s. 265 f.; "Spårvagnar, lastbilar" Brev 10, s. 253; "karikatyr", "nedsöttad", "cyklist" Brev 10, s. 261; "Eiffel" SgNM 15:5, 23, se SV 34, ill. nr 21; "Hellre ett dåligt äktenskap" Brev 10, s. 258; "plåga och glädja" Brev 10, s. 264; "leva sparsamt" Brev 10, s. 251.

315 Langen Brev 10, s. 86 f.; Grétor Brev 10, s. 243 f.; "gemytlig" Brev 10, s. 257; "kokott-atmosfären" Brev 10, s. 262; "Örnen" Brev 10, s. 267; Frida Uhl's ankomst Brev 10, s. 265; "Teatern ingav mig nu avsmak" SV 37, s. 9; "modern" SV 34, s. 28 ff.; judarnas härstamning SV 34, s. 34 ff., jfr Brev 10, s. 273; "förvirrade sinnesintryck" SV 34, s. 81 ff.; *Fadrens premiär* Ollén 1982, s. 111; Lugné-Poë Brev 9, s. 324.

319 "barbarernas invasion" Brev 10, s. 322, jfr Ahlström, s. 244 ff.; "Det är fruktansvärt" Brev 10, s. 293; "en smutsig natur" Brev 10, s. 304; Strindbergs ultimatum Brev 10, s. 318 ff.; "Mitt äktenskap" Brev 10, s. 313.

323 "ett par byxor" Brev 11, s. 7; insamlingen Brev 10, s. 330; "För sista gången" Brev 10, s. 354; "Ja, jag är som ett barn" Brev 10, s. 243; "Läkaren som skådade mina blodiga händer" Brev 10, s. 350.

326 "Vem vet?" Brev 10, s. 365; "Striden inom mig och mellan oss" Brev 10, s. 362; "Kära väninna", "Kära" Brev 10, s. 365 f.; Wedekind Brev 10, s. 359; rätttegången mot *En dåres försvart* Brev 10, s. 369; intervjuerna Brev 10, s. 359.

329 Flammarion Brev 10, s. 319 ff.; Jollivet-Castelot Brev 10, s. 148 f.; Dubosc Brev 10, s. 391; "Jag skiter i guld" Brev 10, s. 349; artikeln om jod SV 36, s. 286 f., Brev 11, s. 7 f.; "Kvinnohat och kvinnodyrkan", "Barbaren i Paris" SV 34, ss. 116 ff., 121 ff.; "En fasans vinter" Brev 11, s. 6; "Sålunda, med lysande förhoppningar" Brev 11, s. 28; "sjuk av överansträngning" Brev 11, s. 24; "Jag har varit sjuk" Brev 11, s. 33.

331 Leclercq Brev 11, s. 43; "ofantligt originell" samt övriga citat från J. Leclercq, *Människans fysionomi. Om ansikten och karakterer*, 1899, s. 196 ff.

332 "de lyckliga rastställena" SV 37, s. 51; "Stor depression" Brev 11, s. 56; "Kan ej vid min ålder" Brev 11, s. 81; "Inemot femtio år" Brev 11, s. 109; "[J]ag har haft en fasans vinter" Brev 11, s. 141; "Vintern, den fasans är över" Brev 11, s. 165; "varje stund på dagen" Brev 11, s. 91; "tomma nöjen", "de levandes och fåfänglighetens värld" SV 37, s. 51.

334 "Om Du ej förtjänar pengar" Brev 11, s. 244; Hedlund Brev 11, s. 88 ff., korrespondensen med Hedlund jfr K. Dahlbäck 1994, s. 366 ff.; "Er härslystnad" Brev 11, s. 394; "en äldre bekantskap" Brev 11, s. 128.

335 "ty han kan även hata" Brev 11, s. 133; "rationell mysticism" SV 35, s. 193; "Makrillen har böljeslagen" SV 35, s. 193; "Göm alla dessa Kemiska Sonetter" Brev 11, s. 75; "halvfärdiga" Brev 11, s. 142; "motorisk kraft" Brev 11, s. 256 f.; de Laval Brev 11, s. 146; Nobel Brev 11, s. 162; brevet till Nordenskiöld Brev 11, s. 266.

336 brevet till Frida Uhl Brev 11, s. 200; "Varför jag ej kan fördraga" Brev 11, s. 184 f.; Przybyszewskis häktning Brev 11, s. 216; "Om jag dör här" Brev 11, s. 275; "Sist jag såg Dig" Brev 11, s. 277; "med ett ord", "som en tiggare" Brev 11, s. 292.

337 "I dag är den 14e Augusti" Brev 11, s. 300; inbjudan från Österrike Brev 11, s. 305.

Österrike - Lund - Paris

341 Westermark Brev 11, s. 314; "En drocka kör mig" SV 37, ss. 187 och 189; "Det är ju möjligt" Brev 11, s. 306.

343 "Kerstin var svår att erövra" Brev 11, s. 321; "Mina intryck från Österrike?" Brev 11, s. 339; Hedlunds understöd Brev 11, s. 308; gäldenärer Brev 11, s. 326; försäljningen av brev och dagböcker Brev 11, s. 350 f.

344 *L'Initiation* SV 36, s. 67 ff.; Swedenborg, Brandell 1950, ss. 98, 114 ff., G. Stockenström, *Ismael i öknen. Strindberg som mystiker*, 1972, s. 57 ff. et pass.; "Det var hans mor" SV 50, s. 68.

345 "på håret" OD 8/9 1896; "turkhuvud" SV 37, s. 207; svinstian OD 9/9 1896, SV 37, s. 207; "Började anlägga 'Inferno'" OD 21/11 1896; "Allvarsamt sjuk" Brev 11, s. 396.

347 Strindberg i Lund S. Bengtsson, "Strindberg i Lund under 1890-talet", *Kulturen*, 1979, G. Lundstedt (red.), *Strindberg i Lund. En antologi*, 2001; "Rädsla, för allt" Brev 12, s. 9; "Antingen är jag förföljd" Brev 12, s. 13; Brandes Brev 12, s. 6, jfr Brandes egen redogörelse i *Fugleperspektiv*, 1913, återgiven i *Ögonvittnen* 1961, s. 115 ff.; "Mitt tillstånd är betänkligt" Brev 12, s. 5; "hjärtsjuka" jfr Brev 12, s. 6; "tobakshjärta" Brev 12, s. 28; "fördriva tiden" Brev 12, s. 9; "liknade en sparvhöks fjäderbeklädnad" J. Mortensen, *Strindberg som jag minnes honom*, 1931, s. 8; "bicycle-strumpor" Brev 12, s. 16; "vägarnes dålighet" Brev 12, s. 20; "nya smärtrfria" Brev 12, s. 16; Ystadsstenarna Brev 12, s. 30, SV 29, s. 235 f.; inte ägnad för journalistik Brev 12, s. 33; "Lund, den lilla hemlighetsfulla staden" SV 71, s. 8.

348 "Varför och hur har jag drivits" SV 37, s. 277; "Tack för Era porträtt!" Brev 12, s. 27; *Lycko-Pers resa* Brev 12, s. 36 f.; Kerstin Brev 12, s. 42; mjölk, te, nyktert leverne Brev 12, s. 49; oviljan att firas Brev 12, ss. 35, 44, 49; intelligensen Brev 12, s. 54; "Mästare" Brev 12, s. 55; Napoleon, Caesar, Augustus Brev 12, s. 100; "Kära dyra Mor", "Din son" t.ex. Brev 12, s. 29; skilsmässan Brev 12, s. 76; "så vackert skriven", drömmen om Nobelpriset Brev 12, s. 79.

349 statliga diktarhonoräret Brev 12, s. 44; Strindbergs arbetsdag "Strindbergsbrev och Strindbergsminnen från Lundatiden. En intressant intervju [...] med Waldemar Bülow", *Lunds Dagblad* 3/2 1923; Strindbergs franska C.G. Bjurström, "Strindberg på franska", *Strindbergiana. Tredje samlingen*, 1988, s. 45 ff., S. Grimal, "En författares försvart. En omvärdering av Strindbergs franska i *Inferno*", *Strindbergiana. Elfte samlingen*, 1996, s. 72 ff.

353 "[D]römde att jag kom med Siri" OD 29/5 1897; Friedrich Strindberg Brev 12, ss. 76, 134;

"Har jag gjort henne orätt?" OD 17/6 1897; Strindberg "ser" Frida Uhl enligt OD bl.a. 10/7, 13/7 och 25/8 1897, jfr Brev 12, s. 134; "Vaknade: och såg en kråka" OD 24/8 1897; "kalvariestation" Brev 12, s. 147.

356 "Resan är mycket enkel" Brev 12, s. 149 (återgivet efter originalbrevet); mottagandet av *Inferno*, SV 37, s. 356 ff.; "en bekräftelse på antagandet", SV 37, s. 358; mottagandet av den franska utgåvan av *Inferno*, SV 37, s. 368 ff.; klagomålen i OD, t.ex. 12, 14 och 16/9 1897; "en munk i en cell" Brev 12, s. 175; "Ja, det är ett straff" Brev 12, s. 166 f.

361 "två månar i absolut ensamhet", "Åtta dagar kunde gå" Brev 12, s. 182; "absoluta ensamhet", "i snart ett kvarts år" Brev 12, s. 208; sedlighetsbrottet, katolicismen Brev 12, s. 155; Przybyszewski och Dagny Juel OD 1/3 1898; "Mina olycksbröder" etc. SV 38, s. 7; "Jag brinner av begär" SV 38, s. 125; Huysmans Brev 12, ss. 167, 169 f.; Georg Brandes, Ola Hansson Brev 12, ss. 161, 167.

362 arvodet för och översättningen av *Inferno* SV 37, s. 354; "intellektuella intressen" Brev 12, s. 253; "Era porträtt" Brev 12, s. 241; "ur eremitaget" Brev 12, s. 208; Réja Brev 12, s. 202 ff.; "lidande, övernervös" *Ögonvittnen* 1961, s. 138; Papus Brev 11, s. 179 f.; "ordination", "vill ej" Brev 11, s. 258; Herrmann Brev 12, s. 161; Schlatte Brev 11, s. 158; "Om de båda handstilarna" SV 37, s. 79; "rysligt om nätterna", "lade sig numera" Brev 12, s. 201; "Börjar med Kosmogoni" Brev 12, s. 229.

364 Nästa år blir jag halvt hundra år" Brev 12, s. 252; "Fick åter teaterverum" OD 19/1 1898; "Härmed en pjäs" Brev 12, s. 272; arvodet för *Till Damaskus* Brev 12, s. 280.

365 "Under livligt intryck", "Rysligt!" OD 12-13/3 1898; Marika Stiernstedt OD 15/3 1898, Brev 12, s. 288, Stiernstedts berättelse i *Bakom disken*, 1922, återgiven i *Ögonvittnen* 1961, s. 140 ff.; "Efter mycken oro" OD 2/4 1898; det möte mellan Strindberg och Ibsen som inte blev av, R. Bark, "När Strindberg och Ibsen inte träffades i Lund", *Strindbergiana. Sextonde samlingen*, 2001, s. 138 f.; "Ser du nu att mina frön" Brev 8, s. 205; "Men det får han skit för!" Brev 8, s. 199; relationen Strindberg-Ibsen jfr B. Meidal, "Fru Hedda, Tant Julle och Fröken Julie - metadramatik i *Hedda Gabler*", *Dramatens programblad, Hedda Gabler*, 2002.

368 "Strindberg är en mycket stor talang" Bark 2001, s. 139; "Strindberg skäms" Brev 13, s. 23; "Jeg kan ikke arbejde" jfr Lagercrantz, s. 198, M. Meyer, *Ibsen. A Biography*, 1971, s. 769; "Kom präst" SV 39, s. 275; "Vilket yrke det är" Brev 12, s. 342.

369 "Och när Försynen givit er absolution", "[...] i afton möter jag er" SV 40, s. 249 f.; "O Gud, Du har straffat mig" SV 41, s. 320; censuren i *Hemsöborna* Brev 13, s. 33; "Att Hans är frisk", "Och livet är mig ej så kärt" Brev 12, s. 39 f.

370 "Efter att ha levat nyktert" OD 18/9 1898; "Lovar mig" OD 10/10 1898; tobaken OD 11/11

1898; "Jag återtog brännvin" OD 22/11 1898; "Den sista framtanden" OD 27/5 1898; "Jag bor som student" Brev 12, s. 290 f.; Fröding Brev 12, s. 314 ff.; "Perioden går i graven" OD 27/7 1898; Kléen Brev 13, s. 52 f.; Karl af Geijerstam Brev 13, s. 92; Åke Hansson Brev 13, s. 113; "Om jag kommer att binda mig" Brev 12, s. 326 f. **371** "Tortyr" Brev 12, s. 363; Brand Brev 12, s. 354 ff.; Maredsous, Kerstin Brev 12, s. 363; Geijerstam Brev 12, ss. 48 f., 53. **374** Schering Brev 12, s. 83 f.; "från skrikande ungar" Brev 13, s. 63; "Att jag lämnade Er" Brev 13, s. 59; femtioårsdagen Meidal 1982, s. 51 f.; "rysligt, dans, skräll" OD 22/1 1899; *Samlade romaner och berättelser* Brev 13, ss. 23, 29 f. **375** "Hälsning och handslag" Brev 13, s. 74; "Jag har aldrig varit annat än diktare" Brev 13, s. 73 f.; "Till Stockholm ville jag" Brev 13, s. 62; "Tragiskt att gå" Brev 13, s. 82; "Synes vara skriven" OD 14/3 1899; "Vintern rasat ut", "greps av en förfärlig längtan" OD 14/6 1899.

Hemma för gott

379 Furusund, E. Grönblad, *Furusund – ett skärgårdscentrum*, 1970; Vult von Steijern, Geijerstam Brev 13, s. 149; "Här är det vackraste land" Brev 13, s. 153; "äterfann" ("äterfinner mig bitvis dag för dag") Brev 13, s. 160; Carl Larsson Brev 13, s. 174; "bliva i sitt land" ("bliva i mitt land") Brev 13, s. 162; "stubben började grönska" Brev 13, s. 165; syster Nora Brev 13, s. 173; "Jag fruktade återseendet" Brev 13, s. 173. **380** "Vet du: dessa fem veckor" Brev 13, s. 173 f.; "Lämnade Furusund" OD 15/8 1899; "Och mitt, är sig likt" Brev 13, s. 197; "Rummen äro mycket granna" OD 19/8 1899; skildringen av Östermalm SV 71, s. 89 f. **381** premiärerna på *Gustav Vasa* och *Erik XIV*, Ollén 1982, ss. 302, 315 f.; arvodena för dessa dramer SV 41, s. 510; Eva Carlsson Brev 13, s. 237 f.; "Jag har i några omgångar" SV 52, s. 14 f. **382** *Gustav Adolf* Ollén 1982, s. 323 f., SV 42, s. 312 ff.; "Jag som vid 50 år" Brev 13, s. 252; syster Nora Brev 13, s. 236; premiären av *Brott och brott* Brev 13, s. 241; Ellen Key Brev 13, s. 263 f.; "Finska Kvinnoligan" Brev 13, s. 266; "Jag har haft stora inkomster" Brev 13, s. 264.

Harriet Bosse

387 Strindbergs äktenskap med Harriet Bosse, jfr B. Meidal, *God dag, mitt barn! Berättelsen om August Strindberg, Harriet Bosse och deras dotter Anne-Marie*, 2002 (i forts.: Meidal 2002), samt densamme, "Hvarför ville du icke vara den jag diktade Dig till?". Äktenskapet med Harriet Bosse", i: Einhorn, s. 257 ff.; huvudverket om Harriet Bosse är C. Waal, "*Det nya seklets skådespelerska*", 1993; se även O. Kindstedt, *Strindbergs Kristina: Historiegestaltning och kärleksstrategier*, 1988, s. 159 ff.; Ranft, Mortensen, s. 95; Frida Uhls familj Brev 13, s. 195; barnen i Finland Brev 13, ss. 266 f., 277, 280; "makterna"

Brev 13, s. 275; konflikten med Philp Brev 13, s. 281 f.; "Jag går icke ombord", "Det hade obestridligen" Mortensen, s. 92 ff. **388** "Skall Du icke återse Stockholm" Brev 13, s. 300; "[T]y jag sinar redan" Brev 13, s. 287. **392** Laing, K. Sandqvist, "Familjen" Heyst. En familjesystemteoretisk läsning av Strindbergs drama *Påsk*, *Strindbergiana. Nittonde samlingen*, 2004, s. 110 ff.; bakgrunden till *Dödsdansen* SV 44, s. 236 ff. **393** "mylingar" SV 45, s. 127 et pass.; den kvinnliga huvudrollen i *Till Damaskus* Brev 13, s. 288; "Efter den dagen", "Med näsan mot rutan" *Strindbergs Brev till Harriet Bosse med kommentarer av Harriet Bosse*, 1932, s. 17 f. **394** "Strindberg öppnade själv" Bosse 1932, s. 20 f.; Harriet Bosses ungdom, Waal, s. 16; "Så hände det!" OD senare anteckning vid 15/11 1900, Bosses namn skrivet med grekiska bokstäver. **397** Den Okändes framtid Brev 14, s. 38; Eleonora OD 12/12 1900; "en mun som ett åtta-års barn" OD 8/2 1901; "äckligt", "fasa" OD 16/2 1901; "denna syndens kropp" OD 20/2 1901; "Så underligt", "Tänk om det är och blir en dikt?" OD 1/3 1901; "Nu var klockan 4!" OD 5/3 1901; "djupt och innerligt", "Vill ni ha ett litet barn med mig" Bosse 1932, s. 30. **398** "Hemkommen på morgonen" OD 6/3 1901; "Efter många härliga stunder" OD 18/4 1901; *Svanen* Brev 14, s. 49; *Midsommar* Brev 14, s. 62. **399** *Folkungasagan* Ollén 1982, s. 292 f.; "Du har lidit" Brev 14, s. 57; "glänsande triumf", "flackt och pjäskigt", "barnkammarmoral" SV 43, s. 379 ff.; premiärerna av *Kaspers Fet-Tisdag* och *Midsommar* Ollén 1982, ss. 333 f., 336; "idiotiska uppfostran" ("Så idiotisk är Er uppfostran bedriven"), "Stora inbillningar" Brev 14, s. 85; "Tänker över mitt liv" OD 25/1 1901; "Gifte mig för 3e gången" OD 6/5 1901. **402** "Här rivs" SV 15, s. 38; kreditivet Brev 14, ss. 46 f., 56; "Detta hem" OD 8/5 1901; "skulle komma", "gick och stod" Bosse 1932, s. 53; rivningen av huset på Karlaplan, *Strindbergs-huset. Några anteckningar*, red. B.V. Wall, 1967. **403** "En vacker boaserad matsal" SV 39, s. 359, jfr Rasmussen, s. 286; Lamm, Mølander, Reinhardt jfr Meidal 2001, s. 31 f.; "genant för vår nationella självkänsla" Ollén 1982, s. 531 (jfr *ibid.*, s. 550); "lika falska som spansk whisky" J. Myrdal, "Lika normal som sill och potatis", i: *I de svartare fanors tid. Texter om litteratur, lögn och förbannad dikt*, 1998, s. 90; jfr densamme, *Johan August Strindberg*, 2000, s. 14 ff. et pass.; "försona" ("försonat"), "med mänskligheten – och kvinnan" Brev 14, s. 95. **406** bröllopsresan Brev 14, s. 96 ff., jfr Bosse 1932, ss. 56, 61; fotografen Brev 14, s. 143; "horkaféet", "hora" Brev 14, s. 112; Dagny Juel Brev 14, s. 106, jfr OD versosidan till p. 143, där Strindberg klistrat in Dagny Juels dödsannons samt kommenterat: "?/ Hon sköts av sin älskare med vilken hon rymt till Kaukasus."; "Då det blev klart" Brev 14, s. 113; "Min själ älskade denna

kvinnna", "Jag har för övrigt aldrig" OD 6/9 1901; "lugnt, men tungt" OD januari 1902, anteckningen är gjord senare, tidigast 25/3 1902. **409** "Den ena stora rollen" Bosse 1932, s. 83; Anne-Maries födelse OD 25/3 1902; *Karl XII* i USA jfr Ollén 1982, s. 414; premiären av *Engelbrekt* Ollén 1982, s. 423; "ett slyngelaktigt verk" Ollén 1982, s. 429; Freud och Strindberg, G. Brandell, *Freud och hans tid*, 1961, ny utgåva 1970, s. 21 ff. et pass.; jfr R. Bark, *Strindbergs drömspelsteknik – i drama och teater*, 1981, s. 19 f. **411** "dematerialisation" SV 64, s. 234; "sökt härma", "Tid och rum existera icke" SV 46, s. 7; "stort, vackert, som en dröm" Brev 14, s. 131; "ej dröm men vakna drömmar" SV 46, s. 91. **412** "Rätt/ Vill vi ha!" SV 51, s. 99; "Ö, du min grönskande ö" SV 51, s. 101; "När jag emellertid kommer hem" SV 52, s. 34 f. **415** "Det skulle bli Spökbiné" SV 57, s. 7; mottagandet av *Götiska rummen* och *Svarta fanor* SV 53, s. 307 ff., SV 57, s. 323 ff.; "Mötte på morgonen" OD 19/8 1903. **416** "Harriets återkomst" OD 22/6 1904 (senare tillägg); "Vad är då att älska?" OD 17/10 1904 (senare tillägg); "för julafton", "Undrar ibland" Brev 15, s. 92. **420** "Efter kl 12" OD 10/2 1905 (de två sista meningarna i citatet är ett senare tillägg); Furusund, Berlin Brev 15, ss. 131, 210; det sista samlaget OD 13/1 1907 – "H-t stannade i Gula Rummet. (Sista gången)", parenteserna är ett senare tillägg; "Jag vänjer mig nu" Brev 16, s. 17; "Jag dugde icke som man" OD 19/5 1907; "Vid hörnet av Karlaplan" OD 3/4 1908; Harriet Bosses Brev 16, s. 244 f. **421** "Varför ville Du icke vara" Brev 16, s. 245; "aldeles som förr" OD 13/4 1908; självmordstankarna Brev 16, ss. 314, 320 f., OD 21/5 1908; "[D]et är mig han smeker" Brev 16, s. 255; "Och denne skall bli för mitt barn", "Vill Du ha ett litet barn" Brev 16, s. 258 f.; Wingårds reaktioner OD 17/5 1908; den förställda handstilen etc. Brev 16, s. 308 f.; "När då medföljande porträtt" Brev 16, s. 321 f. **423** "ett litet barn" Brev 16, s. 290; "Jag har hissat" SV 71, s. 79; huvudverket om Strindbergs lyrik efter sekelskiftet är G. Ollén, *Strindbergs 1900-talslyrik*, 1941; "Det tempel som åt Moderskapet blivit helgat!" SV 51, s. 165. **424** mottagandet av *Nya svenska öden* SV 56, s. 350 ff.; urpremiären av *Ett drömspel* Ollén 1982, s. 451 f.; Börjesson och *Svarta fanor* SV 57, s. 319 f. **427** "gjord av bara håll" SV 65, s. 128; "utan känsla för barn" SV 65, s. 273.

Intima teatern

431 "djärv, beslutsam" Brev 15, s. 272; "Ni heter August!" A. Falck, *Fem år med Strindberg*, 1935, s. 120; den utförligaste beskrivningen av Intima teatern och dess historia ges i SV 64, s. 247 ff.; se även G.M. Bergman, *Den moderna teaterns genombrott 1890-1925*, 1966, s. 279 ff. och *Strindbergiana. Tjuogoandra samlingen*,

2007, som ägnas Intima teatern; *Fröken Julie*-föreställningarna Ollén 1982, s. 133 ff.; kontraktet Brev 16, s. 39; tjugotusen kronor SV 64, s. 443, jfr *ibid.*, s. 272.

435 "utskänkningsteatern" SV 64, s. 13; skissen av "Stockholms litterära teater", *DN* 15/1 1907, är återgiven, ill. nr 5, i SV 64.

438 "I dramat söka vi" SV 64, s. 13; "skriva ut" Brev 16, s. 293; "gammal maskin" Brev 15, s. 334 ("regelbundna femaktare eller 'gamla maskiner'"); "Vi har aldrig nått bortom" B. Meidal, *August Strindberg. Ursvensk och europé*, 1999, s. 5.

446 "Blott livets gamla saga" SV 51, s. 214; "uteslutande patologiskt" Ollén 1982, s. 549; "ett evigt käbbel" SV 58, s. 429; "gränsen till det abnorma", "soppa av ändlöst prat" Ollén 1982, s. 515; "konstigheter", "rena parodin" Ollén 1982, s. 530 f.; föreställningsstatistiken SV 64, s. 466; "den heliga elden" Ollén 1982, s. 347; pressen T. Rangström, "Den förälskade turnéledaren. På resa i Sverige med Strindbergs Intima teater", *Strindbergiana. Nionde samlingen*, 1994, s. 111.

449 "Ett medicinskt auditorium" Ollén 1982, s. 370; makarna Shaws besök Brev 17, s. 8 ff. (Shaws redogörelse i *Svenska Dagbladet* 7/3 1927, återgiven i *Ögonvittnen* 1961, s. 249 f.), Falck, s. 170 ff., A. Swerling, "Bernard Shaws besök hos Strindberg", *Artes*, nr 5, 1981, s. 121 ff.

452 "i minnet återsett" Brev 17, s. 11; "Bind-alla-ord" Brev 16, s. 332; "rulla inte med ögonen", "Gör inte för mycket" Brev 17, s. 38; "Grubbla icke" Brev 17, s. 87; "Vagga icke" Brev 17, s. 95; "infödning" SV 66, s. 933 ff.; *Den objudne gästen* Brev 19, s. 116 f.

455 "Men Falck!" SV 64, s. 452; Intima teaterns betydelse jfr J. Austin, "En reform? Falck har verkat! Intima teaterns betydelse i Stockholms teaterliv", *Strindbergiana. Trettonde samlingen*, 1998, s. 49 ff.

Blå tornet

457 en samlad framställning av Strindbergs sista år finns i W.A. Berendsohn, *Strindbergs sista levnadsår. Tiden i Blå Tornet 10 juli-14 maj 1912*, 1948; bostaden, G. Söderström, *Strindbergs bostad i Blå tornet*, 1999; namnet Blå tornet, T.M. Schmidt, "Namnet 'Blå tornet'", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 57-58, maj 1977, s. 31 f.; duschen Falck, s. 80.

458 "ett torn som räcker upp i skyarne" SV 46, s. 98; "med varje bröstet band" Brev 16, s. 17.

462 "KARLAVÄGEN FORTI" Brev 17, s. 15; tofflorna H.-G. Ekman, *Klädernas Magi. En Strindbergsstudie*, 1991, s. 147; "sällan", "skrivit något så långvarigt olyriskt", *Abu Casems* urpremiär Ollén 1982, s. 565; "Kom och se" Brev 17, s. 175 f.; "Karlavägen 40 har upphört att finnas!" Brev 17, s. 30.

463 "Tänker ni förgifta mig?" etc. F. Falkner, *August Strindberg i Blå tornet*, 1921, s. 32.

464 "3000 volymer kanske" Brev 17, s. 186; "Utan böcker hungrar jag" Brev 7, s. 295, jfr Lindström 1977, ss. 9 ff., 83 ff.; flyktmekanis-

merna Brev 19, s. 45, Brev 20, ss. 55, 69, 148, 271; sextioårsdagen Meidal 1982, s. 52 ff.; "Ty jag släpper ner persienerna" Brev 17, s. 272; "Hell den stolte", "Mitt tack" Brev 17, s. 286; "många och svåra försyndelser" *Nya Dagligt Allehanda* 22/1 1909; välviljan Meidal 1982, s. 56.

465 Fanny Falkner, Falkners bok; jfr S. Falkner-Söderberg, *Fanny Falkner och August Strindberg*, 1970; det tidigare mötet med Fanny Falkner, Falkner-Söderberg, s. 13; "Skall jag behöva skriva detta brev?" Brev 18, s. 106; frieriet Falkner, s. 92 ff.

466 "Herr Strindberg", "Jag har fört Er fram!" Brev 18, s. 264; "En blomma sedd" SV 62, s. 134; Anne-Marie, Meidal 2002, s. 155 ff.; "bevakad" Brev 18, s. 122; spionerna Brev 18, ss. 118, 122 f.; "Mitt Ålskade Barn!" Brev 18, s. 198; "Jag är 60 år gammal" Brev 18, s. 126.

467 "Jag träffas endast" Brev 17, s. 31; middagen hos Warburg, Bosse 1932, s. 76, jfr SV 57, s. 299; "Din tolkning" Brev 19, s. 270; Carlheim-Gyllensköld, S. Lundwall, *Strindberg, Nordiska museet och Vilhelm Carlheim-Gyllensköld*, 1972, M. Brundin, "Kungliga Bibliotekets Strindbergs-samlingar, *Strindbergiana. Första samlingen*, 1985, s. 50 ff., M. Carlheim-Gyllensköld, "Ordning eller oordning i Strindbergs bibliotek: Vilhelm Carlheim-Gyllenskölds insats", *Strindbergiana. Första samlingen*, 1985, s. 71 ff.

469 språkspekulationen Meidal 1982, s. 228 ff.; en utförligare utredning av Strindbergs förhållande till språkvetenskapen, Bo Ralph, "Strindberg och språkvetenskapen", SV 69, s. 316 ff., densamme, "Strindbergs språkvetenskapliga skrifter", *Strindbergiana. Tjugofjärde samlingen*, 2009, s. 129 ff., samt O. Pederséns, L. Troys och H. Jonssons redogörelser för hans förhållande till kilskrift, hieroglyfer och hebreiska, SV 66, s. 1090 ff.; se även J. Balbierz, "Strindberg bland hieroglyfer", *Strindbergiana. Tjugonde samlingen*, 2005, s. 27 ff.; "Sommaren har gått" Brev 18, s. 103; huvudarbetet om fotografen Strindberg är P. Hemmingsson, *August Strindberg som fotograf*, 1989 (en tidigare version med samma titel utgavs 1963), se även V. Hockenjos, "För övrigt tar jag ögonblicksbilder". Strindberg i en fotohistorisk kontext", *Strindbergiana. Artonde samlingen*, 2003, s. 50 ff., och R. Söderberg, *Edvard Munch August Strindberg. Fotografi som verktyg och experiment*, 1989; "Mitt Lilla barn tänker på mig" Brev 15, s. 286.

470 "ett minnets tempel" SV 65, s. 26, jfr Falck, s. 74 f., Hemmingsson, s. 116; Herman Anderson, Hemmingsson, s. 107 ff.; "hägringar", "fenomen", "etherspeglingar" Brev 16, s. 33; Stieglitz, Hemmingsson, s. 134; huvudverket om Strindbergsfejden är Meidal 1982; inläggen i fejden (t.o.m. augusti 1911) är utgivna av H. Järv, *Strindbergsfejden I-II*, 1968.

474 "Här är lugnt" Brev 18, s. 95; "Faraon-dyrkan" SV 68, s. 35 ff.; "****" ("Karl XII") SV 68, s. 41 ff.; "Hovmännen", "gå ärenden", "1890 års män" SV 68, s. 57 f.; "trappnaskare och hov-

slinkar", "godtyckets, okunnighetens" SV 68, s. 64 f.; "Låt om oss nu skåda" SV 68, s. 84.

475 "Rövertåg i två gånger nio år" SV 68, s. 42; "Hedin har beskrivit" SV 68, s. 127.

476 "Rövarband", "förföll till turist-kosmopolitisk Islam", "*Förfall*" SV 68, s. 106 f.; citaten från Böök, Järv I, s. 124 f.; citaten från Landquist, Järv I, s. 126 ff.

480 Hedins första artikel Järv I, s. 173 ff.; "en ruten karaktär" Järv I, s. 228; Heidenstams två artiklar Järv II, ss. 875 ff., 891 ff.; "konservativa brackor" Brev 6, s. 9; Strindberg och socialismen, Meidal 1982, s. 24 ff.

481 "kan mycket väl existera" SV 68, s. 160; upplagornas storlek SV 68, ss. 313 f., 317, 321, 323; nationalinsamlingen Meidal 1982, s. 179 ff.

482 "Vad nu faktum själv" *ibid.*, s. 182; "stockholmsbarnet", "en grön fridens oas" Järv I, s. 99.

483 "Slå vakt om vår hövding!" Järv I, s. 532 f.; "217 författare" Järv II, s. 1018 ff.; "en smula komiskt", "ha visat sig sätta värde" Meidal

1982, s. 209; förhandlingarna med Bonniers B. Delbrand, "Finge jag något att hushålla med; så blefve jag hushållsaktig. Bonniers förlag och utgivningen av Strindbergs Samlade skrifter", *Strindbergiana. Nionde samlingen*, 1994, s. 21 ff., och *Tionde samlingen*, 1995, s. 47 ff.; "Vi äro tyvärr så fattiga" Meidal 1982, s. 226; sommarplanerna Brev 20, s. 8 f.

486 "Det är 18 år sen jag sist såg Pappa" Brev 19, s. 343; "I går surrades det" Brev 20, s. 16; "Matsalsbordet stod översållat med sedlar" Smirnoff 1926, s. 414 f., jfr Brev 20, s. 50 f.; striden om svenskheten jfr Meidal 2001, s. 27 ff.; "sjukling", "anställt en annan sjukling" SV 68, s. 79; "Hans Galning" SV 68, ss. 72, 81; "en litterär kåseristskola" SV 68, s. 104.

489 "Islam i den svenska litteraturen" SV 68, s. 104; "en typisk representant" Meidal 1982, s. 207; "I fyra årtionden" Järv II, s. 1018; den antisemitiska underströmningen i Strindbergsfejden, Meidal 2001, s. 28 ff.; "äckliga kungafjäsk" Järv I, s. 371; Strindbergs sista födelsedag Meidal 1982, s. 242 ff.; "Därför är jag tacksam" SV 71, s. 186.

490 "Tack go vänner!" Brev 20, s. 234; "Om Du åter igen frågar" Brev 20, s. 255; pressens och allmänhetens intresse för den döende Strindberg, J. Bolinder, "Strindberg var mannen som gjorde himlen blå! Den döende Strindberg och Stockholmspressen", *Strindbergiana. Sjunde samlingen*, 1992, s. 126 ff.

491 Strindbergs sista ord, H. Kistner-Ljungquist, "Strindbergs sista natt", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 4, jan. 1948, s. 10, Bolinder, s. 150; Strindbergs begravning Meidal 1982, s. 311 ff.; "men icke i de rikas kvarter", "fattigmans enkla träkista" *ibid.*, s. 311; Harriet Bosse, Meidal 2002, s. 230 f.

LITTERATUR

Strindbergs skrifter och brev

- August Strindbergs Samlade Verk* 1–72.
Nationalupplaga, (huvudred.) Lars Dahlbäck
1981–2008, Per Stam 2009–.
- Hemsöborna*, *August Strindbergs Samlade skrifter* 21, (red.) John Landquist, 1914.
- Efterslätter*, *August Strindbergs Samlade skrifter* 54, (red.) John Landquist, 1920.
- Ockulta dagboken*, faksimilupplaga, Gidlunds förlag, 1977.
- I Bernadottes land*, förord och kommentarer
Germund Michanek; övers. från franskan Sven Stolpe, 1981.
- August Strindberg. Tolf Impressionist-Bilder* [...],
utg. av Björn Meidal, 1997.
- August Strindbergs Brev I–XXII*, (red.) Torsten Eklund (I–XV) och Björn Meidal (XVI–XXII),
1949–2001.
- Verner von Heidenstam August Strindberg, Brev 1884–1890*. Med en inledning av Magnus von Platen, kommentarer av Gudmund Fröberg,
1999.
- Strindbergs och Friedrich Nietzsches brev-
växling, utg. av Walter A. Berendsohn,
*Samfundet Örebro stads- och länsbiblioteks
vänner, Meddelande* nr XVI, 1948.
- Wenn nein, nein! August Strindberg und Frida
Uhl. Briefwechsel 1893–1902*, (red.) Friedrich
Buchmayr, Katsdorf, Linz, Wels, 1993.
- Strindbergs Brev till Harriet Bosse*. Med kom-
mentarer av Harriet Bosse, 1932.
- Brev till min dotter Kerstin*, övers. från tyskan av
Karin Boye och Åke Thulstrup, 1961.

Otryckt material

- Vilhelm Carlheim-Gyllenskölds uppteckningar av
samtal med Strindberg, Kungliga biblioteket.
Carl Larsson, brev till August Strindberg 5/9
1883, Uppsala universitetsbibliotek.
Adolf Paul, brev till John Dahlberg 28/9 1892,
Uppsala universitetsbibliotek.
Peter Watkins, *August Strindberg. His life and
work. A film manuscript*, maskinskrivet manus,
1983, förf:s arkiv.

Litteratur

- Ahlström, Stellan, *Strindbergs erövring av Paris.
Strindberg och Frankrike 1884–1895* (diss.),
1956.
- Balbierz, Jan, "Strindberg bland hieroglyfer",
Strindbergiana. Tjugonde samlingen, 2005.
- Bark, Richard, "När Strindberg och Ibsen inte
träffades i Lund", *Strindbergiana. Sextonde
samlingen*, 2001.
- Bellquist, James, *Strindberg as a Modern Poet.
A Critical and Comparative Study*, Univ. of
Calif. Press, Berkeley, Los Angeles, London
(diss.), 1986.
- Bengtsson, Simon, "Strindberg i Lund under
1890-talet", *Kulturen*, 1979.

- Bennich-Björkman, Bo, "Fåglar och författar-
roller hos Strindberg", *Sammlaren*, 83, 1962.
- "Strindberg, kulturhistorien och 1800-talets
folkliga underhållning", *Kungl. Humanistiska
Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok
1989*, 1989.
- Berendsohn, Walter A., *Strindbergs sista
levnadsår. Tiden i Blå Tornet 10 juli–14 maj
1912*, 1948.
- Bergman, Gösta M., *Den moderna teaterns
genombrott 1890–1925*, 1966.
- Bergman, Johan, *Hågkomster*, 1943.
- Boëthius, Ulf, *Strindberg och kvinnofrågan till
och med Giftas I* (diss.), 1969.
- Bolinder, Jean, "Strindberg var mannen som
gjorde himmelen blå! Den döende Strindberg
och Stockholmspressen", *Strindbergiana.
Sjunde samlingen*, 1992.
- Bonnier, K.O., *Bonniers. En bokhandlarefamilj*,
IV, 1931.
- Brandell, Gunnar, *Strindbergs infernokris*
(diss.), 1950.
- "Djursholm och det litterära nittioåret",
*Skrifter utg. av Samfundet Djursholms forntid
och framtid*, IX, årg. 1958, 1959.
- *Freud och hans tid*, 1961, ny utgåva 1970.
- *Strindberg – ett författarliv* 1–4, 1983–1989.
- Brandes, Georg, *Berlin som tysk Righovedstad*,
Kbhvn 1885.
- *Fugleperspektiv*, Kbhvn 1913.
- Bring, Ove, "Strindberg och folkrätten", *Strind-
bergiana. Femtonde samlingen*, 2000.
- Brundin, Margareta, "Kungliga Bibliotekets
Strindbergssamlingar", *Strindbergiana. Första
samlingen*, 1985.
- "Vita lamm och svarta får. Om den första
översättningen av 'Baa, baa, black sheep'",
Strindbergiana. Tredje samlingen, 1988.
- (red.), *August Strindberg. Diktare och mång-
frestare*, 1999.
- "Eleonora Strindberg: *Till mina Gossar*. Ett
nyförfärvat manuskript i Kungl. biblioteket",
Strindbergiana. Sextonde samlingen, 2001.
- Buchmayr, Friedrich, *Madame Strindberg oder
Die Faszination der Boheme*, St. Pölten –
Salzburg 2011.
- Carlheim-Gyllensköld, Monika, "Ordning eller
oordning i Strindbergs bibliotek: Vilhelm
Carlheim-Gyllenskölds insats", *Strindbergiana.
Första samlingen*, 1985.
- Carlsson, Sten, *Svensk historia. II. Tiden efter
1718*, 1964.
- Cullberg, Johan, "Strindbergs inferno", i:
*Skaparkriser. Strindbergs inferno och Dager-
mans*, 1992.
- Dahlbäck, Kerstin, *Ändå tycks allt vara osagt.
August Strindberg som brevskrivare*, 1994.
- Dahlbäck, Lars, *Strindbergs Hemsöborna.
En monografi* (diss.), 1974.
- "Hemsöborna blir en klassiker", *Meddelanden*

- från Strindbergssällskapet*, nr 33, 1963.
- Dahlbäck, Maj, *Siri von Essen i verkligheten*,
1989.
- "Änglamakerskan – en myt i Strindbergs
fantasi", *Strindbergiana. Fjärde samlingen*,
1989.
- Delblanc, Sven, "Kärlekens föda. Ett motiv i
Strindbergs kammarspel – bakgrund och
innebörd", i: *Stormhatten*, 1979.
- Dikterna om Strindberg*, (red.) Harald Svensson,
1963.
- Dubois Janni, Thérèse, *August Strindberg.
En biografi i text och bild*, 1973.
- Edqvist, Sven-Gustaf, *Samhällets fiende.
En studie i Strindbergs anarkism till och med
Tjänstekvinnans son* (diss.), 1961.
- Eklund, Torsten, *Tjänstekvinnans son. En
psykologisk Strindbergsstudie* (diss.), 1948.
- "Från Riddarholmen till Blå tornet", *Meddelan-
den från Strindbergssällskapet* 1957, nr 21.
- "Idag har jag gudamat . . .", i: *Strindberg.
Kulturhuset Stockholm 15 maj–4 oktober*,
(red.) Folke Olsson m.fl., 1981.
- Ekman, Hans-Göran, *Kläderns Magi.
En Strindbergsstudie*, 1991.
- En bok om Strindberg*, 1894.
- Falck, August, *Fem år med Strindberg*, 1935.
- Falkner, Fanny, *August Strindberg i Blå tornet*,
1921.
- Falkner-Söderberg, Stella, *Fanny Falkner och
August Strindberg*, 1970.
- Forsell, Gideon, *Kymmendö och "Hemsöborna"*,
1926.
- Gavel Adams, Ann-Charlotte, *The Generic
Ambiguity of August Strindberg's Inferno:
Occult Novel and Autobiography*, Ann Arbor,
Mich. (diss.), 1990.
- Geete, Robert, "Till August Strindbergs ung-
domshistoria", i: *Ur språklädan*, 1914.
- Gerstinger, Heinz, *Holdes Märchen und böser
Traum. August Strindbergs Ehe mit Frida Uhl*,
Wien 1987.
- Grönblad, Ester, *Furusund – ett skärgårds-
centrum*, 1970.
- Hagsten, Allan, *Den unge Strindberg I–II*
(diss.), 1951.
- Hedin, Sven, *Stormän och kungar I*, 1918.
- Hemmingsson, Per, *August Strindberg som
fotograf*, 1989.
- Hockenjos, Vreni, "'För övrigt tar jag ögonblicks-
bilder'. Strindberg i en fotohistorisk kontext",
Strindbergiana. Artonde samlingen, 2003.
- Jacobsen, Harry, *Digteren og Fantasten.
Strindberg paa "Skovlyst"*, Kbhvn 1945.
- *Strindberg og hans første Hustru*, Kbhvn 1946.
- *Strindberg i Firsernes København*, Kbhvn 1948.
- Järv, Harry, (red.), *Strindbergsfejden I–II*, 1968.
- Kistner-Ljungquist, Hedvig, "Strindbergs
sista natt", *Meddelanden från Strindbergs-
sällskapet*, nr 4, 1948.

- "Från Strindbergs sista sjukdom", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 33, 1963.
- Kärnell, Karl-Åke, *Strindbergs bildspråk. En studie i prosastil* (diss.), 1962.
- Lagercrantz, Olof, *August Strindberg*, 1979.
- Lamm, Martin, *August Strindberg I-II*, 1940, 1942.
- Leclercq, Julien, *Människans fysionomi. Om ansikten och karakterer*, 1899.
- Linder, Gurli, *Sällskapsliv i Stockholm under 1880- och 1890-talen*, 1918.
- Lindström, Hans, *Hjärnornas kamp. Psykologiska idéer och motiv i Strindbergs åttiotalsdiktning* (diss.), 1952.
- *Strindberg och böckerna. I. Biblioteken 1883, 1892 och 1912. Förteckningar och kommentarer*, 1977.
- Lundstedt, Göran, (red.), *Strindberg i Lund. En antologi*, 2001.
- Lundwall, Sten, *Strindberg, Nordiska museet och Vilhelm Carlheim-Gyllensköld*, 1972.
- Meidal, Björn, *Från profet till folktribun. Strindberg och Strindbergsfejden 1910-12* (diss.), 1982.
- "'Mina ögon äro röda som mörtens och fodret i min rock är ruttet av svett'. Strindberg bland franska bönder", i: *Tio reportage som förändrade världen*, (red.) Otto von Friesen, Christer Hellmark, Jan Stolpe, 1982.
- "Författaren som detektiv. August Strindberg och Edgar Allan Poe. Några beröringspunkter", i: *Läskonst, skrivkonst, diktkonst. Aderton betraktelser över dikt och diktande. Till Thure Stenström 12/4 1987*, (red.) Pär Hellström och Tore Wretö, 1987.
- "Odal mannen och vikingen. Bonden i svensk litteratur", i: *Bonden i dikt och verklighet*, (red.) Bo Larsson, 1993.
- *August Strindbergs kokbok*, 1998.
- "[Poe's Influence on Major World Writers] Ola Hansson and August Strindberg", i: *Poe Abroad*, Ed. by Louis Davis Vines, University of Iowa Press, Iowa City, 1999.
- "August Strindberg - 'Oh, så osvenskt?"; i: *Vad är Sverige? Röster om nationell identitet*, (red.) Alf W. Johansson, 2001.
- *God dag, mitt barn! Berättelsen om August Strindberg, Harriet Bosse och deras dotter Anne-Marie*, 2002, (pocketutg. 2003).
- "Sinicus rapticus. August Strindberg, China and the Chinese language", i: *Medvandrare. Festskrift till Roger Holmström den 13 november 2008*, (red.) Michel Ekman, Julia Tidigs och Clas Zilliacus, Åbo 2008. (I svensk övers. i *Strindbergiana. Tjugosjätte samlingen*, 2011.)
- "Tjugotre år, skön, och något för intelligent. Frida Uhl och tiden i Berlin", i: *Om Strindberg*, (red.) Lena Einhorn, 2010.
- "'Hvarför ville Du icke vara den jag diktade Dig till?'. Äktenskapet med Harriet Bosse", i: *Om Strindberg*, (red.) Lena Einhorn, 2010.
- Michanek, Germund, *Skaldernas konung. Oscar II, litteraturen och litteratörerna*, 1979.
- Myrdal, Jan, "Lika normal som sill och potatis" och "Strindberg och antisemitismen", i: *I de svartare fanors tid. Texter om litteratur, lögn och förbannad dikt*, 1998.
- *Johan August Strindberg*, 2000.
- Myrdal, Janken, "Den stora striden om kulturhistoria 1881-82", *Förr och Nu*, nr 2, 1976.
- Norseng, Mary Kay, *Dagny Juel Przybyszewska. The Woman and the Myth*, University of Washington Press, 1991.
- Ollén, Gunnar, *Strindbergs 1900-talslyrik* (diss.), 1941.
- *Strindbergs dramatik*, 4:e uppl., 1982.
- Paul, Adolf, *Min Strindbergsbok*, 1930.
- Ralph, Bo, "Strindberg och språkvetenskapen", i: SV 69.
- "Strindbergs språkvetenskapliga skrifter", *Strindbergiana. Tjugofjärde samlingen*, 2009.
- Rasmussen, Alice, "Det går en oro genom själen..." *Strindbergs hem och vistelseorter i Norden*, 1997.
- Rinman, Sven, "Strindberg", i: *Ny illustrerad svensk litteraturhistoria. Fjärde delen. Åttiotal, nittiotal*, (huvudred.) E.N. Tigerstedt, 1957.
- Sabzevari, Hanif, *Varför tiger du? Expositionen i sju enaktare av August Strindberg* (diss.), 2008.
- Schleich, Carl Ludwig, *Erinnerungen an Strindberg*, München 1917.
- *Det var dock härligt att leva*, övers. från tyskan av Teresia Eurén, 1937.
- Schmidt, Torsten Mätte, (red.) *Strindbergs måleri*, 1972.
- "Namnet 'Blå tornet'", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 57-58, 1977.
- Smedmark, Carl Reinhold, *Mäster Olof och Röda rummet* (diss.), 1952.
- Smirnoff, Karin, *Strindbergs första hustru*, 2:a uppl., 1926.
- *Så var det i verkligheten*, 1956.
- Solomin, Nina, "Strindbergs jufdentlighet fram till 1882", *Strindbergiana. Elfte samlingen*, 1996.
- Spens, James, "I Musernas bidé." *En essä om Strindbergs 'fula' poesi omkring 1883* (diss.), 2000.
- Sprinchorn, Evert, *Strindberg as a Dramatist*, New Haven 1982.
- Stockenström, Göran, *Ismael i öknen. Strindberg som mystiker* (diss.), 1972.
- Strauss, Monica, *Cruel Banquet. The Life and Loves of Frida Strindberg*, New York 2000.
- Strindberg. Målaren och fotografen*, Nationalmuseum, (red.) Per Hedström, 2001.
- Strindbergs sysstrar berätta om barndoms-hemmet och om bror August*, 1926.
- Svedberg, The, "Strindberg som kemist", i: *Forskning och industri. Naturvetenskapliga essayer*, 1918.
- Svedfelt, Torsten, *Strindbergs ansikte. En ikonografisk studie*, 1948.
- Swerling, Anthony, *Strindbergs ungdomsår*, övers. från engelskan av Hans Levander, 1981.
- "Bernard Shaws besök hos Strindberg", *Artes*, nr 5, 1981.
- Söderberg, Rolf, *Edvard Munch August Strindberg. Fotografi som verktyg och experiment*, 1989.
- Söderström, Göran, *Strindberg och bildkonsten* (diss.), 1972.
- *Strindbergs bostad i Blå tornet*, 1999.
- Uddgren, Gustaf, *Andra boken om Strindberg*, 1912.
- Uhl, Frida, *Strindberg och hans andra hustru. I. Före äktenskapet*, övers. från tyskan av Karin Boye, 1933.
- *Strindberg och hans andra hustru. II. Äktenskapet*, övers. från tyskan av Karin Boye, 1934.
- Waal, Carla, *Harriet Bosse. Strindberg's Muse and Interpreter*, 1990. (Svensk övers. Rebecca Ahlsberg, *Harriet Bosse. "Det nya seklets skådespelerska"*, 1993.)
- Wall, Bengt V., (red.) *Strindbergshuset. Några anteckningar*, 1967.
- Welinder, Stig, *Strindberg som arkeologikritiker*, 1994.
- Wennberg, Kåa, *Strindberg på Brevik*, 1994.
- *Strömman, Fågelbro, Brevik från det förgångna*, 1996.
- *Strindberg i Grez*, 2007.
- Willers, Uno, *Från slottsflygeln till Humlegården. August Strindberg som biblioteksman*, 1962.
- Vinge, Louise, "Mat och makt i Röda rummet och Giftas", *Meddelanden från Strindbergssällskapet*, nr 67, 1983.
- Ögonvittnen. August Strindberg. Ungdom och mannaår*, (red.) Stellan Ahlström, 1959.
- Ögonvittnen. August Strindberg. Mannaår och ålderdom*, (red.) Stellan Ahlström och Torsten Eklund, 1961.

PERSONREGISTER

Kursiv siffra avser bild.

Abraham 185
Adler, Alfred 211
Agrell, Alfhild 135
Albee, Edward 392
Alexander II 145
Alexandersson, Karin 435, 438, 440-441, 449
Alexandra Fjodorovna 362
Almqvist, Carl Jonas Love 119
Andersen, H.C. 392
Anderson, Herman 470, 475
Andersson, Nils 380, 462, 467, 469
Andersson, Oskar 191
Ansgar 99
Antisthenes 29
Antoine, André 267
Arquillière, Alexandre 267
Aspasia 294
Augustinus 185
Augustus 348
Aulin, Tor 467
Backlund, Mina 105
Bang, Herman 203, 370
Baudelaire, Charles 226
Beckett, Samuel 393, 409
Beethoven, Ludwig van 379, 402, 458, 463
Bellman, Carl Michael 110, 162, 399
Benedictsson, Victoria 135, 161, 216, 217, 220
Berg Eriksson, Susanna Elisabeth 198
Berg, Carl Albert 196, 197, 263
Bergh, Richard 319, 380, 426, 458, 467, 470, 483
Bergman, Hjalmar 185
Bergman, Ingmar 402
Bergman, Johan 254-255
Bergson, Henri 481
Birger jarl 449
Birgitta Birgersdotter, heliga Birgitta 101, 136, 424
Bismarck, Otto von 37, 172, 194
Björling, Manda 431, 432-433, 438, 440-441, 443, 446, 449, 452, 490, 491
Bjørnson, Bjørnstjerne 42, 119, 122, 126-127, 130, 143, 153, 232, 319
Blich, T.L. Chr. 71
Blom, John 438, 440-441
Bohman, Carl Johan 21, 28
Bonnier, Albert 126-127, 130, 134, 143-145, 162, 176-177, 185-186, 191, 194, 196, 199, 206-207, 213, 219, 231-232, 234-235, 238, 251, 259, 336
Bonnier, Isidor 114
Bonnier, Karl Otto 115, 135, 143, 160, 431
Bonnier, Lisen 160
Borgström, Augusta 438, 440-441
Bosse, Harriet 386, 387, 390-391, 392-393, 394-397, 398, 399, 402-403, 406, 409, 410, 411-412, 415, 416, 420, 421, 422, 423-424, 425, 431, 438, 457-458, 462, 465-467, 469-470, 491
Brandes, Edvard 92, 114, 161, 195, 203, 207, 212, 225

Brandes, Georg 122, 160, 161, 195, 203, 212, 220, 225-226, 250, 274, 280, 347, 361
Branting, Hjalmar 160, 170, 349, 375, 381, 424, 426, 464, 480, 483, 491
Brask, Hans 62
Breda, C.F. von 343
Buckle, H.T. 63
Buddha 308
Bülöw, Waldemar 347, 349, 352, 353, 371, 374
Byron, George Gordon 131
Böcklin, Arnold 435, 452
Börjesson, Karl 424
Böök, Fredrik 464, 465, 477, 480, 483
Caesar 348
Carlheim-Gyllensköld, Vilhelm 329, 347, 467, 469, 483
Carlsson, Eva 123, 134, 177, 199, 231-232, 238, 245, 381
Caron, Charlotta 335, 368
Catlin, George 78
Cervantes, Miguel de 255, 258
Charcot, Jean-Martin 216
Clair-Guyot, F. 267
Colliander, Erland 467
Cordier, Henri 71
Cuvier, Georges 323
Dahlbom, W.S. 81
Dante Alighieri 41, 134, 299, 345, 349
David, Marie 148, 153, 245-246, 250, 282, 303, 305, 458
Defoe, Daniel 86, 97
Dehmel, Richard 273, 300
Delila 193
Demosthenes 29
Didring, Ernst 483
Djingis khan 238
Dorcy, Lucienne 315
Dostojevskij, Fjodor 210
Drachmann, Holger 276
Dreyfus, Alfred 364, 365
Dubosc, André 329
Duncan, Isadora 119
Dürrenmatt, Friedrich 438
Eckermann, Johann Peter 467
Edholm, Erik af 258
Ekbohrn, Ossian 231, 250
Eldh, Carl 426, 467
Elias, Julie 279
Elias, Julius 279
Eliasson, Anders 276, 329, 331, 334-337, 347
Encausse, Gérard 362, 363
Engberg, J. 122
Enwall, Frans 390-391, 392, 412, 413
Ericsson, John 21
Erik XIV 51, 101, 369
Eriksson, Jonas 199
Essen, Siri von 72, 73-74, 75-77, 78-79, 80-81, 83, 86-87, 103, 105, 108-109, 110, 119, 122, 123, 130-132, 134, 136, 143-145, 157, 161-162, 176, 177-178, 179, 182, 184, 185-186, 189, 191, 193,

195, 199, 203, 206-207, 210-214, 216-217, 219-225, 231-232, 238, 243, 245-246, 250-251, 280, 282, 283, 288, 292, 303, 305, 323, 353, 362, 379, 382, 387, 403, 416, 420, 431, 449, 452, 458, 482-483, 486, 491
Eugen, prins 431, 446, 470
Fahlstedt, Eugène 83
Falck, August 424, 431, 432-433, 435, 438, 440-441, 443, 446, 448, 449, 452, 455, 462, 465, 490, 491
Falkner, Fanny 423, 430, 431, 434-435, 438, 440-441, 446, 452, 457, 462-463, 465, 466, 490, 491
Falkner, Frans 423, 457
Falkner, Meta 423, 457
Faure, Félix 364
Flammarion, Camille 326, 329
Flaubert, Gustave 78
Flodin, Fannie 331
Flodin, Gustaf 58
Flygare, Anna 435, 438, 439-441, 446, 449, 490, 491
Foerder, Marthe 336
Forsberg, Edvard 177
Forslund, K.-E. 464
Forstén, Ina 72, 76
Foucault, Michel 210
Frankenau, Louise de 211-212, 216
Frans Josef 305
Fredrik VII 211
Fredrikson, Gustaf 431
Freud, Sigmund 211, 305, 409, 411
Fryxell, Anders 102
Fröding, Gustaf 370
Garnier, Philippe 315
Gauguin, Mette 220
Gauguin, Paul 220, 323
Geijer, Erik Gustaf 93, 102, 199
Geijerstam, Gustaf af 132, 161, 176, 185-186, 238, 364-365, 368, 370-371, 374-375, 379, 392, 415, 426, 427
Geijerstam, Karl af 370
Goethe, Johann Wolfgang von 62, 105, 134, 258, 276, 458, 463, 467
Gogh, Vincent van 331
Goncourt, Edmond 210
Goncourt, Jules 210
Grabow, Carl 105, 392, 420
Grandinson, Emil 392, 412
Grétor, Willy, se Petersen, Wilhelm
Gustafson, Gösta 435, 438, 440-441
Gustav II Adolf 101, 369, 382, 409
Gustav III 98, 145, 146-147, 246, 411
Gustav IV Adolf 289
Gustav Vasa 59, 62, 66, 369, 393, 449, 457
Hagar 185
Hammer, Christian 379
Hansen, Ludvig 212-214, 216
Hansen, Martha Magdalene 212, 214
Hansson, Ola 225, 235, 267, 269, 275, 361

- Hansson, Åke 349, 370
Hasselberg, Per 344
Haussmann, Georges Eugène 402
Haydn, Joseph 392
Hazelius, Artur 93, 96, 145
Hedberg, Frans 51, 365
Hedberg, Karl 420
Hedén, Erik 464, 491
Hedin, S.A. 491
Hedin, Sven 254, 474–476, 477, 480, 489
Hedlund, Torsten 326, 329, 331, 334–337, 343–345, 348
Heiberg, Gunnar 276
Heidenstam, Verner von 134, 138, 153, 162–163, 166, 170, 172, 178, 194, 210, 212, 214, 225–226, 232–233, 304, 343, 365, 369, 374, 427, 462, 467, 474–477, 480, 486
Heijkorn, Edla 33
Heine, Heinrich 130, 289, 341
Hemmingsson, Per 470
Héran, Henri, se Herrmann, Paul
Herrlin, Axel 356
Herrmann, Paul 362
Hillberg, Gösta 418–419, 420
Hoffmann, E.T.A. 341
Holten, Sofi 148, 153
Homeros 198
Hugo, Victor 119
Hunderup, Hans Riber 195, 220, 223
Huysmans, Joris-Karl 234, 361
Höglund, Zeth 481
Ibsen, Henrik 50, 63, 78, 105, 108, 119, 122, 134–135, 143, 193, 195, 226, 267, 273, 279–280, 319, 364–365, 368, 374, 411, 427, 438
In de Betou, Sofia 74, 75–76
Ismael (Hagars son) 185, 452
James, Henry 210
Janzon, Per ("Pelle") 177
Jesus (Kristus) 51, 62, 76, 108, 139, 143, 353, 361, 368, 392–393, 491
Job 335
Johan III 101
Johannisson, Nils 438, 440–441
Johansson, Hilma 80
Johnson, Eyvind 185
Jollivet-Castelot, François 329
Jonn, Lina 348
Juel, Dagny 280, 282, 283, 292, 294, 303, 305–306, 335, 336, 344, 361, 406, 420
Jung, Carl 211
Kafka, Franz 443
Kallenberg, S.J. 245
Karl XI 101, 424
Karl XII 101, 110, 409, 474–476
Karl XIV Johan 22, 119
Karl XV 55, 111
Karlfeldt, Erik Axel 393
Kessler, Harry 276
Key, Ellen 135, 232, 382, 415, 427
Kielland, Alexander 93
Kierkegaard, Niels Christian 83
Kierkegaard, Søren 63, 83, 122, 481
Kjellgren, Alrik 438, 440–441, 452
Kléen, Emil 370
Klemming, Gustaf Edvard 62–63, 67, 70, 172
Koch, Robert 298
Kristian V 220, 222
Kristina 409, 411, 424
Krohg, Christian 269, 273, 368
Kruhs, K.F. 132
Kyllberg, Carl 435, 446, 452
Lagerberg, Magnus 380
Lagerlöf, Selma 369, 462, 477
Lagerström, G.O. 399
Laing, R.D. 392
Lamm, Axel 42, 43
Lamm, Martin 111, 403
Landquist, John 477, 480, 483, 489
Langen, Albert 315
Larsen, Nathalia 224, 225
Larsson, Carl 86, 97–99, 101, 102, 122, 126, 132, 143, 186, 196, 203, 304, 365, 369, 379
Laurentius Petri 62
Laval, Gustaf de 335
Leclercq, Julien 331–332
Leffler, Ann Charlotte 135
Leja, Joseph 28, 251, 263
Leroy, Louis 78
Levertin, Oscar 427, 486, 489
Levi, Max 269, 273, 435
Lidforss, Bengt 238, 239, 273, 292, 294, 306–307
Lie, Jonas 119, 126–127, 131, 132, 145, 149
Lindberg, August 255, 258, 483
Lindberg, Per 490, 491
Lindeblad, Olof 489
Lindhagen, Albert 402
Lindman, Arvid 474
Linné, Carl von 101, 239, 242, 286, 288
Littmanson, Leopold 308, 311, 323, 388
Ljungquist, Johan 430, 431, 438, 440–441, 443
Looström, Claes 87
Louis Napoleon 119
Lugné-Poë, Aurélien 315
Lundegård, Axel 203, 210, 216, 217, 220
Lundequist, Gerda 418–419, 420
Lundin, Claes 96–97
Luther, Martin 411, 455
Maeterlinck, Maurice 398, 452
Malijay, Edouard de 72
Manet, Édouard 98
Margareta, drottning av Danmark, Sverige och Norge 101
Marholm, Laura 269, 275
Martinson, Harry 185
Maupassant, Guy de 210, 226
Meunier, Paul-Gaston, se Réja, Marcel
Mohr, Laura, se Marholm, Laura
Molander, Harald 105, 420
Molander, Olof 403
Molière (Jean-Baptiste Poquelin) 218, 239, 431
Monet, Claude 98
Montelius, Oscar 102
More, Thomas 86
Mortensen, Johan 387
Mozart, Wolfgang Amadeus 239
Munch, Edvard 122, 273, 274, 276, 280, 282, 283, 306, 323, 336, 362
Munthe, Axel 130–131
Möller, Carl 397, 399
Möller, Dagmar (född Bosse) 393, 397, 399
Mörner, Birger 246, 289, 302
Nansen, Peter 214
Napoleon I 105, 348
Nau, Eugénie 267
Ney, Michel 337
Nietzsche, Friedrich 225, 226–227, 232, 481
Nikolaus II 362
Nilsson, Ivar 455
Nilsson, Lars 347
Nobel, Alfred 335
Nordau, Max 131–132
Nordenskiöld, Adolf Erik 335
Nordström, Karl 186, 380, 467
Norén, Lars 392
Norling, Johan Gustaf ("Janne") 21
Norrie, Anna 374
Olaus Petri 62
Olsson, Ida Charlotta 76
O'Neill, Eugene 392
Orfila, Mathieu 332
Oscar II 103, 111, 132, 143, 162, 251, 382, 477
Otto, se Wegener, Otto
Owen, Elisabeth ("Lisette") 21, 30
Owen, Samuel 21, 30
Palme, August 390–391, 392, 393, 412, 413
Palme, Hanna 254
Palme, Olof 254
Palme, Sven 254
Papus, se Encausse, Gérard
Parker, Theodore 29, 49–50
Paul, Adolf 269, 273, 276, 292, 294, 299, 303–304, 306, 308
Paulus (Saulus) 468
Pavlova, Anna 119
Payne-Townshend, Charlotte 449
Perikles 294
Personne, John 177, 195
Petersen, Wilhelm 315
Petersson, Emilia Charlotta, se Strindberg, Emilia
Petrus 62
Philp, Anna-Lisa von 379
Philp, Henry von 379, 412, 482, 483, 484–485
Philp, Hugo (von) 332, 334, 375, 379, 387, 392, 412, 427, 482, 483, 486
Philp, Märta von 379
Pio, Anna 219, 223
Platon 86
Poe, Edgar Allan 225, 226–227, 232, 315
Pontoppidan, Henrik 203, 220
Pontoppidan, Knud 199, 203
Proust, Marcel 119
Przybyszewski, Stanisław 269, 273, 282, 283, 292, 294, 305–306, 335, 336, 341, 361
Quain, John 426
Quiding, N.H. 132
Rafael-Rådberg, Erik 329
Ranft, Albert 258, 387–388, 421, 423
Ranft, Gustaf 418–419, 420
Rasputin, Grigorij 362
Reicher, Emanuel 266, 267
Reinhardt, Max 403, 431, 438

- Reischl, Cornelius 303, 304, 306, 368
 Reischl, Marie 304, 368
 Réja, Marcel 362
 Renan, Ernest 29
 Rosenius, C.O. 12, 33
 Rousseau, Jean-Jacques 23-24, 92-93, 97, 131-132, 170, 185
 Runeberg, Johan Ludvig 72
 Rydberg, Viktor 254-255, 353, 427
 Sachs, Carl 254, 259
 Sager-Nelson, Olof 311
 Samek, Melanie 343, 345, 347
 Sara (Abrahams hustru) 185
 Sardou, Victorien 79
 Schering, Emil 374, 411
 Schildknecht, Maria 438, 440-441, 446
 Schiller, Friedrich von 458, 463
 Schiwe, Viggo 219, 223, 224
 Schlatter, Francis 362
 Schleich, C.L. 276, 306
 Schopenhauer, Arthur 411, 481
 Segelcke, Severin 273
 Shakespeare, William 41, 62, 80, 123, 193, 239, 255, 258-259, 369, 381, 387, 431, 452, 455, 458
 Shaw, George Bernard 449
 Simson 193
 Sisley, Alfred 98
 Sjögren, Arthur 393
 Sjöström, Sascha 431, 432-433
 Skram, Amalie 203
 Snoilsky, Carl 119, 132
 Sofia, svensk och norsk drottning 144, 161-162
 Staaff, Pehr 115, 138
 Steffen, Gustaf 170, 172
 Sten Sture 449
 Stieglitz, Alfred 470
 Stiernstedt, Marika 365, 483
 Strindberg, Anna 11, 21, 30, 75, 166, 332, 375, 379, 387, 392, 412, 482-483
 Strindberg, Anne-Marie 409, 410-412, 416, 420-421, 423, 438, 462, 466, 468, 469, 483, 489, 490-491
 Strindberg, Axel 11, 17, 21-23, 26-28, 30, 31, 157, 177-178, 195-196, 219, 221-222, 232, 399, 467
 Strindberg, Carl Oscar 11, 12, 17, 20-24, 28, 29, 37, 42, 51, 75, 78, 86, 103, 119, 185
 Strindberg, Edvard Theodor 17
 Strindberg, Eleonora Elisabeth 17
 Strindberg, Elisabeth 11, 17, 30, 250, 254, 370, 392
 Strindberg, Emil 30
 Strindberg, Emilia (född Petersson) 21-23, 27-28, 28, 30, 33, 49, 76
 Strindberg, Friedrich 349, 353
 Strindberg, Gotthard 242, 251, 259
 Strindberg, Greta (Margareta) 86, 119, 123, 124-125, 132, 145, 156, 157, 162, 177-178, 180-182, 186, 187, 191, 195, 199, 203, 206-207, 220-221, 227, 231-232, 235, 238, 243, 245, 246, 251, 255, 263, 269, 273, 283, 292, 298, 303-305, 307, 329, 336, 348, 362, 374, 379-382, 387, 399, 466, 467, 482, 483, 484-485, 486
 Strindberg, Hans 131, 145, 160, 177, 178, 180-182, 184, 185-186, 188, 191, 195, 199, 203, 206-207, 220-221, 227, 231-232, 238, 243, 245, 246, 251, 255, 263, 269, 273, 283, 292, 298, 303-305, 307, 329, 336, 348, 362, 369, 374, 379, 381-382, 387, 399, 482, 483, 486
 Strindberg, Hendrich 20-21
 Strindberg, Johan Oscar 40, 43, 46, 49, 51, 54, 210, 245, 326
 Strindberg, Karin 83, 86, 119, 123, 124-125, 132, 145, 156, 157, 160, 162, 177-178, 180-182, 186, 187-188, 191, 195, 199, 203, 206-207, 210, 220-221, 227, 231-232, 235, 238, 243, 245, 246, 251, 255, 263, 269, 273, 283, 292, 298, 303-305, 307, 329, 336, 348, 362, 370, 374, 379, 381-382, 387, 399, 482, 483, 486
 Strindberg, Kerstin (Christine) 303, 306-308, 341, 343, 347, 348-349, 371, 375, 466, 486
 Strindberg, Kerstin 80
 Strindberg, Ludvig Theodor 21
 Strindberg, Maria Elisabeth 21
 Strindberg, Nora (Eleonora) 17, 21, 30, 162, 379, 382
 Strindberg, Olle 11, 17, 28
 Strindberg, Oscar 11, 17, 21-22, 26-30, 31, 40, 75
 Strindberg, Ulrika Eleonora (född Norling) 11-12, 13, 17, 21-24, 27-28, 33, 75, 185
 Strindberg, Zacharias (bror) 17
 Strindberg, Zacharias (farfar) 20, 30, 243
 Ström, Fredrik 483, 491
 Strömstedt, Adolf 352, 353
 Stuxberg, Anton 123, 124-125
 Sudermann, Herrmann 423
 Svanström, Per 250
 Svedberg, Mauritz 105, 106-107, 177
 Svedberg, The 307
 Swedenborg, Emanuel 308, 343, 344-345, 365, 423, 458, 469
 Svennberg, Tore 380
 Söderberg, Hjalmar 185
 Söderblom, Nathan 323, 483, 491, 492
 Tavaststjerna, Gabrielle 276, 279, 282-283
 Tavaststjerna, K.A. 276, 279, 294, 299
 Tegnér, Esaias 41, 162
 Thaulow, Frits 336
 Thegerström, Elin 254, 259
 Thegerström, Robert 254, 259
 Thorvaldsen, Bertel 51, 55, 134, 457-458
 Thyselius, Erik 177
 Tjechov, Anton 259
 Tolstoj, Leo 132, 145, 481
 Torstenson, Lennart 303
 Türke, Gustav 276, 306
 Uggla, Emilia 134, 138, 162
 Uhl, Frida 275, 279, 280-281, 282-283, 286, 288-289, 292, 294-295, 299-309, 311, 315, 319, 323, 326, 332, 336-337, 341, 343-344, 347-348, 349, 353, 364, 368, 379, 387, 394, 406, 420, 465-466
 Uhl, Friedrich 279, 280, 300, 309, 323
 Uhl, Marie 300, 304, 307-309, 343, 348
 Wahl, Anders de 375, 376-377, 380, 399, 418-419, 420
 Wahlgren, Helge 438, 440-441, 446, 452
 Wall, Rudolf 67, 77
 Wallenberg, A.O. 114
 Vallgren, Carl Wilhelm (Ville) 126, 203
 Vallotton, Félix 315
 Warburg, Karl 415, 467, 489
 Watkins, Peter 49
 Wedekind, Frank 326, 349, 353
 Wegener, Otto 119
 Wennerberg, Gunnar 67
 Verdier, Anton de 435, 446, 449
 Verlaine, Paul 119
 Westdal, Amalia 381
 Westermark, Frans 341
 Weyr, Marie 288-289, 292, 302, 343
 Widholm, Gunnar 443
 Wilde, Oscar 362
 Vilhelm I 37
 Williams, Tennessee 392
 Willman, Anders 250
 Wingård, Gunnar 420, 421, 466
 Winroth, Alfred 303
 Wirsén, Carl David af 103, 110, 160, 353, 356
 Voltaire, François de 131
 Wrangel, Carl Gustaf 72, 74, 75-80, 288, 416
 Wrangel, F.U. 343
 Wrangel, Sigrid 72, 75, 78-80
 Vult von Steijern, Fredrik 239, 242, 246, 379
 Young, Arthur 170
 Zander, Gustaf 379
 Zola, Émile 172, 193, 225-226, 311, 364-365
 Zorn, Anders 186, 365, 393, 470
 Åhman, Svea 443

FOTOGRAFER I URVAL

Adèle, K.u.K. Hof-Atelier 292
Albin 335
Anderson, Herman 397 nedan, 402, 431, 452, 459, 470 ovan, 476
Anderson, James 139, 140-141
Atelier Schaschek 348
Ateljé Jaeger 425
Atget, Eugène 358-359
Björzell, Nils 254
Blomberg, Anton 378, 404-405, 427
Brunstedt, G.W. 58, 74 nedan t h
Carlheim-Gyllensköld, Vilhelm 460-461, 462
Curman, Carl 112-113
Dahllöf, Waldemar 353 ovan
Damgaard, Holger 208-209
Debenham 280 ovan
Eklunds ateljé 88, 263
Florman, Gösta 73, 74 ovan t h, 79, 142, 384-385
Franze, H. 303
Gabler 158-159
Gimberg, Carl Johan 18-19
Glas, M.S. 240-241
Hafnstaengel, Franz 119
Hamnqvist, Herman 386, 387, 397 ovan, 410, 422
Hansen, Math's 36, 46, 54
Hansen, Richard 153 ovan
Jacobsen, G.P. 223 nedan
Jacobsson, Selma 28 nedan, 30 ovan t h

Jaeger, Johannes 14-15, 64-65, 126
Jardin, C. & J. du 82
Johansson, Otto 380, 388, 399, 414, 415
Jonason, Aron 192, 243, 245 nedan, 258, 336
Jørgensen, Olof W. 204-205
Kindahl, Augusta omslagets framsida
Klemming, F.G. 436-437
Knorrning, Carolina 16
Knudsen, Claus 138 nedan
Larsson, M. 43
Larssons ateljé 76
Lau, Wilhelm 157
Leclercq, Julien 333
Léon, Moïse & Lévy, Georges 32, 51, 120-121, 132, 161, 340, 357, 370 nedan
Lina Jonns ateljé 346, 366-367, 368, 369, 373-374
Lindahl, Axel 63 ovan
Lundgren, John 230, 247, 250
Malmberg, C.J. 22 ovan, 28 ovan, 33
Marcus, Samuel Moses 327
Marschalk, Max 274 nedan
Martin, Paul 295
Mårtensson, Jöns 350-351, 371
Noack, Alfred 137
Osti, Henri 40, 48, 52-53
Otto se Wegener, Otto
Pauli, Georg 101
Pflaume & Co 266

Poignard, A. 155 nedan
Rafael-Rådberg, Erik 127, 154 nedan, 155 ovan, 277, 319, 322, 328, 329, 331 nedan
Reinhold, F.A. 10
Renard, Fredrik & Son 239 nedan
Reutlinger 314
Riise, Fred 222, 224 ovan
Roesler, Robert 104, 383
Root, Marcus Aurelius 225 nedan
Sandels Jr. 463, 490, 494-495
Schagerström, August Fredrik 46
Schmidmayr Haag, M. 375
Stæhr, Emil 211
Svensson, O. 256 ovan
Szacinski, L. 131
Titzenthaler, Waldemar 278, 345
Tunell, Herman 153 nedan, 282
Türk 281
Uddgren, Gustaf 197, 198, 199
Valerius, Bertha 74 ovan t v
Wegener, Otto 118
Wester, Magnus 456, 468
Wisth, Edvard 77, 252-253, 264-265
Zetterling, Augusta 78
Åsberg, Sven 487
Öhrwall, Hjalmar 66

LIV - VERK

(Årtalen för dramerna avser, om inte annat anges, tillkomsten.)

1849 Johan August Strindberg föddes den 22 januari, på Riddarholmen i Stockholm, som son till ångbåtskommissionären Carl Oscar Strindberg (1811-83) och dennes maka Eleonora, född Norling (1823-1862).

1862 modern, Eleonora Strindberg, avled den 20 mars.

1863 fadern gifte, den 13 februari, om sig med Emilia Petersson (1841-87).

1867 studentexamen vid Stockholms Lyceum den 25 maj.

studerade med många avbrott vid Uppsala universitet från september 1867 till våren 1872 utan att avlägga examen.

1869 statist vid Dramatiska teatern i Stockholm, misslyckades vid skådespelarprovet, vikarierande folkskollärare, informator, redaktör, journalist och kritiker.

den första utlandsresan, till Köpenhamn. skrev sitt första drama, *Fritänkaren*, under pseudonymen Härved Ulf (premiär på den

återuppståndna Intima teatern 2003).

1870 historiedramat *Hermione* (aldrig uppfört). första teaterpremiären, *I Rom*, på Dramaten.

1871 dramat *Den fredlöse* (premiär Dramaten samma år).

den första sommaren på Kymmendö i Stockholms skärgård.

1872 dramat *Mäster Olof* skrevs men fick vänta på premiär till 1881 (Nya teatern).

i början av 1870-talet Strindbergs första målarperiod.

1873 oktober-december som telegrafistelev på Sandhamn i Stockholms skärgård.

1874-82 extra ordinarie amanuens (med många tjänstledigheter) vid Kungliga biblioteket.

1876 den första resan till Paris.

1877 novellsamlingen *Från Fjärdingen och Svartbäcken*.

gifte sig den 30 december med den tjugoåriga Siri von Essen (1850-1912); barn: Kerstin (född och död 21/1 1878), Karin (26/2 1880-1973), Greta (egentligen Margareta) (9/6 1881-16/6 1912) och Hans (3/4 1884-1917).

1879 romanen *Röda rummet*, genombrottet.

1880 historiedramat *Gilletts hemlighet* (premiär Dramaten 1880).

1880-82 det kulturhistoriska verket *Gamla Stockholm*.

1881 *Kulturhistoriska studier*.

1881-82 *Svenska folket*, vars avsikt var att skildra "ett tusen år av svenska bildningens historia", utsätts för från kritik från fackhistoriskt håll.

1882 den satiriska novellsamlingen *Det nya riket* vars avsikt bl.a. var att hämnas på kritikerna av *Svenska folket*.

skrev de första av sina historiska noveller *Svenska öden och äventyr*.

sagospelet *Lycko-Pers resa* (premiär Nya teatern 1883).

historiedramat *Herr Bengts hustru* (premiär Nya teatern 1883).

1883 Strindbergs far avled den 3 februari.

Dikter på vers och prosa.

lämnade i september Sverige tillsammans med hustru, två döttrar samt barnflickan Eva Carlsson.

1883–89 vistades utomlands, i Grez söder om Paris, Paris, Schweiz, Lindau i Bayern, Tyskland, samt Danmark.

1883 mars resa till Italien med familjen (Pegli utanför Genua).

juni-juli med familjen i Luc-sur-Mer, Calvados, Frankrike.

1884 diktsamlingen *Sömngångarnätter på vakna dagar*.

åtalet mot novellsamlingen *Giftas*, åtalad för hädelse; rätttegång i Stockholm; Strindberg frikändes.

uppsatssamlingen *Likt och olikt I-II*.

1885 novellsamlingen *Utopier i verkligheten*.

februari resa till Venedig och Rom tillsammans med Verner von Heidenstam och dennes hustru.

1886 *Giftas II*.

de två första delarna av självbiografin *Tjänstekvinnans son* (den tredje delen utgavs 1887, den fjärde först 1909).

reportageresa i Frankrike.

1886–87 skrev dramat *Kamraterna* (premiär Wien 1905).

1887 *Fadren* (premiär Köpenhamn 1887).

Hemsöborna.

1887–88 skrev (på franska) *En dåres försvarstal*, skildringen av äktenskapet med Siri von Essen. Boken utgavs först på tyska 1893 och på franska 1895.

1888 uppsatssamlingen *Blomstermålningar och djurstycken*.

novellsamlingen *Skärkarlsliv*.

Fröken Julie (premiär Köpenhamn 1889),

Fordringsägare (premiär Köpenhamn 1889).

grundade Skandinaviska Försöksteatern i Köpenhamn.

1889 romanen *Tschandala* (i dansk översättning).

enaktaren *Den starkare* (premiär Köpenhamn 1889).

reseskildringen *Bland franska bönder*.

enaktaren *Samum* (premiär Svenska teatern 1890).

1889–91 bodde i Stockholm, på Sandhamn, Runmarö och Dalarö i Stockholms skärgård, i Nacka samt Brevik på Värmdölandet och Djursholm.

1890 *Tryckt och otryckt I* (samling med texter i olika genrer); tre ytterligare volymer utgavs 1890–91 och 1897.

romanen *I havsbandet*.

resa i Sverige, september–oktober 1890.

början av 1890-talet Strindbergs andra målarperiod.

1891 resa i Sverige augusti–september 1891.

1892 komedin *Leka med elden* (premiär Berlin 1893).

skrev enaktarna *Debet och kredit* (premiär Berlin 1900), *Första varningen*, *Inför döden* (premiärer Berlin 1893) och *Moderskärlek* (premiär Tyskland 1894).

sagospelet *Himmelrikets nycklar* (premiär Bad Godesberg, Tyskland, 1927).

skilsmässa från Siri von Essen, färgfotogra-

fiska experiment.

reste i september till Berlin, bohemliv på krogen Zum schwarzen Ferkel.

1893 gifte sig, den 2 maj (på Helgoland), med den tjuoettåriga österrikiska journalisten Frida Uhl (1872–1943).

resa till London samt till ön Rügen i Nordsjön. sedlighetsåtal mot den tyska utgåvan av *En dåres försvarstal*.

Fordringsägare tysk premiär på Residenz-theater i Berlin.

Fröken Julie fransk premiär på Théâtre Libre i Paris.

resa till Lund i oktober.

1894 Strindbergs och Frida Uhls dotter Kerstin (egentligen Christine) (26/5 1894–1956) föddes. bodde i Tyskland, Österrike, Versailles och Paris.

skilsmässa från Frida Uhl (formell upplösning av äktenskapet först 1897).

1895 inlagd på Hôpital St: Louis, Paris, i januari.

1894–97 inferno-krisen, skrev mycket litet skönlitteratur utan ägnade sig åt naturvetenskapliga experiment och spekulationer, guldmakeri samt måleri; några skrifter dessa år: *Antibarbarus I*, en undersökning av grundämnenas natur, utkom på tyska 1894, *Introduction à une chimie unitaire*, 1895, *Sylvia Sylvarum* (på franska) 1896 och *Jardin des Plantes* 1896).

bodde i Österrike, Versailles, Paris samt Ystad och Skurup i Skåne.

den självbiografiskt färgade romanen *Inferno* (skriven på franska).

1898 bosatte sig åter i Lund.

besök i klostret Maredsous i Belgien.

prosaberättelsen *Legender* med delvis självbiografiska inslag.

dramat *Till Damaskus* (premiär Dramaten 1910) (en andra del skrevs samma år och en tredje 1901).

dramat *Advent* (premiär München 1915).

den kemiska undersökningen *Typer och prototyper inom mineralkemien*.

1899 flyttade tillbaka till Stockholm.

samtidsdramat *Brott och brott* (premiär Dramaten 1900) samt historiedramerna *Folkungasagan* (premiär Svenska teatern 1901), *Gustav Vasa* (premiär Svenska teatern 1899) och *Erik XIV* (premiär Svenska teatern 1899).

1900 *Påsk* (premiär Frankfurt am Main 1901),

Midsommar (premiär Svenska teatern 1901),

Dödsdansen I-II (premiär Köln 1905).

början av 1900-talet Strindbergs tredje målarperiod.

1901 ingick äktenskap med den tjugotvååriga skådespelerskan Harriet Bosse (1878–1961).

dramerna *Kronbruden* (premiär Helsingfors

1906), *Svanevit* (premiär Helsingfors 1908),

Karl XII (premiär Dramaten 1902), *Engelbrekt*

(premiär Svenska teatern 1901), *Kristina* (premiär Intima teatern 1908) och *Ett drömspel* (premiär Svenska teatern 1907).

1902 Strindbergs och Harriet Bosses dotter Anne-Marie (26/3 1902–2007) föddes.

dramat *Gustav III* (premiär Nya Intima teatern 1916)

diktsamlingen *Ordalek och småkonst*.

1903 *Sagor*.

berättelsen *Ensam*.

Näktergalen i Wittenberg (drama om Martin Luther) (premiär Berlin 1914).

1904 skilsmässa från Harriet Bosse.

romanerna *Götiska rummen* och *Svarta fanor* (först utgiven 1907).

1905 novellerna *Historiska miniatyrer I-II*.

1906 historienovellerna *Nya svenska öden I-II*.

1907 grundade tillsammans med August Falck sin egen teater, Intima teatern, vid Norra Bantorget i Stockholm; den sista föreställningen ägde rum 11/12 1910.

kammarspelen *Oväder*, *Brända tomten* (premiärer Intima teatern 1907), *Spöksonaten* (premiär Intima teatern 1908) och *Pelikanen* (premiär Intima teatern 1907).

prosaberättelsen *Taklagsöf*.

1908 flyttade till sin sista bostad, Blå tornet, Drottninggatan 85 (nuvarande Strindbergsmuseet).

teaterskrifterna *Memorandum till Medlemmarne av Intima Teatern från Regissören*; *Hamlet. Ett Minnesblad på årsdagen [...]*, *Julius Caesar. Shakespeares Historiska Drama [...]*; *Shakespeares Macbeth, Othello, Romeo och Julia, Stormen, Kung Lear, Henrik VIII, En Midsommarnattsdröm* (1908); *Öppna Brev till Intima Teatern* (1909).

sagospelet *Abu Casems tofflor* (premiär Gävle 1908).

historiedramerna *Siste riddaren* (premiär Dramaten 1909) och *Riksföreståndaren* (premiär Dramaten 1911).

1908–12 tankeböckerna *En blå bok I-IV*.

1909 historiedramat *Bjälbo-Jarlen* (premiär Svenska teatern 1909).

kammarspelet *Svarta handsken* (premiär Falun 1909).

det sista dramat, *Stora landsvägen* (premiär Intima teatern 1910), skrevs.

1910–12 Strindbergsfejden, en av de mest långvariga och intensiva pressfejdena i Sverige genom tiderna. De flesta av Strindbergs artiklar i *Afton-Tidningen* och *Social-Demokraten* utgavs också som pamfletter: *Tal till svenska nationen*, *Folkstaten* och *Religiös renässans* (1910) samt *Tsarens kurir* (1912).

1912 hyllades på sin sista födelsedag, 63-årsdagen den 22 januari, av stora folkmassor samt mottog "folkets nobelpris".

avled den 14 maj.

begravdes på Norra kyrkogården i Stockholm den 19 maj.

BILDKÄLLOR

Siffror efter källa hänvisar till sida, n = nedre, ö = övre, v = vänster, h = höger.

Bokförlaget Max Ström, Stockholm, privat ägo 146-147, 384-385

Bonniers arkiv, Stockholm 86ö 149, 183, 191, 213, 343n, 424n

Centrum för Näringslivshistoria/Arla, Stockholm 444-445

BPK Bildarchiv, Berlin 298

Bukowskis Auktioner, Stockholm 260-261

Det kongelige Bibliotek, Köpenhamn 83, 160ö, 204-205, 208-209, 211, 212ö+n, 214v, 218, 219, 221, 222, 223ö+n, 224n, 315n

Getty Images, Dublin 225n, 283ö

Göteborgs stadsmuseum, Göteborg 243

Hemmingsson, Per, *August Strindberg som fotograf* (1989) 470ö

IBL Bildbyrå/Roger-Viollet 32, 51, 120-121, 128-129, 132n, 150-151, 152, 154ö, 161, 164-165, 167, 173, 193, 225ö, 293, 296-297, 310, 312-313, 316-317, 318, 320-321, 323ö, 324-325, 326ö+n, 330, 334, 338-339, 340, 356, 358-359, 363, 365, 370n, 389, 407

IBL Bildbyrå/The Bridgeman Art Library 136, 137, 139, 140-141

IBL/Historisk bildbyrå 227, 228-229, 314

IBL/Victoria & Albert Museum 295

Järnvägmuseet, Gävle 364

Kamerareportage, Göteborg 258

Kossak, Ewa K., *Irrande stjärna: berättelsen om den legendariska Dagny Juel*, (orig.uppl. på polska 1973, svensk översättning av Christina Wollin, 1978) 406

Kungliga biblioteket, Stockholm 12, 23, 24, 28ö, 29, 30ö+v+öh, 31, 33, 41, 42n, 43, 48, 49, 62, 63ö+n, 66, 73, 74ö+v+öh+nv, 80, 81, 87,

100, 101ö, 108, 109, 114, 115, 124-125, 127, 130, 134, 135, 138n, 153ö+n, 154n, 155ö+n, 156, 157, 158-159, 160n, 166ö+n, 168-169, 170, 172, 174-175, 176, 177, 180-181, 192, 194, 195, 197, 198, 199, 203, 214-215, 217, 220, 224ö, 230, 232, 236-237, 250, 254, 259, 268, 269, 273ö+n, 277, 282, 300, 305, 306, 308, 309, 319, 322, 328, 329, 331ö+n, 335n, 342, 347, 348, 362ö, 368, 369, 370ö, 375, 388, 396, 402, 420, 421, 424ö, 426ö+n, 435n, 447, 459, 460-461, 463, 467, 468, 469n, 476, 477ö+n, 481, 484-485, 490, 494-495

Kungliga Dramatiska Teaterns arkiv och bibliotek, Stockholm 390-391, 454

Landesarchiv Berlin 270-271, 272, 278, 279, 284-285

Library of Congress, Washington, D.C. 56-57, 138ö, 289, 290-291

Munch-museet, Oslo 276, 283n, 323n

Musik- och teatermuseet, Stockholm 106-107, 110, 376-377, 392, 394, 395, 418-419, 423, 449ö

Nordiska museet, Stockholm 13, 17ö+n, 20, 25, 27, 30n, 38-39, 50, 52-53, 77, 79, 182, 190, 239n, 240-241, 252-253, 256-257x3, 262, 264-265, 266, 333, 337, 350-351, 366-367, 371, 387, 393, 413, 416n, 431, 432-433, 462, 471, 488, 493

Norsk Folkemuseum, Oslo 119

Oslo Museum, Oslo 131

Agneta Paulis samling, Stockholm 101n, 336
Privat ägo, Stockholm 89, 96, 99, 196, 353n, 379, 489

Scanpix, Stockholm 349, 428-429

Scanpix/Corbis, Stockholm 449n

Statens Sjöhistoriska museum, Stockholm 233, 248-249

Stockholms läns museum, Stockholm 200-201
Stockholms stadsmuseum, Stockholm 8-9, 14-15, 16, 18-19, 34-35, 60-61, 64-65, 84-85, 88, 90, 91, 93, 94-95, 111, 112-113, 116-117, 235, 244, 263, 380, 398, 399, 400-401, 416ö, 436-437, 453, 455, 491

Strindbergsmuseet, Stockholm 10, 11, 22ö+n, 28n, 36, 40ö, 47, 54, 58, 68-69, 74nh, 76, 78, 82, 86n, 104, 118, 122, 126n, 142, 144, 145, 166ö, 179, 184ö+n, 187x4, 188x4, 189, 206, 245, 246x3, 247, 267, 274ö+n, 280ö+n, 281, 286, 287, 292, 302, 303, 315ö, 327, 335ö, 344, 346, 352, 360, 372-373, 374, 383, 386, 397ö+n, 404-405, 408, 410, 411, 412, 414, 415, 417, 422, 425, 427, 430, 434, 435ö, 438, 439, 440-441, 442, 443, 446, 448, 450-451, 452, 456, 457, 458, 465, 466, 469ö, 470n, 472-473, 475, 478-479, 482, 486, 487, 492

Strindbergssällskapet, dep. Kungliga biblioteket, Stockholm 381

Sundsvalls museum, Sundsvall 242

Tekniska museet, Stockholm 354-355, 409

Uhl, Frida, *Strindberg och hans andra hustru. II*,

Åktenskapet, översättning från tyskan av Karin Boye (1934) 294, 304

Ullstein Bild, Berlin 133, 162, 163, 202, 275, 299, 301, 345

Ullstein Bild/Haekel Archiv, Berlin 55

Upplandsmuseet, Uppsala 40n, 44-45, 46

Uppsala universitetsbibliotek, Uppsala 102, 132ö
Västergötlands museum, Skara 353ö

Bengt Wanselius samling, Stockholm 378

Kåa Wennbergs samling, Saltsjö-Boo 123

Wikipedia 216, 239ö, 343ö, 362n

www.notrefamille.com, Frankrike 171

Björn Meidal, professor i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet, är en av världens mest välmeriterade Strindbergforskare som medverkat i talrika vetenskapliga projekt och som innehaft gästprofessorer vid Humboldt-Universität i Berlin, Catholic University, Washington, D.C., University of Pennsylvania, Philadelphia, och University of Maryland, samt Åbo Akademi, Finland.

Bengt Wanselius ar en välkänd teater- och dansfotograf som i över femton år var Dramatens husfotograf där han dokumenterade såväl svenska som internationella teateruppsättningar. Han ar också en av landets mest erfarna bildredaktorer, prisbelönt med Augustpriset för sin stora bok *Regi Bergman*.

Tack till: Strindbergsmuseet/Erik Höök, Kungliga biblioteket/Anna Höök/Andrea Davis-Kronlund, IBL/Historisk Bildbyrå/Lars Modie/Charlotta Jönsson, Nordiska museet/Marie Tornehave/Jonas Nilsson, Stockholms stadsmuseum/Marianne Odelhall, Kungliga Dramatiska Teaterns arkiv och bibliotek/Dag Kronlund, Musik- och teatermuseet/Magnus Blomkvist, Det kongelige Bibliotek, Statens Sjöhistoriska museum, Tekniska museet, Munch-museet, Norsk Folkemuseum, Oslo Museum, Landesarchiv Berlin, Agence Roger-Viollet.

Från Helge Ax:son Johnsons stiftelse har författaren mottagit ett bidrag, för vilket han uttrycker sin tacksamhet.